

Akwụkwọ ozi

ka

Ndi Hibru

Cecil N. Wright

Akwukwọ-ozị e degaara ndị Hibru

Okwu mmalite

1. Oḍinaya. Onye dere ya na-ezo aka na ya dị ka “okwu agbamume” (13:22) -- okwu e kwuru okwu n'Orụ 13 . E kwukwara na usoro ya na-egosi ọtụtụ ihe yiri okwuchukwu nke ụlọ nzukọ: (a) akwukwọ akukọ (1:1-4), (b) imeputa arumuka n'usoro ezi uche dị na ya, na (c) nke e jikọtara ya na ihe mgbochi [gba ume, gbaa –rd] nkebi (“ka anyị”). N'uzọ dị iriba ama, agbamume ya gbadoro ukwụ na nkuzi. Isi nile nke 1:1 ruo 10:18 bụ ozizi kachasi, na agbamume agbakota; Isi 10:19 ruo 13:17 bụ ihe na-akpachi anya, jikọtara ya na ntuziaka metụtara ya; na Isi 13:18-25 ji ozi nkeonwe mechie akwukwọ ahụ, gunyere otu ndumodu dị nkenke (v.22). Ozokwa, ọ dighi akukọ Akwukwọ Nso nke juputara n'udị odide -- udị agba ochie na ihe atụ nke agba ọhụrụ kwekọrọ.

Udị. A kowawo akwukwọ ahụ dị ka mmalite dị ka edemede ma ọ bụ nkowa (1:1-4), na-aga n'ihu dị ka okwuchukwu (site na 13:17), na-agwukwa dị ka akwukwọ ozi ma ọ bụ akwukwọ ozi (13:18-25) -- na v.22 ọbuna na-eji ngwaa epesteila ("Edere m"), okwu a na-emekari maka ide akwukwọ ozi, na n'ime AV bụ akwukwọ ozi. Mana ọ na-akwusi na-akowaputaghi onye dere ya ma ọ bụ kpoo aha mpaghara adreesi ya. Otú ọ dị, ọ dị ha ka hà maara ibe ha nke oma (v.19; 10:34 AV) ma burukwa ndi ha na Timoti na-akpakorita (v.23), onye a toghatara na onye ya na Pol onyeozị na-aruko oru. O nwere ike ibu na e mere akwukwọ ozi ahụ maka ndi na-agu ya nke ukwuu kari ndi ezigara na mbu na onye dere ya hapuru n'amaghi aha iji gbochie iju ya n'ihia ajo mbunobi megide ya (echiche e nwere n'oge mbu), ọ bụ ezie na ndi ozi na-ebu ya nwere ike igwa ndi ezigara ozi mbu. (Guo paragraf nke ato nke paragraf na-esonu.)

3. Onye edemede. Choochi oge ochie di n'Ebe Owuwa Anyanwu lere ya anya di ka nke Pauline dere. Ma ọ bughị mgbe nile ka a ga-enwe echiche ahụ n'uzo na-enweghi isi n'ebe ndi ozo. Clement nke Aleksandria (155-215 AD) kwuru na Pol dere akwukwọ ozi ahụ n'asusu Hibru na Luk sughariji ya gaa n'asusu Grik (n'ihia na, ebe ọ dabara n'echiche nke akwukwọ ozi ndi ozo nke Pol, na isi okwu Grik ya na-egbuke egbuke na udị edemede ya di elu kari nke ha) - na mgbe e mesiri, Eusebius (263-AD) na ndi ozo kweere na ya. nke Rome mere, n'onwe ya kwenyere na nke ikpeazu nwere ike ime n'ihia na udị ya di ka nke Clement. (Ma ọ ditala mgbe e hotara ihe ama maka ihe odide Hibru, echiche na e nwere otu dabeere n'uzo ọ bula n'akukọ ihe mere eme; e wezuga nke ahụ, o yiri ka ọ bụ nkwenye nke ndi okachamara n'asusu na ihe odide Grik adighi agu di ka nsughari Grik.) N'Ebe Odida Anyanwu, Tertullian (160-230 AD) kweere na Banabas bụ onye dere ya. Origen (ihe di ka 185-254 AD), Otú ọ di, kwuputara onwe ya di ka ndi a: "Ma m ga-ekwu, na echiche ndi ahụ bụ nke onyeozị, ma akwukwọ okowa okwu na nkebi ahiriokwu bụ nke onye dere ihe onye ozi ahụ kwuru, na di ka onye na-edeba n'oge nturundu ya ihe nna ya ukwu kwuru. O buru na ọ bula uka na-ewere akwukwọ ozi a di ka nke Pol si n'oge ochie, ma ọ bughị ndi ikom na-anaputa ya n'ihia na ọ bughị n'ihia na ndi ikom a naputara ya. onye bụ onye dere akwukwọ ozi ahụ, naani Chineke maara."

N'uzo di iriba ama, o dighi onye juru ajuju sitere n'ike mmuo nso ya. Na n'etiti, na karisia nso na njedebe, nke nari afọ nke anọ (300s) a nabatara akwukwo ya di ka Pauline, na-enweghi iru eru nke Clement nke Alexandria, Eusebius, na Origen di ka e kwuru n'elu, na n'enweghi nnukwu mgbagha ozo maka ihe kariri nari afọ iri na otu, na nari afọ nke iri na isii, mgbe, n'oge mgbanwe Protestant, e meghariri ajuju nke onye edemede.

Aha ndi ozo a turu aro di ka ndi nwere ike ide akwukwo (o bughị di ka ndi nsughari ma o bu di ka amanuenses) gunyere Apolos, Luk, Banabas, Sylvanas, na Clement nke Rom. Ozokwa, Harnack, okà mmuta okpukpe German turu aro Priscilla (site n'enyemaka di ya, Akwila) na 1900 AD. (Ewezuga Clement nke Rom [onye nwuru AD 97?], ndi a bu ndi enyi na ndi ha na Pol na-aruko oru, ma eleghi anya ha gaara egosiputawori nka mmuta okpukpe ya.

N'ihị ejighi n'aka na o bu ndi odee n'aka ufodu n'oge oge mgbanwe ahụ, akwukwo a nwere onodu puru iche n'ime akwukwo nso nke Agba Oheru n'usoro anyi nwere ugbo a n'otutu nsughari Bekee—di ka o di n'ihe odide Latin, malite tupu inakwere akwukwo Pauline n'ezoghi onu—ya bu, n'etiti akwukwo ozi Pauline doru anya na nke a na-akpo akwukwo ozi izugbe. A si na e lere ya anya na o bu Pauline bu odee, o ga-abu na e debere ya, n'ihị ogologo ya, mgbe 2 Ndi Korint gachara. Otú o di, n'otutu ihe odide Grik, o putara n'etiti 2 Ndi Tesalonaika na 1 Timoti.

Otú o di, ufodu ekwusiwo ike na eziokwu ahụ bu na a na-amaghi aha akwukwo ahụ bu ihe àmà e ji enyo enyo na o bu Pol dere ya, onodu akuko ihe mere eme bu ihe o bu. Ndi "nna" uka di iche iche n'oge gboo boro ebubo na o tinyeghi aha ya n'ime ya ma o dighi ihe ozo odidi ya nwere ike igbochi otutu n'ime umunna ya ndi Juu igu ya, na-ekpekwa ya ikpe n'onwe ya. Ma na o dighi onye ozo megidere nke nwere ajo ajo mbunobi di otu ahụ n'etiti ma ndi Juu cheghariri na ndi na-enweghi mgbagha nke oge ahụ, bu eziokwu na-enweghi mgbagha nke akuko ihe mere eme.

Ma eleghi anya, arumuka kasi sie ike megide onye edemede Pauline bu na na 2: 1-4 onye edemede ahụ yiri ka o na-etinye onwe ya n'etiti ndi ahụ ndi ikom nuru Onyenwe anyi wetara ozi oma, ndi e sikwa n'aka ha guzosie ike site n'oru ebube, ebe Pol na-edeko n'uzo doru anya di ka o na-aju n'uzo doru anya na o natara ya n'aka mmadu ma o bu na a kuziiri ya ma e wezuga "site na mkpughe nke Jizos Kraist" (Ndi Galeshia 12):

Ma Robert Milligan, na mmalite nke nkowa ya banyere Ndi Hibru (p.14-15), na nzaghachi a: "O bu na onye edemede ahụ adighi ejikota onwe ya na ndi na-agu akwukwo ya maka nzube nke imeri obi ha n'uzo di ire ma mee ka ndumodu nke ya di nro? N'isi nke isii nke otu akwukwo ozi a, onye edemede ahụ na-ekwu, si, 'Ya mere, hapu ukpuru mbu nke Kraist ka anyi na-aga n'ihu n'usoro nke mbu, ka anyi ghara ime ka anyi zuo okè ozo. nchehari site n'oru ndi nwuru anwu, na okwukwe n'ebe Chineke no, na ozizi nke baptizim, na nke ibikwasị aka, na nke mbilite n'onwu nke ndi nwuru anwu, na nke ebighi ebi ikpe.

N'iga n'ihu, o na-ekwu, si: "Ugbu a, anyi ga-aghota site na nke a, na onye dere akwukwo ozi a kpagburu onwe ya di ka ndi ahụ o degaara ozi si di? Anyi ga-esi na nke a puta na o di mkpa ka a gbaa ya na ha ume ma duo ya odu ka ha gaa n'ihu ruo izu okè n'ihe omuma Ndi Kraist; nakwa na ya na ndi na-agu ya, no n'ezie n'ihe ize ndu nke ime ka okwu Chineke ghara idi n'ezie ofufe? N'ezie o bughị.

N'ikpeazu, Milligan na-ekwu (p.18-19): "Na Luk puru ibuwori di ka amanuensis nke Pol n'ide ya; nakwa na, di ka onye sitere n'ike mmuo nso, o nwere ike site na nkwenye Pol gbanwee n'uzo ufodu n'udi nke Onyeozu ahụ, o bughị ihe a na-apughị ime eme ma oji.

4. Ebe. O bu ezie na o dighi ihe e gosiri ebe akwukwo ahụ ga-aga (ufodu na-arurita uka maka Jerusalem, ndi ozo maka Rome, ma o bu maka Aleksandria, o bu ezie na o bughị na o bughị), o yiri ka e mebere ya n'uzo bu isi maka ndi Juu bu Ndi Kraist no n'ihe ize ndu o bughị nani nke ilaghachi azu (2:1; 4:1) kamakwa nke ndapu n'ezi ofufe kpam kpam (6:4-6; 10:26-29). Odigh uru n'esemokwu na ndi n'ekpere ma obu ndi Jentail meturu aka na ya, ma obuna ekwughi okwu banyere ndi Jentailu (cf. 2:16), kama o bu nnukwu ihe ize ndu nke ibu ndi na-enweghi okpukpe ma o bu ilaghachi n'okpukpe ndi Juu -- nke ikpeazu bu isi -- ya mere a na-ekwusi ike na idi elu nke Iso Uzo Kraist karja okpukpe ndi Juu ma o bu nke Kraist.

Isi okwu nke akwukwo ahụ -- (a) iji okwu nka ihe omuma ndi Gris na-eme ihe mgbe ufodu na (b) nhota Agba Ochie nile abughi, o bughị site n'ihe odide Hibru, kama site na nsughari Grik nke LXX), nke ndi Juu na-asu Grik na Ndi Kraist na-asu Grik ji mee ihe - nwere ike igosi ndi na-agwa okwu na ha no na gburugburu okpukpe ndi Juu na-achi kama ibu nke Jerusalem ma o bu Palestine. Mana nke a abughi nkwi okwu. N'ih na e kwuru na Pol sitere n'ihe odide Hibru ma LXX n'akwukwo ozi ndi bu aha ya ma gwa ndi kwere ekwe ndi Juu na ndi Jentailu n'otu aka ahụ n'üwa ndi Grik. Na Jerusalem n'onwe ya Pailet dekwasiri ihe n'elu obe Kraist o bughị nani n'asusu Hibru kama n'asusu Latin na Grik (Luk 23:38, AV; Jon 19:20). N'ih ya, ihe odide Hibru egosighi n'ezie kpomkwem ebe ndi e dere aha ya no.

Na King James Version, aha akwukwo ahụ na-agu, "Akwukwo ozi Pol onyeozu degaara Ndi Hibru," na okwu ahụ bu "Ndi Hibru" n'oge a na-ebiputa akwukwo ahụ na-abukari, ma o bughị mgbe nile, na-ezo aka na ndi Juu Palestine. Otü o di, aha ahụ dabeere n'ihe odide aka ochie, o bughikwa ikike. N'agbanyeghi aha ahụ di n'ihe odide ochie ndi e kwuru na o bu nani "Nye ndi Hibru", adighi iche n'ebe ndi a na-agwa okwu no. Ma, o bu ezie na o yighi ka o bu akuku nke akwukwo mbu ahụ, a gbakwunyere ya n'oge di obere - ma eleghi anya o na-egosi nkwenye n'oge mbu na e degaara ya ndi Juu bi na Palestine.

O bu ezie na Pol kwuru banyere onwe ya di ka "onye Hibru nke Hibru" (Ndi Filipai 3:5), o bu ezie na o bu nwa amaala Tasos, obodo Silisia (Oru 21:39). Ma a kwarakwa ya " n'obodo a [Jerusalem] n'ukwu Gameliel, bu onye azizi ihe dika usoro iwu nke nna-ayi-ha siri di; O bu nke ikpeazu ahụ yiri ka o bu ya mere o ji kpo onwe ya onye Hibru.

5. Oge Edemedede. Enweghi ihe akaebe doro anya na ederede gbasara nke ahụ. Oge kacha ohuru ga-ekwe omume gaara abu na mmalite 90s AD, n'ih na Clement nke Rome hotara ya ihe di ka 95 ma o bu 96 AD Ma o dighi ihe ama na-egosi na ndi agha megide ibu ndi e deworo ya ma o dikarja ala n'oge ufodu n'ime afu iri bu uzo mbibi nke Jerusalem na AD 70 - nke nwere ike ibu "ubochi ahụ na-abjaru nso" nke 10:25, di ka onu ogugu nke ndi oka mmuta na-asopuru. Ihe e U Uf ula Tal aado ulakwa ihe ch7:: (Guokwa paragraf na-esonu.)

6. Ebe Edemede. Ufọdu ewerela 13:24 ("Ndi Itali na-ekele gi") iji gosi na onye edemede ahụ no na mpuga Itali n'etiti ndi enyi Itali bu ndi na-ezite ekele azu n'ulo n'otu obodo di n'Itali - nke ga-eme ka Rom buru ebe akwukwo ahụ ga-aga. Ma ndi di otu ahụ achaghị eso. Akukụ ahụ nwekwara ike iputa na onye dere ya no n'Itali, na-edegara otu obodo akwukwo ozi n'ebe ozọ nakwa na ndi Itali a kpọturu aha bu ndi bi n'ogbè ahụ na-ezigara ndi na-agu akwukwo ekele. Otú o di, o buru na Pol bu onye dere ya, o yikariri ka e si na Rom dee ya obere oge ka a tohapusiri ya n'ulo mkporo mbu ya, n'ihe di ka 63 AD.

7. Mkpa. O bu ezie na e degara otu Ndi Kraist no n'ogbè ahụ akwukwo n'otu oge n'akuko ihe mere eme, akwukwo ahụ bara uru ruo mgbe ebighi ebi nye Ndi Kraist nile—maka ma iwuli elu na agbamume—n'ihu na odidi mmadu adighi agbanwe agbanwe, na ihe ize ndu ndi yiri nke ahụ na-echere Ndi Kraist n'ogbo o bula—ogbo anyi abughi ihe puru iche ma oli. N'inye otu n'ime omumu ihe kacha baa ogaranya n'Akwukwo Nso, e kwuwo na "o dighi akwukwo Baibul nke a na-aghota nke oma site na nkwenye zuru uwa onu di ka inye echiche Chineke banyere ozi oma ahụ, juputara n'ihe mmuta ruo mgbe ebighi ebi." Na uru a di iche na ebe edere ya, onye dere ya, ma o bu onye zitere ya na mbu, yana ma anyi nwere ike ma o bu enweghi ike ichoputa data ahụ na afọ ojuju anyi.

Nchikota

1. Chineke, ebe o gwa-kwa-ra ndi bu nna okwu n'otutu oge na n'otutu uzọ mbe ochie site n'onu ndi-amuma, n'ubochi ikpe-azu ndia gwara ayi okwu site n'aka Okpara-Onye-ozi kariri (nke nekwo okwu) -- ntule di n'etiti mbe ahu na ubu a (vs 1-2).

2. Okpara a (a) Chineke hoputara onye nketa nke ihe nile; (b) site na ya ka o mere uwa (aionas, ages); (c) o bu nchaputa ebube nke Chineke na udi odidi ya, (d) ma na-akwado ihe nile site n'okwu ya di ike; (e) Mgbe o mere ka mmehie di ocha [oru onye nchujà], o noduru ala n'aka nri nke Eluigwe n'elu [na-egosi obubueze, na-ekerita obubueze nke eluigwe na ala], (f) na-adị nnoo mma kariya ndi mmuo ozi kwuru hoo haa, eketa a magburu onwe aha kariya ha (nke a echiche elaborated na nke foduru n'ime isi nke 2: Philipp-1). mmetuta ndi a tulere n'Isi nke 2) (vs.2b-4).

IHE: "Nwa" ahụ nke Chineke siworo na ya kwuo okwu ugbo a bu "Onyenwe anyi" (2:4), "Jizos" (2:9). "Onyeozi na Onyeisi Nchujà nke nkwaputa anyi" (3:1), na "Kraist" (3:6). A ga-akowaputa ihe ndi a na nke di n'elu ka ederede na-aga n'ihu.

II. Okpara kariri ndi-mo-ozi (1:5 - 2:18).

1. Eziokwu Na-akwado Nkwenye ahụ (1:5-14): (a) O dighi mmuo ozi Chineke gwara, si, "I bu Okpara m" (v.5); (b) Mgbe Okpara bira n'ubu, ndi mmuo ozi nyere iwu ka e fee ya ofufe (v.6); (c) Chineke na-eme ndi mmuo ozi ya ndi mmuo (o bughị anu ahụ), na ndi ozi ya (ndi mmuo ozi) ire oku (ikekwe n'echiche na Chineke bu oku na-erepia ihe, 12:29) (v.7) -- ndi e buliri elu na ndi di ike n'agbanyeghi na ha bu ndi na-eke Okpara ahụ ofufe (nke yiri ka o bu ihe o putara); (d) Okpara ahụ a na-akpo Chineke, nwere alaeze ebighi ebi, e werekwa mmanu onu tee ya kariya "ndi ibe ya" (kariya ndi eze ndi ozọ nile, na-eme ya "Onyenwe ndi nwenu nile, na Eze nke ndi eze," Mkpughe 17:14) (vs.8-9); (e) Okpara a na-akpo Onyenwe anyi, ma nwee okè na okike nke eluigwe na uwa, nke ga-ala n'iyi, gbanwee, ma o ga-anogide na-adị otu ma afọ ya agaghị ada (vs.10-12); (f) O dighi mmuo ozi o bula Chineke gwara, di ka Okpara ahụ, "Nodu ala n'aka nri m" (v.13; d.

Ọrụ 2:34-36); (g) Ndi ọmọ-oziri nile bu mmọọ na-eje oziri (ọ bughiri ndi ochichi), ezitere ha ijere ndi nketa nke nzoputa oziri (v.14).

2. Ihe metutara na nkwuwa okwu ahụ e kwuru (2:1-18): (a) Mkpa ọ di iji oziri e kwuru site n'aka Okpara ahụ kporo ihe obuna kariya nke e kwuru site n'aka ndi mmọọ oziri (di ka iwu Mozis di, Ọrụ 7:53; Ndi Galeshia 3:19) (vs.1-4); (b) Uwa nke na-abia abughi e doro n'okpuru ndi mmọọ oziri, kama ọ bu n'okpuru mmadu n'udi Jizos, Okpara ya, bu ndi na-eketa anu ahụ na obara (ọ bughiri n'odidi nke ndi mmọọ oziri, ọ bughikwa inyere ndi mmọọ oziri aka) ka e wee nwee ike inwu maka umunne ya (umu mmadu, ndi ọ koputara onwe ya na ya), merie onwu, ma nputa ha n'agbu ya, gho Onyeisi Nchujà ha na-eme mmehie (1.8).

III. NWA KA MOSIS

(OZIRI NKE CHINEKE ONYE ISRAEL, NA UDI KRAIST) (3:1 - 4:13).

1. Eziokwu nke idi ukwu Kasị Elu (1:1-6): (a) O keere okè n'iwu ulo Chineke (Izrel), Mozis emeghi (vs.1-4); (b) Moses bu ohu kwesiri ntukwasiri obi n'ulo Chineke, ma Kraist di ka Okpara na-achi ulo nke Chineke-- "onye anyi bu ulo ya, ma ọ buru na anyi ejidesi ike n'atughi egwu na ebube nke olileanya anyi ruo ogwugwu" (vs.5-6).

2. Ndumodu ka anyi zute ntozu maka ime ulo nke Chineke (3:7 - 4:13); (a) "Unu emela ka obi unu sie ike, di ka n'ime mkpasu iwe . . . . . (b) "Ka anyi tuo egwu" na-abiarughi nkwa nke ibanye n'izu ike Chineke maka ndi ya" (4:1-11) -- n'ihia na anyi enweghi ike iduhie onye anyi ga-eso ya mee (vs.12-13).

IV. NWA KA ARON

(Onyeisi Nchujà GA ISRAEL, NA UDI KRAIST) (4:14 - 6:20).

1. Oke iru eru nke Kraist (4:14 - 5:14); (a) E gafere "site n'eluigwe," ma nwee ike ibiaru Chineke nso ozugbo, ma a puru 'imetu ya na mmetuta nke adighi ike anyi,' n'ihia na 'a nwalewo ya di ka anyi onwe anyi, ma o nweghi mmehie'; N'ihia ya, anyi kwesiri "jiri nkwuwa okwu bjaruo ocheeze amara, ka anyi wee nweta ebere, ka anyi wee hukwa amara inyere anyi aka n'oge mkpa." (4:14-16); (b) Ndozi nke nnukwu onye nchujà e si n'etiti ndi mmadu kputa (5:1-4); (c) Ntozu nke Kraist di elu, gunyere ibu onye nchujà ruo mgbe ebighi ebi n'usoro nke Melkizedek (5:5-10) -- siri ike ikwurita n'ihia na ndi na-agu akwukwo aghowo "ndi na-anu ihe" (vs.11-14).

2. Ndumodu ndi dabeere n'onodu di ize ndu nke ndi na-agu akwukwo (6:1-20); (a) Ihapu ukuru nke mbu wee gaa n'iru n'izu okè (ntozu okè ime mmọọ) (vs.1-3); (b) Iji zere ndapu n'eziri ofufe na mbibi ufodu ya (vs.4-8); (c) Ka ha 'ghara idi umengwu, kama ndi na-enomi ha ndi site n'okwukwe na ogologo ntachi obi (makromimetai, ogologo ntachi obi) ketara nkwa ndi ahụ' (vs.9-12); (d) Iji jide n'aka, di ka Ebreham, site n'enweghi mgbanwe nke ndumodu Chineke, ka e wee nwee "agbamume siri ike," na-eguzosi ike n'eziri ihe di ka "mkpuru obi" nke Jizos ga-erute di ka onye "nkuko gabiga okè." onye bu uzọ abatawo maka anyi, "ebe ọ ghorọ onye isi nchujà ruo mgbe ebighi ebi di ka usoro Melkizedek si di" (vs.13-20).

V. OCHICHỊ OCHICHỊ MELCHIZEDEK n'elu AARONIC

(Levitikal) OKWU Nchụàjà (7:1-28).

1. Uzọ nke Melkizedek si dị iche na nke Kariri (vs.1-25); (a) Melkizedek ma eze na onye nchụàjà (ezigbo nke Kraịst, ma ọ bughị nke Eron) (vs.1-2); (b) Okwa nchụ-aja ya abughị ihe nketa, n'enweghikwa mmalite nke ubochi ma ọ bụ ogwugwu nke ndụ edekoghị ya, ọ "na-anogide na-abu onye nchụàjà mgbe nile" dị ka a puru isi kwuo ya, (ezi-okwu banyere Kraịst, ma ọ bughị nke Eron) (v.3); (c) Okariri Abraham, gozie ya ("Onye ntà ka agozi nke onye ka nma") na-anata otù uzọ n'uzọ iri nke ya, nke mere na, asi, Livai (nwa nwa Abraham na nna nke ndi-nchu-àjà Israel) nyere ya otù uzọ n'uzọ iri site n'aka Abraham, n'ihu na ọ ka nọ n'ụkwù nke ikpe-azu (vs.4-10).

2. Ezughi oke nke Okwa Nchụ-aja Livai nke ewereworo nata Iwu (nke Moses) n'okpuru (vs.11-14): (a) Ahuru na mkpa nke onye nchụàjà ozo dị ka usoro Melkizedek siri dị, ọ bughị n'usoro nke Eron (v.11); Ahuru na mgbanwe nke iwu, ikwe ka onye nchụaja bilie site n'ebo Juda, nke Moses ekwughị ihe ọ bula gbasara ndi nchụ-aja (vs.12-14).

3. Ikike nke Okwa Nchụ-aja nke Kraịst Mgbe usoro nke Melkizedek gasiri (vs.15-28): (a) Emere, ọ bughị dika iwu nke iwu anu aru, kama mgbe ike nke ndụ na-adighi agwu agwu (akatalutou, apughị ibibi) (vs.15-17); (b) Ewetara olileanya di mma kari iwu ahụ e mebiri emebi, nke anyi si na-abiaru Chineke nso (vs.18-19); (c) E jiri iyi nuo ma ọ bughị okwa nchụ-aja nke Livai, Jizos di ka Onye Nchụàjà ghokwara "onye ji ntukwasị obi nke ogbugba ndu ka mma" (vs.20-22); (d) Na-enye okwa nchụ-aja na-adighi agbanwe agbanwe, ka onye nchụ-aja mgbe usoro oheru ahụ nwere ike izoputa ndi niile na-abiaru Chineke nso site n'aka ya, ebe ndi nchụàjà Livai enweghi ike, n'ihu na onwu gbochiri ha onwe ha site n'onwu iga n'ihu (vs.23-25); (e) E gosiputara ma gosi ya site na agwa di ocha na enweghi ntupo nke Kraịst na izu oke nke otu onyinye ya maka mmehie nke uwa (vs.26-28).

VI. ISI NKE OJURU NKE EZIOKWU NDI NKWA NWA NWA

(N'ihe oyiya e gbaziri site n'ememe nke oké ubochi nkpuhi-nmehie (8:1-18).

1. N'ime ulo-ikwu nke elu (Eluigwe) (8:1-5).

2. N'okpuru ogbugba ndu oheru na nke ka mma (8:6-13).

3. Nkwa banyere Ihe Ndi A Na-ekwu (9:1-28): (a) Odidi na njedebe nke ogbugba ndu mbu na emume nso ya (9:1-10); (b) Ajà ka ukwu na nke di ire kari n'okpuru ogbugba ndu oheru (9:11-14); (c) Kraịst, ọ bughị Mosis, Onye ogbugbo nke ogbugba ndu oheru (9:15-22); (d) Kraịst n'onwe ya, ọ bughị anumanu, ajà zuru okè n'okpuru ogbugba ndu oheru (9:23-28).

4. Eziokwu (Antitype) Ugbua Versus Shadow (Udi) Na mbu (10:1-18): (a) Usoro nke Livai (n'okpuru iwu Moses) nwere nani onyinyo nke ihe oma ndi gaje ibia, ma ọ bughị n'uzo zuru ezu na-arụ oru (vs.1-4); (b) Kraịst, ajà ikpeazu, na-anochi anya eziokwu kasinu ahụ e sere onyinyo ya, na ajà nke onwe ya di ire kpam kpam (vs.5-18).

VII. Ngalaba HORTatory na bara uru dabere na ibu uzọ(10:19 - 13:17).

1. Ndụmọdụ Ka Anyị Na-abjaro Chineke nso Site n’Kraịst ma ghara Sipu n’ezi ofufe dapu (10:19-39): (a) Were ezi obi bjaruo nso na njuputa nke okwukwe (vs.19-22); (b) Jidesie nkwuputa nke okwukwe anyị ike (v.23); (c) Tulee ibe unu ikpasu ihunanya na iru ezi oru, ghara ihapu nnoko onu (vs.24-25); (d) O buru na anyi ‘ama uma mehie mgbe anyi nwetasiri ihe omuma nke eziokwu,” anyi ga-enweta n’ezie ibo obo nke Chineke (vs 26-31); (e) Ma cheta ubochi mbu gi, mgbe i nwetasiri ihè, otu i tara ahuhu ma chuo aja, hu ka i ghara ila n’iyi ugwo oru gi, na-anogidesi ike n’okwukwe gi na nzoputa nke mkpuru obi kama ila azu n’azu 3-29.

2. Okwukwe nke Ndi dike Oge Ochie Egoro Di Ka Ihe Nlereanya Anyi Ga-enomi (11:1-40); (a) Udi okwukwe (vs.1-3); (b) Omumaatu nke ndi andiluvian: Ebel (v.4), Inok (vs.5-6), Noa (v.7), (c) Okwukwe nke Abraham, Aizik, Jekob, Sera, na Josef (vs.8-22); (d) Okwukwe nke Moses na umu Israel, kwa nke Rehab (vs.23-31); (e) Omumaatu ndi ozu nke okwukwe (vs. 32-40).

3. Ihe Nlereanya nke Jisos (12:1-3): (a) Ebe igwe-oji nke ndi-amà di ka ihe ndia buruburu, ka ayi were ndidi (hupomones, iguzosi ike, ntachi obi) agba oso ahu edoro ayi n'iru (v.1); (b) Mee ya n'ile anya (aphorontes, lepu anya) n'ebe Jizos no, onye dere (archegon, onye isi, onye osu uzu) na onye zuru oke nke okwukwe anyi, ka ike ghara igwu unu, na-ada mbà na mkpuru obi unu (vs.2-3); (c) ihe isi ike na onwunwa nke ndu Ndi Kraist ka e ji obi ebere zubere ka o buru ido aka na nti iji kpuzie agwa anyi (vs.4-11).

4. Ndụmọdụ Ozọ Ka Inogidesie Ike (12:12-29); (a) Dabere n’ihe ndi e kwuru n’elu (vs.12-17); (b) KWESIRI N’OZIRI N’IKWU CHINEKE di ukwu nke ahumahu anyi nwere n’ibiakwute Chineke n’Ugwu Zayon n’Eluigwe na Jeruselem site n’aka Kraist n’ibiakwute Chineke n’Ugwu Sainai n’Uwa n’okpuru Mosis (vs.

5. Ndụmọdụ maka Oru Ndi Kraist (13:1-17); (a) Oru mmekorita mmadu na ibe ya -- ihunanya umunna, ile obia, icheta ndi no n’agbu, alimdi na nwunye edoro nsu na omume ruru aru a na-ezere, nnwere onwe puo n’ihu ego n’anya, afo ojuju n’ihe anyi nwere (vs.1-6); (b) Oru okpukpe - - icheta ndi ndu ndi mbu (ma eleghi anya ugbu a anwuola) na inomi okwukwe ha (n’ihi na Jizos bu otu ihe ahụ mgbe niile, na-atukwa anya n’aka anyi ihe o turu anya ya n’aka anyi), zere ibu ndi ozizi di iche iche na ndi iju ha na-ebupu, buru ndi e ji amara (site na Kraist, o bu ezie na o na-eweta nkocha) guzosie ike n’amara (site n’aka Kraist, o bu ezie na o na-eweta nkocha) o bughu n’ememe ndi Juu, site n’aka Kraist na-enye Chineke otuto mgbe nile, na-eme ihe oma ma na-erube isi n’ebe unu no (na-erube isi n’ihe unu nwere). humon, ndi ndu nke unu) -- ndi ndu unu ugbua (vs.7-17).

VIII. NKWUBIOKWU ISIOKWU NDI OZO (13:18-25).

1. Ariri site n'aka onye ode akwukwo -- maka ekpere nke ndi na-agu akwukwo, ka e weghachi ya nye ha ngwa ngwa (vs.18-19).

2. Benediction (vs.20-21).

3. Ozi nkeonwe (vs.22-23): (a) Ndụmọdụ ka “na-anagide okwu agbamume” nke onye ode akwukwo ka dechara (v.22); (b) Ozi na “a tohapuwo nwanne anyi Timoti,” ebe onye edemede ahu na-ekwuputa olileanya nke ihu ha na ya n’oge na-adighi anya (v.23); (c) Riu ka ndi na-agu

akwukwo kelee ndi ndu ha, na ndi nsọ nile -- eleghi anya maka ya (v.24a); (d) Ndi nke (apo, sitere, ma o bu nke) Itali (ndi e chere na ha na onye edemede no) na-ekele ndi na-agu akwukwo (v.24b).

4. Ngozi ikpeazu (v.25).

Ndi mmuo ozi - Ndi ozi ya Isi 1:7 (Site na Abu Oma 104:4)

Ntughari asusu:

Abu Oma 104:4“Onye na-eme ndi mmuo ozi ya ndi mmuo, ndi ozi ya ka o buru ire oku” -- ya na “ndi ohu” di ka ogugu ozọ maka “ndi mmuo ozi” (NKJ V).

"Onye na-eme ifufe ka ndi ozi ya; Oku oku na-ejere ya ozi" --ya na "ndi mmuo ozi ya ifufe" di ka akwukwo ozọ maka "ifufe ndi ozi ya" (American Standard Version).

Ndi Hibru 1:7: “Okwu banyere ndi mmuo ozi, O na-ekwukwa, si: ‘Onye na-eme ndi mmuo ozi ya ka ha buru mmuo na ndi na-ejere Ya ozi ka ha buru ire oku’” (New King James Version).

“Okwu banyere ndi mmuo ozi ka O na-ekwukwa, si, Onye na-eme ndi mmuo ozi ya ka o na-ekufe, na onye na-ejere ya ozi ka o buru ire oku.” (American Standard Version).

Nkwaputa na/ma o bu nkwa:

James Macknight, Akwukwo Ozi Ndiози: "Onye mere ndi mmuo ozi Ya ihe ime mmuo, na ndi ozi ya ka ha buru ire oku; - ya bu, ihe kasinu ekwuru banyere ndi mmuo ozi bu na ha bu ndi e jighi anu ahụ kuchie, ndi na-ejere Chineke ozi n'oké oru."

Neil R. Lightfoot, Jesus Christ Today: "Ma nsughari ozọ nke Hibru [nke Abu 1:4:4 na American Standard Version] kwere omume nke, kama ime ifufe, ndi ozi Ya na-eme ka ndi ozi ya (ma o bu akuku) ikuku. Ha enweghi ochicho ma o bu ochichi nke aka ha. Ha adighi enye iwu, ha na-erubere ha isi.

* Ha enweghi uche nke onwe ha ma e wezuga irubere Chineke isi ma o bu inupuru Chineke isi, di ka o na-eme Ndi Kraist. Ma ha nwere ike imehie, ma ufodu nwere (2 Pita 2:4; Jud 6). -- CNW

Nkwa Bible nke Cambridge: "Okwu: Psa.104:4. Okwu banyere Chineke na mbu: 'Onye na-eme ifufe ndi mmuo ozi ya [ya bu, ndi ozi], na oku oku na-erepiakwa ndi ohu ya [ndi ozi]' (CT). Onye edemede anyi cheghariri ihe o putara - ikekwe na-agbaso onye edemede nke 2 Esra 8: 22, onye na-eme otu ihe ahụ - nke mere na o putara na oru nke Chineke bu oru okike. "

Nkwa nke Agba Ohuru nke Tyndale:

" ezi ifufe]ku],] bekwa ire]kê.' LXX, nke onye edemede na-esochi nwere 'O na-eme ndi mmuo ozi Ya ka ifufe, na ndi ohu ya ka o buru ire oku.' . . . Fodu ekwuola na Chineke na-eyikari ndi mmuo ozi 'ya na uwe Prenomena nke na-agbanwe agbanwe,' gbanwee ha, ka o na-emeghari, mgbe o no n'oké ifufe na oku. Inweta ndi mmuo ozi di ka ndi ozi Chineke yi uwe Chineke ka edowetara uche Chineke iji mezuo uche ya na mpaghara okike. Iji mezuo nke a ka ha soro ifufe na oke oku dika ha mere na MT. Sainai. Mana, agbanyeghi na oru ha, na

agbanyeghi N'uzo zuru okè, ha ka bu ndi ozi na ndi ohu nke Chineke, n'uzo megidere nke ahụ, a na-akpo Okpara ahụ o bughị di ka onye ozi kama di ka Chineke, onye bi n'ocheeze ebighi ebi, na di ka Eze, onye na-achị alaeze ya n'ezie omume.

N'OGE Robertson, Word Pictures in the New Testament: "Luneman na-ekwu na a sugharia Hibru n'ebe a n'uzo na-ezighi ezi, o putara na Chineke na-eme ifufe ka o buru ndi ozi ya (o bughị ndi mmuo ozi) na ndi na-ere oku na-ere oku na-ejere ya ozi.

IHE: N'ihe atụ nke okwu a na-akpo ihe atụ, e sighi "di ka" ma o bu "di ka" atunyere ya, kama o bu eziokwu, di ka n'okwu onye na-edede uri, "Ihunanya m bu rose na-acha uhie uhie," ma o bu na Ndi Hibru 12:29, "Chineke anyi bu oku na-erepịa ihe. N'ezie, Robertson na-anochi anya Ndi Hibru 1:7 di ka okwu ihe atụ.

Nkwa nke Homiletic Preacher's Homiletic: "Ike nke akuku ahụ dabeere na ihè nke o na-enye echiche nke Onye Kasị Elu na-eje ozi nke ndi mmuo ozi 'na-agba oso oso ya,' na-agwu ike di ka ifufe, di aghugho di ka oku." (N'ezie, ihe nnochianya ozo nke akuku ahụ di ka ihe atụ.)

Agba Grik nke Expositor: "Onye edemede [nke Hibru] nakweere nsughari LXX [nke Abu Oma 104:4] na o na-ejekwa ozi nzube ya nke igosi na oru e ji mara ndi mmuo ozi bu ije ozi, nakwa na odidi na odidi ha dabeere n'uche Chineke. Nke a bu echiche ndi Juu ugbo a."

R. Milligan, Akwukwo ozi e degaara Ndi Hibru: "Ma ginị ka okwu ahụ pneumata putara n'okwu nke mbu? O putara mmuo, di ka o di na nsughari anyi nke Common Version [King James Version], ka o putara ifufe, di ka ufodu kwuru? A ghaghị ikpebi nke a site n'otu akuku nke akuku Akwukwo Nso ahụ ha, bu nke ihe ama na-egosi, o bughị iji weda ya ala, kama iji na-ebuli ndi mmuo ozi elu n'uzo di nnoo ukwu n'uzo di nnoo elu kari ndi mmuo ozi."

"Ya mere, ikwu na Chineke na-eme ka ndi mmuo ozi ya di ike di ka ifufe na oké ifufe a na-apughị imeri emerị, ga-adaba nke oma na nhazi nke Onyeozị; nakwa n'okè na iwu nke okwu na-esote nke e ji tunyere ndi ozi Chineke, o bughị nani na oku, kama o bu oku oku. O yikariri ka o ga-aburu onye Greek Anos, di ka opupu. 10: 13, 19; 14:21, wdg, o bughị site na pneuma, ihe di ugbo a putara nke di ugbo a na akwukwo nso ochie ma o bu mmuo. O buru na o dibeghi anya, o na-egosi oke ifufe ma o bu oké ifufe, o gwula ma o buru na e jiri ya mee ihe atụ, di ka o di na Opupu. 15.8, 10, 10, 10, 10

"Ya mere, otutu ihe ndi ozo, n'ikweko na ihe ndi gbara ya gburugburu na n'ozuzu ojji bu okwu mmuo di ka e nyere na anyi English Version. N'ime Bible dum, okwu nke mmuo na-emegidekari okwu ahụ bu anu ahụ; nke ikpeazu na-eji ihe atụ maka ihe o bu na-adighi ike, adighi ike, ruru aru, na ire ure; na nke mbu, n'otu aka ahụ, n'ihu na ihe di ike, di ocha, na-apughị ire ure, mmuo ozi apughị ime ozo n'uzo ozo. Atumanya nke umunne ya ndi Hibru kari ikpo ha ndi mmuo;

"Nke a, kwa, kwekoro nke oma na akuko ihe mere eme nke ndi a di ocha ogugu isi eluigwe, di nnoo ka e nyere ya n'Akwukwo Nso. Ha na-eje ozi mgbe Nile di ka ndi ozi Chineke (leitourgoi), n'ihu ndi iro Jehova na-agbazekari di ka wax ma o bu ahia oka n'ihu ire oku. A na-egosiputa nke ukwu ma gosi nke a site na ikwatu Sodom na Gomora nke Ijpt. (Opu.xii,29,30); ntaramahuhu nke ndi Izrel n'okpuru Devid (2 Sam.xxiv.15-17);

Okwu mmechi:

Onye na-agụ nwere ike ịhụ na Ndi Hibru 1:7 na-enye nsogbu nke nsughari. A na-anochi anya ya n'odiche di n'ihe odide nke New King James Version (yana nke ochie KJV) na American Standard Version, na site n'ogugu ozọ n'akukụ ha. Otú ọ dị, ọ ga-emeriri ma a ga-atughari pneumatata ka ọ buru "mmuo" ma ọ bu "ifufe".

Ọ buru na a sugharia ya "ifufe," mgbe ahụ, ma "ifufe" na "okụ" nwere ike buru nke a ga-aghota n'uzo ihe atụ, di ka onu ogugu ndi nkowa di mma si di. Ọ buru na a sugharia ya ibu "mmuo," di ka e si n'aka King James Versions, "okụ" ka nwere ike ighota n'uzo ihe atụ.

Macknight na Milligan kwekoritara, ma ha abuo kweoro na nsughari King James na New King James. Mana Milligan na-enwe ihe mgbu iji na-arurita uka ogologo oge na-akwado nsughari ahụ, ma mee ka ihe onye edemede a buru ihe na-eme ka o doo anya.

Nke ahụ na-akowa okwu nke II, I, (c) n'ime nkowaputa ya nke Ndi Hibru di ka ndi a: "Chineke na-eme ndi mmuo ozi ya ndi mmuo (o bughị anu ahụ), na ndi ozi ya (ndi mmuo ozi) ka ha buru ire oku (ikekwe n'echiche na Chineke bu oku na-erepia ihe, 12:29)" -- ya bu, n'uzo ihe atụ.

Uwa na-abia

Isi 2:5, 9

1. Ndi Hibru 2:5: "N'ihia na o bughị ndi mmuo ozi ka O doro uwa nke na-abia, nke anyi na-ekwu banyere ya."

N'asusu Bekee anyi na-asukari nke Agba Ohuru, e nwere okwu ano di iche iche a sughari ibu "uwa" (aion, afọ, ugboro 38; ge, uwa, oge 1; kosmos, na-ezokari aka n'eluigwe na ala, ugboro 186; na oikoumene, na-ezo aka n'uwa mmadu bi ma o bu mmadu bi, ugboro iri na ano). Nke ikpezu bu okwu maka "uwa" na ederede di n'elu. O na-aputa n'ime Testament Ohuru ugboro iri na ise, nke a sughari ibu "uwa" na Mat; 24:14; Luk 2:1; 4:5; Oru 11:28; 17:6, 31; 19:27; 24:5; Rom 10:18; Hib. 1:6 (n'elu); 2:5; Mkpu.3:10; 12:9; 16:14 ma sugharia "uwa" na Luk. 21:26 .

Ewezuga "uwa nke gaje ibia" n'ihe odide ahụ di n'elu, ntuka nile bu n'uwa anyi di ugbo a ma o bu, n'uzo ihe atụ, ndi bi na ya, di ka a puru ihu site n'inyocha akuku nke o bu. Ma enweghi nkwekorita zuru oke n'etiti ndi na-akowa nkowa gbasara ihe "uwa nke na-abia" putara (iri oikoumen iri mellousan, uwa mmadu bi na-abia, 2:5), nke na-abughị otu okwu ahụ n'asusu Grik di ka "uwa nke na-abia" na 6: 5 (mellontos aionos, afọ na-abia). Riba ama ihe ndi a:

1. The Cambridge Bible Commentary: "uwa nke na-abia: uwa nke eluigwe, nke n'otu echiche bu isiokwu nke akwukwo ozi ahụ dum."

2. BW Johnson, People's New Testament with Notes: "N'uzo nkiti, 'uwa mmadu bi nke odinihu.' Ndi Juu kporo oge ndi Juu 'uwa di ugbo a'. Oge na-esote ya ga-abu uwa nke na-abia.' Ntuka a bu kama maka oge ozi oma nke ga-abia n'odinihu karia uwa ebighi ebi."

Nlele anya nke onwe: Ma nkwubi okwu Johnson ziri ezi ma ọ bụ na ọ bughị, echiche o ji rute ya abughị nke ikpeazu. O nwere ike ịbụ eziokwu ma ọ bụ na ọ gaghi adị mma n'ituru aka na Mat.12:32, "Ọ bughị n'ụwa a, ma ọ bụ n'ime ihe gaje ịbịa" (oute en touto to aioni oute en mellonti), nke ekwuru mgbe Kraist ka ọ ndụ na tupu oge ndi Juu agwu. Ma n'Efe. 1:21, bụ nke e dere mgbe oge ndi Juu gwusiri, ọgbọ ozi-oma agafeworị n'ihu ya, "ọ bughị nani n'ụwa a, kamakwa n'ihe gaje ịbịa."

Na Jizos n'onwe ya (Mak 10:30; Luk 18:30), tupu oge ndi Juu agwu, kwere ndiozi ya nkwa ụfọdụ ngozi "ugbu a n'oge a . . . na n'ụwa nke na-abia ndu ebighi ebi" (nun en to kairo.

Ọzokwa, na Luk 20:34-36 Jizos siri: "Umụ nke ụwa a (ainos touto, ọgbọ a) na-aluru nwunye, a na-enyekwa ha n'alumdi na nwunye: ma ndi e weere na ha ruru eru inweta ụwa ahụ (ainos ekainou, afọ ahụ), na mbilite n'onwu nke ndi nwuru anwu, ha anaghi alu nwunye, a dighikwa enye ha n'alumdi na nwunye: n'ihu na ha apughikwa inwu anwu ozo; N'uzo doro anya na nke a enweghi nrutu aka n'oge ndi Juu di ka "ụwa a" na ọgbọ nke Ndi Kraist n'ụwa dika "ụwa ahụ."

Ya mere ọ ga-adị ka nkwubi okwu Johnson, ma ọ bụ eziokwu ma ọ bụ na ọ bughị, akwadoghị nke ọma site n'echiche ya.)

3. Thomas Hewitt, Tyndale Commentaries: "Ufodu aghotawo ụwa nke na-abia, oikoumene he mellousa, di ka ndi nwere otu ihe putara di ka n'amaokwu ahụ, 'Otú ọ di, di ka nkwa ya si di, anyi na-achọ eluigwe oheru na ụwa oheru, bu ebe ezi omume bi n'ime ha' (2 Pita 3:13). Na 6: 5 okwu putara ozo n'ụwa, ma kama nke a na-eji na-eme ihe n'ime otutu n'ime okwu nke ohabiionage). eleghi anya nwere otu obosara nke ihe ọ putara di ka n'ogwugwu nke ubochi ndi a' (1:2, RV). Ihe ọ bula ọ putara n'okwu ahụ, e doghi ya n'okpuru ndi mmuo ozi;

4. James Macknight, Apostolic Epistles: "A na-akpo ọgbọ nke ozioma ainos milloutos, afọ nke na-abia, Hib 6: 5, ma ọ dighi mgbe oikoumene millousan, ụwa obibi obibi nke ga-abia. Okwu ahụ, ọ buru na m emehieghi, na-egosi mba nke eluigwe ekwere Abraham na mkpuru ime mmuo ya. Ya mere, di ka oikoumene, ụwa na ebe ozo. Okwu, na-egosi ndi bi n'ụwa, nkebi ahirjokwu oikoumene millousan nwere ike na-egosi nke oma ndi bi n'ụwa nke na-abia, a na-akpo [na] Hib 1:14 'Ndi ga-eketa nzoputa.'"

5. Robert Milligan, Akwukwo ozi nke Ndi Hibu: "Uwa nke na-abia (he oikoumene he mellousa) putara, ọ bughị afọ na-abia (ho aion ho mellon) di ka na Mat.12:39, wdg, kama ụwa obibi n'okpuru ochichi na ochichi nke Mesaja ahụ (ch. 1: 6) Ọ bụ ụwa nke anyi bi ugbu a, na mgbe a ga-esi na mmehie ga-adị ndu, mgbe a ga-esi na mmehie puta. ruo mgbe ebighi ebi, n'ihu na mmadu, e bu uzọ kee ya (Jen.1:28-31);

NKQWA NKE ONWE ONYE: Ihe Milligan kwuru na-eme ka ụwa ndi mmadu nabata ma ụwa di ugbu a na n'odinihu (afọ) n'okpuru ochichi Mesaja ahụ, o yikwara ka o nwere otutu ihe ija mma.

Oge ga-abia mgbe eluigwe mbu na ụwa mbu (ụwa na mbara ya nke a na-akpo eluigwe, nke a na-akpokwa eluigwe) ga-agabiga ma e jiri eluigwe oheru na ụwa oheru dochie anya ya di ka ihe na-adigide adigide, bu ebe ezi omume bi n'ime ya (2 Pita 3:12-13; Mkpu. 20:11; 21:1-2), nke nwere

obodo, bú Jeruselem ọhuru ahụ, bú ndị e si n'eluigwe rịdata, bú ndị e kporo aha—12.1:1. Edere ya n'akwukwo nke ndu nke Nwa-aturu (Mkpu.21:24–27).

Ozokwa, site na nbilite n'onwu ya na nriogo nke Kraist nwere ikike niile n'eluigwe na n'elu uwa (Mt 28:19), na o ga-achi na ha abuo ruo mgbe e debere ndi iro niile n'okpuru ukwu ya (Oru 2: 33-35), nke ikpezu n'ime ya ga-abu onwu, na n'elu mbibi ya (lee Mkpu. 20: 13-14) na njedebe nke uwa di ugbo a, o ga-enyefe alaeze ahụ n'aka Nna: 1 Cor.2 - 15.8. -- O doro anya na otu o sila di, o bu ezie na o no n'okpuru, na-achikota onu ruo mgbe nile ebighi ebi (lee Hib.1:8; Isa.9:6-7; Dan. 2:44; Mkpu.22:1-5). Riba ama: O buru na a ga-ekwusi ike na ato mbu nke akuku Akwukwo Nso ndi a agaghi anabatariri mgbe ebighi ebi, n'ezie Mkpu.22:1-5 na-eme, bu mgbe a ga-enwe "ocheeze Chineke na nke Nwa Aturu ahụ—na "Jerusalem nke eluigwe" (Hib 12:22) bjarute "uwa oheru" (Mkpu.21:1-1-2)

II. Ndi Hiburu 2:9: "(a) Ma anyi na-ahu onye ahụ nke e mere ka o di ala kariya ndi mmuo ozi, bu Jizos, (b) n'ihhi nhujuanya nke onwu ka e kpubere ya ebube na nsopuru, -- (c) ka o site n'amara nke Chineke detu onwu ire maka mmadu o bula."

Ndi di otu ahụ (sitere na ASV) di nso na nsughari nkiti nke mbu di ka o kwere mee, na iji gosiputa ma gosiputa nke mbu n'asusu utu asusu anyi eweputala isi ihe ato ya na (a), (b), na (c) wee kewaa ha site na dashes.

Nke ahụ na-eme ka o puta ihe na (b) na (c) jikotara ya na (a), nakwa na (b) ma o bu (c) nwere ike ihapu ya n'emeghi ihe ike na nhazi usoro nke ahirikwu ahụ. Ma ime otu ahụ agaghi ekwu na onye o bu la odee chorọ imasi ya. O na-aputa ihe n'otu aka ahụ na (b) na-ejikota nke oma nke oma-n'uche na v.8 bu uzọ, na (c) nso nso na ndi na-esonu vs.10-18; na nke a yikariri ka o bu maka usoro a kpoturu aha megidere usoro ihe omume.

Ntughari asusu di iche iche achoola ikwalite nzikorita echiche site n'ikowa okwu, ufodu n'okwa di ukwu kariya ndi ozo -- mana o bughu na-eme ka o puta ihe ruo n'oke ufodu njiko echiche ziri ezi anyi kwurula. A na-enye ihe atu ndi a, na-enwe ogo nkwuwa okwu na-abawanye uba, onye na-agu ya ga-ekpebi ma ha na-egosi oganihu n'ozuzu ya maka ya, na ole.

NIV: "ma anyi na-ahu Jizos, onye e mere ka o di nta di ala kariya ndi mmuo ozi, ugbo a ka ekpubere ya ebube na nsopuru n'ihhi na o nwuru anwu, ka site n'amara nke Chineke o we detu onwu ire maka onye o bula."

NAB: "Ma anyi na-ahu Jizos ka e jiri ebube na nsopuru kpube okpueze n'ihhi na o nwuru anwu: Jizos, onye e mere ka o di ala kariya ndi mmuo ozi, ka o site n'amara Chineke wee detu onwu ire n'ihhi mmadu niile."

Barclay: "Ihe anyi na-ahu bu Jizos. N'oge na-adighi anya, e mere ya ka o di ala kariya ndi mmuo ozi. Ma ugbo a, anyi na-ahu ka o jiri ebube na nsopuru kpube okpueze, n'ihhi onwu o nwuru, n'ihhi na o bu nzube amara nke Chineke ka Jizos wee nwuo maka mmadu niile."

Phillips: "Ihe anyi na-ahu n'ezie bu Jizos, mgbe e mesiri ka o di ala n'ebe ndi mmuo ozi no nwa oge (na-edo onwe ya n'ahu mgbu na onwu), ka o site n'amara Chineke, detu onwu ire maka onye

ọ bụla, ugbo a ekpubere ebube na nsopuru." (Phillips na-arụ ọrụ mara mma nke ihazigharị dika usoro ihe omume si di, mana ime nke a na-akuda njikọ echiche ziri ezi nke a kpọturu aha n'elu.)

Okwu ... Nkewa Mkpuru Obi & Mmuo

Isi 4:12-13

Ederede (ASV): "12. N'ih i na okwu Chineke di ndu, na-arụ ọrụ, ma di nkọ karịa mma agha ihu abuo ọ bula, na-amapukwa obuna ruo n'ikewa mkpuru obi na mmuo, ma nkwonkwo na umi, na ngwa ighota echiche na ebumnobi nke obi.

Amaokwu ndi a bu njedebe nke agbamume ngwa ngwa maka Ndi Kraist, n'okpuru Kraist, o bughị imehie ihe nke Israel mehiera n'okpuru Moses, na site n'inupu isi n'okwu Chineke tufuru atumanya na nkwa nke ibanye Kenan na ezumike ya site n'ibu ohu ndi Ijpt na nhusianya nke njem ha nke ozara, nke bu ihe atụ nke ezumike n'ime eluigwe nke Kenan - kwa izu ike nke Israel nile nyere umu Chineke nke kwesiri ntukwasị obi. udi.

Amaokwu nke 12 na-ekwu banyere mmetuta nke okwu Chineke nwere n'ime onwe ya n'izo aka n'obi anyi ma o buru na anyi ekwe ka o nweta na iru ọrụ nke oma. Amaokwu 13 na-akowa otu ebumnobi atunyere akuku nke Chineke n'onwe ya n'izo aka n'onwe anyi - nke kwesiri ibu ihe mkpali siri ike maka ikwe ka okwu ya na-achi na ndu anyi.

1. "Okwu Chineke." N'ebe a, o doro anya na okwu ahụ na-ezo aka n'okwu Chineke dika ekwuru site n'onu ndi amuma (1:1). Ndi muo-ozu (2:2), na Okpara ya (1:2; 2:3), ma obughi nye Kraist dika Okwu ahụ di n'anumari, dika na Mkpu.19:13 (cf. Jno.1:1,14; 2: Jno.1). Ma okwu mmeghe "maka" na-eme ka ngwa ya kpomkwem metutara "izu ike nke izu ike maka ndi Chineke" (4:4), na karisia banyere onye nwere ike ma o bu ghara ibanye na ya, di ka e kwuru site n'onu Mozis (3:5) na Devid (4:7) na ebe a site n'onu Kraist sitere n'ike mmuo nsọ, onye dere akwukwo ozi e degaara ndi Hibru (3:7-4:11), na ndi ozọ kwuru nke oma (lee 4:11). 4:1-2, 11).

2. "Ndu, na-arusi ọrụ ike." Ya bu, okwu Chineke na-adabara ma na-ekekota ma na-arụ ọrụ -- ka o di taa n'okpuru na site na Kraist dika o di na oge gara aga - na n'akuku ufodu obuna karia (lee 2:1-4; 10:26-31).

Kraist bu onye ogbugbo nke ogbugba ndu ka mma, nke nwere nkwa di nma, kari ogbugba ndu ochie nke ya na Israel nke anu-aru di, nke Moses bu onye ogbugbo ya (8:6). Ebe Chineke nyere Israel anu ahụ ubochi nke asaa, ubochi izu ike ya site n'okike, dika ubochi izu ike nke izu, bu "onyinyo" nke ihe ka mma nke ga-abia site na Kraist (Kol.2:16; cf. Hib.8:4-5; 9:11; 10:1).

Ubochi izu ike nke izu-uka adabereghi n'ebe Ndi Kraist no—n'ih i na ogbugba-ndu nke choro idebe ya, e kagburu n'onwu Kraist ("O na-ewepu nke mbu, ka o wee mee ka nke abuo guzosie ike," 10:9), na e nyeghi iwu idebe Ubochi Izu Ike kwa izu n'okpuru ogbugba ndu oheru nke Kraist na-edughari.

Di ka e kwuworo na mmalite, o bu "onyinyo" nke ihe ka mma ibia site n'aka Kraist— onyinyo nke izu ike nke izu ike nke foduru maka ndi Chineke (4:6) -- ezumike ka mma maka ndi kwesiri ntukwasị obi nke Israel anu ahụ nke oge gara aga nakwa nke Israel ime mmuo nke oge ikpeazu a.

Agabata mgbe ayi zuru ike n'oru ayi n'elu uwa dika Chineke zuru ike n'oru ya nke kee elu-igwe na uwa na ndi bi nime ya (Hib 4:9-11; cf. Mkpu 14:13).

Ma o bu maka ndi "na-erube isi" n'okwu Chineke nke "di ndu ma na-arusi oru ike," ma o bughị maka "ndi na-enupu isi nke ogbo o bula.

3. "Nko karja mma agha ihu abuo o bula" -- udi kachasi abanye. N'Efe. 6:17, a na-akpo okwu Chineke "mma agha nke Mmuo Nso," nke e ji alu ogo ime mmuo. A na-atughari uche n'okwu Chineke n'ebe a, otu o di, n'ihe gbasara ike ya ibanye na ikpughe n'ime ime nke onye o bula.

4. "Itupu obuna ruo n'ikewa nke mkporu obi na mmuo, nke ma nkwonkwo na umi."

"Mkporu obi" na "mmuo" ka a na-ejikari agbanwe agbanwe maka "mmadu nke ime" na "mmadu aputa" (2Ko 4:16). Ma mgbe e puru iche n'ebe ibe ha no, "mkporu obi" (psuche) na-ezo aka n'ihe omume anu ahụ nke mmadu na ihe e kere eke na-emeko ihe, na "mmuo" (pneuma) na-ezo aka n'akuku ahụ nke mmadu e kere n'onyinyo Chineke, bu nke na-eme ka mmadu na Chineke diri n'otu n'uzo anumanu na-adighi.

"Njiko" na-abukari ebe a na-ejikota okpukpu ma jikota onu iji mee ka mmeghari ahụ di na ibe ya. E jikwa "umi" mee ihe n'uzo ihe atu banyere idi omimi nke mkporu obi, di ka e ji Euripides na nari afọ nke ise BC, na Hippolytus 225 mee ihe, "imeta obubuenyi na-agafeghi oke, o bughikwa n'ime umi miri nke mkporu obi" (Vincent, Okwu Studies in the New Testament).

Ya mere, nkebi ahiriokwu ahụ di n'elu bu okwu ihe atu maka omimi nke mmadu di n'ime, na-abanye n'okwu Chineke na akuku ya ndi eghebere di ka a puru isi kwuo ya, maka nlebara anya - o bughị na o na-ekewa "mkporu obi" na "mmuo" ma o bu "njiko" na "umi" - kama na o na-abanye na "nkewa" nke akuku ndi a nile, ihe atu.

5. " Ngwa ngwa ichoputa echiche na ebumnuche nke obi." Nke a gara n'ihu n'uzo nkiti na-akowaputa ma na-akowa ihe ndi e kwuru n'elu, ma e wezuga na "ngwa ngwa ighota" adighi ka o na-eme ihe ziri ezi n'okwu onu, kritikos, na ederede Grik, nke putara onye nwere nka ma o bu nwee ike n'ighota ma o bu ikpe ikpe. (Okwu bekee anyi bu "critic" sitere na ya.)

"Okwu ahụ na-eburu n'uche nkewa. Site krinein na-ekewa ma o bu kewapu, nke na-agba oso n'ime echiche nke ikpe, mbu putara na NT, ikpe metutara sifting si na analysis nke ihe ama. Na kritikos echiche nke ikpa okè na ikpe na-agwakota." (Vincent, Word Studies.) Site n'inweta n'uzo kwesiri ekwesiri iru oru n'ime obi mmadu, okwu Chineke na-ekpughere onye ahụ n'onwe ya agwa o bughị nani nke omume ya kamakwa nke "echiche na ebumnobi nke obi"—obi nke ya.

"N'igbakwunye, nke a (kai), oru ime nke okwu ahụ na-achota ihe nketa ya na nchota, ajuju a na-apughị izere ezere nke Chineke n'onwe ya bu onye anyi na ya ga-eme" (Marcus Dodds, na nkowa ya banyere "Hibru" na The Expositor's Greek Testament). Ekwuru eziokwu ahụ ozo n'amaokwu na-esote, di ka nke a:

6. "13. Ma o dighi ihe e kere eke nke na-aputaghi ihè n'ihu ya: ma ihe niile gba oto na-emeghere n'ihu ya onye anyi na ya ga-eme" -- ma o bu onye anyi ga-aza ajuju.

N'ihì ya, ihè kàsì mma anyì pùrù ime dì ka (1) ihù ndì kàsì baa uru n'ihè anyì ga-atùle, n'ihè ọ bụla e kwuru n'uzọ kwekọrọ n'usoro, nakwa n'otu aka ahụ (2) idọ aka ná ntì n'iji okwu Grik bú huper eme ihè, nke a sugharịkwara hyper, ma sugharịa ya "maka" n'okwu ahụ bú "e mere ndì nwurù anwù baptizim"—nke anyì ga-eme n'usoro n'usoro.

N'echiche nkịtì huper pùtara karịa ma ọ bụ karịa ma ọ bụ karịa. Ma n'ime Testament Ohurù, na n'otu aka ahụ na LXX, ọ na-apùta nanì n'echiche na-abughì nke nkịtì.

*Hupern'*ime Testament Ohurù

*Hupernw*ere ihè omume 160 na agba ohurù. N'ime 134 n'ime ndì a, ọ pùtara n'okwu ndì dì na genitive, gùnyere ederede anyì; na na 104 a sugharìrì ya "maka" na KJV; na 12, "nke"; na 8, "maka" (otu) n'ihì"; na 3, "na (otu onye) n'aha; na 2, "na (mmadù) n'ọnọdù"; na 5, dì iche iche -- otu nke ọ bụla n'ime ihè ndì a: "na (mmadù) akukù (Mk.9:40); "banyere" (Rom 9:27); "n'ebe" (2 Kọr.7:7); "n'ihì" (Fil. 1:29a); "site" (2 Thess.2:1).

Huperna ebubo ebubo pùtara ugboro 20, sugharìrì "n'elu" ugboro 12; "karịa," ugboro 3; "karịa," ugboro 2; "n'ofè" otu ugboro (2Kọ 8:3); "ruo" otu ugboro (2Kọ 12:13); "gabiga" otu ugboro (Efe 1:22).

Huperdì ka adverb na-apùta ugboro 6, nke a sugharìrì ihù "kàsì eze" ugboro abụọ; "ọzọ," otu ugboro (2Kọ 11:23); "na-ababiga ókè," otu ugboro (Efe 3:20b); "nke ukwuu," otu ugboro (1 Tesa.3:10); "nke ukwuu" otu mgbe (1 Tesa.5:13).

Huperya na genitive, dì ka Arndt & Gingrich kọwapùtara, Greek-English Lexicon of the New Testament na Akwukwọ Ndì Kraịst Oge Mbù: (a). maka, n'aha, n'ihì mmadù ma ọ bụ ihè: (b). Na genitive nke ihè, iji mee ihè ọ bụla a na-atùle maka ya; (c). N'ebe, kama, n'aha nke. (Mgbe ufọdù, nke a na-ejikọta ya na nnọchite, n'ihì.); (d). Igosi ihè kpatara ihè na-akpali akpali ma ọ bụ ihè kpatara ya, * n'ihì, n'ihì, maka; (e). n'elu na n'ofè ga-ekwe omume na huper tes eudokias (Fil.2:13); (f). Banyere, gbasara (ihè dika peri, yana mgbanwe na-agbanwekarì na MSS).

Huperya na onye na-ebo ebubo: n'echiche nke ọkaibe, karịa, karịa na elu, gafere, karịa.

Huperdika okwu-okwu: kari (2Kọ 11:23). (Lee ntugharì asụsụ ndì dì n'elu.)

* Thayer n'otu aka ahụ: "4. Nke na-akpali akpali ma ọ bụ na-akpali akpali; n'ihì, n'ihì nke, onye ọ bụla ma ọ bụ ihè."

Ntugharì asụsụ ahọpùtara

1. Baptizim nke Proxies n'aha Ndì Nwurù Anwù. "Nanì nkọwa a nwere ike ikọwa bụ na e nwere n'etiti ufọdù Ndì Kraịst nọ na Korìnt omume ime Onye Kraịst dì ndù baptizim n'ọnọdù ufọdù ndì a toghatara ohurù bú ndì nwuworonù tupu e nye ya sacrament ahụ. Ụdì omume ahụ dì n'etiti ndì Marcionites na narì afọ nke abụọ [Marcion tolitere n'ihè dì ka 144 AD], ma n'oge gara aga n'etiti otu òtù a na-akpọ Cerinthus [Cerinthus] e nwere n'oge AD. Uru ọ bụla na-eruba na baptizim nwere ike si otú a ga-vicariouly chekwa maka onye Kraịst ahụ nwurù anwù, St. Chrysostom [nwuru 407

AD] na-enye nkowa nke na-esonu: -- 'Mgbe a catechumen (ya bu, otu onye a kwadebere maka baptizim, ma o bughị n'ezie baptizim) nwuru anwu, ha zoro otu onye di ndu n'okpuru akwa nke onye ahụ nwuru anwu, wee na-abiakwute ya n'ihe ndina ya ozo; Ya mere, ha mere ndi "di ndu n'ihhi ndi nwuru anwu." Pol o kwadoro omume nkwenkwe ugha n'ezie, bu ndi o na-agwa onwe ya ozugbo, site n'aka ndi nakweere omenala ahụ; O nwere ike ibu na omenala a malitere n'etiti ndi Juu a toghatara, bu ndi maaralari ihe yiri nke ahụ n'okwukwe nke ha, o buru na onye Juu anwu n'emeghi ka o di ocha site n'omume ruru aru, ufodu ndi di ndu na-asachapu ha ahụ, e wee were ndi nwuru anwu di ocha. (Ellicott's Commentary on the dum Bible, na ngwusi nari afo nke 19 AD)

"O buru na ndi nwuru anwu ebiliteghi ma oli, gini ka ha ga-eme ndi e mere baptizim maka ndi nwuru anwu?" (ver.29) -- ajuju nke ndi Korint na-enwe mmetuta zuru ezu, ma nke na-efunahu anyi n'ihhi na anyi amaghi ihe o putara .

"Otú o di, ihe okwu ndi ahụ putara doro anya yiri ka o na-arutu aka na baptism na-agbanwe agbanwe, nke enyi di ndu natara baptism di ka onye nnochiteanya nke onye nwuru anwu n'emeghi baptizim ... Mgbe ahụ, di ka ugbo a, o na-eme mgbe ufodu na na onwu onwu, echiche nke ndi na-ekweghi ekwe na-atughari n'uzo siri ike n'ebe okwukwe Ndi Kraist, ma tupu e mee baptizim e nwere ike inye onwu gbutuo ebumnobi ma o bu na-eto eto na Christian, ruo mgbe e mere baptizim n'etiti ndu Kraist. A puru isachapu onu ogugu di ukwu nke mmehie na baptizim, ma o bu na ndi di ole na ole puru imeru mkpuru obi mgbe o gasiri, na onwu mberede na-atu anya ka e mee baptizim e na-egbu oge ruo ogologo oge. (W. Robertson Nicoll, ed., The Expositor's Bible, mmalite nari afo nke 20 AD)

IHE: Otú o di, o bu ezie na o bu ihe ezi uche di na ya, otutu echiche na-etinye aka na nhota ndi a di n'elu. Karisia, a maghi ma o mesiri si n'ihe odide ya puta, di ka otutu ndi kwenyere. Mgbanwe nke okwu ahụ bu "maka" (huper) n'uzo o bu na-egbochi ohere asusu ma o bu ohere nke baptizim onye nnochiteanya.

2. Baptizim nke ibi ndu na-agbanwe ka ha na Kraist diri n'otu. "Ufodu na-aghota nke Onye Nzoputa anyi n'onwe ya. Gini mere ndi mmadu baptizim n'aha nke Onye Nzoputa nwuru anwu, Onye Nzoputa nke na-anogide n'etiti ndi nwuru anwu, ma o buru na ndi nwuru anwu adighi ebilite? (Ihe odide Matthew Henry, okara mbu nke nari afo nke 18 AD)

IHE: Nkebi ahiriokwu ahụ e bu n'elu, nke Matthew Henry zoro aka na ya ma sugharia "ndi nwuru anwu," bu otutu, o bughị otu, n'ihe odide Grik, nke o na-ekwu na-eme ka o yikarighi ka o ga-ezo aka na Kraist - ma n'ezie otu ahụ.

3. Baptizim nke ndu na-agbanwe ka ha na Kraist na Ndi Kraist nwuru anwu diri n'otu. "O buru na emeghi ka ndi nwuru anwu si n'onwu bilie, gini mere e ji lie ndi a toghatara na baptizim n'ihhi ha, ma o bu n'uche ha? Rom 6: 3-11 na-eme ka ihe Pol putara n'amaokwu a puta ihè nke oma. Ndi nwuru anwu bu otu n'ime ndi Kraist bu isi na mkpuru mbu na-eduga na nбилite n'onwu. Site na baptizim anyi na-ejikota onwe anyi na klas ahụ, na Kraist, na anyi na-eme nke a n'ihhi olileanya na anyi ga-esi na ndi nwuru anwu bilie (Rom. 5). O buru na e nweghi mbilite n'onwu, ndi na-ekwu okwu bu ndi nochitere anya ifesa baptizim na-eme ihe ojoo n'ihhi na e liri ha baptizim n'isi nke ihe odide a? mkpuru mbu na ndu—o na-efunahu ha imata otu e si akowa okwu Pol, na n'obi nkoropu na-ekwusi ike na ndi Kraist bu agwa nke ibu ndi e mere baptizim n'uzo ime mmuo n'ihhi ndi enyi

ha bú ndị nwurụ n'emeghị baptizim ogologo oge ka Pól dechara, nghotahie yiri nke ahụ nke akụkụ Akwukwọ Nsọ a mere ka ndị na-eso ụzọ Marcion na Cerinthus na-eme omume ndị dị otú ahụ, kama ịbụ ndị e ji okwu Pól kpọrọ." (McGarvey na Pendleton, Ndi Tesalonaika, Ndi Korint, Ndi Galeshia, na Ndi Rom, e biputara 1916 ma e dekwara ya site ná Ndi Rom 8 tupu July 16, 1908.

NKWA : Rom 6:3-11 nekwu maka ino ayi na baptism "jikota na (Kraist) n'oyiyi nke onwu ya" na "ga-adi kwa n'oyiyi nke mbilite n'onwu ya. Ma o kwughị banyere Ndi Kraist nwurụ anwụ, ndị ga-abụ "ha" ma o bu "ha" (onye nke atọ)—nani "anyị" ma o bu "anyị" (onye mbụ, na-amakụ ndi niile 'e mere baptizim n'ime Kraist) na "ya," "nke ya," ma o bu "Kraist" (onye nke atọ, o bughikwa ndi nwurụ anwụ bú ndi nọ n'ime Kraist—bú ndi anyi na-adighi akwado nnoo otu mmekorita ahụ anyi na ndi Rom na-ekwu). N'ibụ nke di otú ahụ, o na-esi ike ihu otú akụkụ Akwukwọ Nsọ ndi Rom si mee "n'uzọ doro nnoo anya" ihe "e mere baptizim n'ih i ndi nwurụ anwụ" putara na 1 Kor.15:29-30, bú ebe Pól na-ekwu banyere "anyị" (ya onwe ya na ndi ozo n'udi nke ya) di ka e si di ich e na "ha" nke udi ozo (ndi e mere baptizim maka ndi nwurụ anwụ). Ya mere, o di ka o na-eme onwe ya ka o ghara ibu "e mere ndi nwurụ anwụ baptizim" n'echiche nke akụkụ ikpeazu, ebe, di ka McGarvey na Pendleton si kwuo, e mere ya baptizim - a ewepughị emegide.

4. Baptizim nke ndi na-agbanwe agbanwe na echiche maka mbilite n'onwu nke ndi nwurụ anwụ. "Ndi na-akowa okwu Grik weere ya dika ihe gbasara ndi nwurụ anwụ (huper n'echiche nke peri ka o di na 2 Kor 1: 6) ebe baptism bu olili na mbilite n'onwu (Rom 6: 2-6)." (Robertson, Word Pictures in the New Testament, 1931.)

"Ndi na-akowa okwu Grik na-ewere okwu ndi nwurụ anwụ dika mbilite n'onwu nke ndi nwurụ anwụ, na baptizim dika ngosiputa nke nkwenye na ozizi nke mbilite n'onwu." (Vincent, Word Studies in the New Testament, 1890.)

IHE I GA-ECHEBARA ECHICHE: O buru na Pól bu "mbilite n'onwu nke ndi nwurụ anwụ," ginị mere o ji yie ka o na-ekewapu onwe ya n'etiti ndi kwere ekwe otú ahụ—na-asị "ginị ka ha ga-eme" bú ndi e mere baptizim maka ndi nwurụ anwụ?" kama "Ginị ka anyi ga-eme?"

5. Baptizim nke ndi na-agbanwe agbanwe n'olileanya nke mbilite n'onwu nke ndi nwurụ anwụ. "Ebumnobi, okè, na njikọ ya ga-ekweta nani otu ihe o putara—O buru na ndi nwurụ anwụ adighi ebilite, ginị ka ha ga-eme ndi e mere baptizim n'olileanya nke mbilite n'onwu? . . .

"N'ih i na ha na-anwụ anwụ, a na-eme ha baptizim iji mee ka ahụ di ha mma mgbe ha nwusiri.

"[O doro anya na okwu ahụ bu na ufodu omume ruru na-atu anya uru n'odinihu maka onwe ha (mgbakwunye na-ekwusi ike), nke ga-efunahu ma o buru na ndi nwurụ anwụ ebilighi. Na echiche e nyere ebe a dabara na arumuka na-ekweta na ihe gbara ya gburugburu. N'ihu na okwukwe ga-efunahu ha ihe nile funahuru, ikekwe nke ndu n'onwe ya, o bughị mmadu ole na ole, n'ibu ndi e mere baptizim, mere otú ahụ, o foro nke nta ka o buru na o na-ekwu na Jizos bu ndi na-adi ndu mgbe nile n'ih i na ndiozi'. (2 Kor. 4:11) Ihe o putara bu: Ginị ga-eme ndi e mere baptizim n'ih i na ha maara na o nwere ike igosi na o nwu anwụ, ma o buru na ndi nwurụ anwụ anwughị?]" (Lipscomb na Shepherd, 1 Ndi Korint, 1935.)

IHE: Nke a dị nso na No.4 dị n'elu, mana nkowa ndị na-adịbeghị anya. Paragraf abụọ mbụ bu David Lipscomb, na paragraf dị na braketa bụ JW Shepherd. O bụ ezie na ihe Lipscomb na-ekwu na-akowa nke oma nke oma maka ndị niile chegharị echegharị echiche, na ihe Onye Ozu Aturu na-ekwu na-akowa n'ihu, na obi abụọ adighi ya n'uzo ziri ezi, nke otutu n'ime ndi na-atughari uche na-etinye ndu ha n'ihe ize ndu site n'ibu ndi e mere baptizim n'ime Kraist, na n'ime onwe ya abughi ihe ama nke ibu ihe Pol putara. O yighikwa ka o bu, ebe o di ka o na-ewepu onwe ya n'ebe ndi o bu n'obi no na-akowa ya.

6. Baptizim nke mkpuchi oheru ga-ewere onodu nke Ndi Kraist e nwuru n'oge na-adibeghi anya. "O buru na [mbilite n'onwu nke ndi nwuru anwu] adighi otu ahụ, gini ka ha kwesiri ime bu ndi e mere baptizim n'ihe ama nke inakwere okwukwe Ndi Kraist n'onu ulo nke ndi nwuru anwu, bu ndi daworo n'uzo nke Kraist, ma a ka na-akwado site n'usoro nke ndi oheru a toghatara oheru, bu ndi na-eweputa onwe ha ozugbo iji mejuputa ebe ha, di ka ndi agha na-aga n'ihu n'ogu n'onu ulo nke ndi enyi ha, bu ndi na-emegide ha n'ezie? A naghị akpolite ndi nwuru anwu ma oli, gini mere e ji mee ha baptizim n'onu ulo nke ndi nwuru anwu, di ka ndi ji obi utu di njikere, n'ihe ize ndu nke ndu ha, inogide na-eso uzo Jizos n'uwa, oleekwa otu a puru isi gbasaa agwa m n'uzo o bu la ozo, ma o buru na anyi na-eme ihe n'uzo na-adigide adigide na nke ochichi n'ebe ukpuru a di ukwu na olileanya a di ebube kpugheere ya? enweghi ugwo oru ego a ga-atu anya ya?" (Philip Doddridge, Onye Ngosiputa Ezinulo, Mbiputa nke 15, 1845.)

IHE: Okwu huper ga-agbazinye onwe ya na nkowa a, n'asusu asusu. Ma anyi enweghi ihe ama o bu la nke ihe ndeko akuko ihe mere eme iji kwado di ka arumuka ad hominem na Korint na ma o bu tupu oge 1 Ndi Korint, ma o bu n'ebe o bu la ozo n'otutu di otu ahu ruo mgbe e mesiri, mgbe a bjara na-ekwu na obara nke ndi nwuru n'ihu okwukwe bu "mkpuru nke alaeze."

Otu o di, Pol na-eme ka arumuka ad hominem na-ezo aka n'onwe ya di ka e kwuru n'elu - ma o yiri ka o bughi maka nzube ya gunyere onwe ya n'etiti ndi ahu o kwuru banyere ya di ka ndi a-eme "baptizim maka ndi nwuru anwu," di ka o di n'elu - n'ihu na o kwuru banyere ha di ka "ha" kama "anyi."

Ka o sina di, n'ihu odidi nke ozi ya, ya onwe ya no n'ihe ize ndu nke onwu kwa ubochi. Mgbe e mesiri, na 2Ko 1:8-11, na ozo na 11:23-33, o kwara ihe egwu na nhujuanya ya. Akwukwo Oru Ndiozi kowakwara otutu ihe banyere ha (9:22-25, 28-30); 14:19-20; 19:23-41; 21:27-36)—na onwu nke Stivin n'ezie (7:54-60) na nke Jemes onyeozi (12:1-2)—ma e nweghi ogbugbu e gburu n'ebe nile ka o di ugbo a, o dighikwa nke e dekoru maka Korint.

7. Baptizim n'ihu na Ndi Na-adikwaghi Ndu. "Pol na-ezo aka n'otutu mmadu, n'ezie ahumahu nkiti, na onwu nke Ndi Kraist na-eduga na ntoghata nke ndi lanaririnu, bu ndi na mbu 'n'ihu ndi nwuru anwu' (ndi a huru n'anya nwuru anwu), na olileanya nke ichikota ozo, chigharikuuru Kraist - di ka, mgbe nne na-anwu anwu meriri nwa ya site n'ariri, 'zute m n'elugwe!' Mkpesa ndi di otu ahu, na mmetuta ha na-enwekari salutary, na-enye ihe ama siri ike na nke na-emetu n'ahu nke okwukwe na mbilite n'onwu; nke a ga-eme ka baptism ndi a di n'elu ya, na-enweghi mbilite n'onwu o ga-arara ha nye (Rom 5:5). (GG Findlay, The Expositor's Greek Testament, ed., W. Robertson Nicoll, mmalite nari afro nke 20 AD)

IHE: Nke a dabara kpomkwem otu nkowa nke huper na genitive - ya bu, "ikowa ihe na-akpali akpali ma o bu ihe kpatara ya n'ih, n'ih, maka" (Arndt & Gingrich); "nke mkpali ma o bu na-akpali akpali; n'ih, n'ih, onye o bula ma o bu ihe" (Thayer).

N'otutu oge nke ntughari na baptizim na Kraist, ufodu onye ozo ma o bu ndi mmadu aburu onye isi etiti na ihe na-akpali akpali. Ma n'ufodu oge, a na-ekwu na mmadu ma o bu ndi mmadu anwuola tupu e mee baptizim n'onwe ya. N'onodu di otu ah, ihe o bula nkowa ya nwere ike ibu, onye a toghatara emewo baptizim n'ezie n'ih, ma o bu n'ih, onye kwuru ma o bu ndi mmadu. Ma nke a o putara Pol ma o bu na o bugh, anyi apugh ima nke oma. Mana o gaara abu nke oma - nke onye ode akwukwo a enweghi ike ikwu n'otu aka ah maka nkowa o bula ozo o maara.

Mmechi

Ma ibu "e mere ndi nwuru anwu baptizim" bira n'ih e bu n'obi kee "ozizi nke baptizim" ah e kwuru okwu ya na Hib 6:2, n'ezie o gunyeghi nkwenye nke onye nnochiteanya ma o bu ime baptizim maka ndi nwuru anwu, di ka ufodu otu okpukpere chi mere na nari afu mbu nke Ndi Kraist na ndi Mormon n'oge anyi. N'ih na akwukwo nsu na-eme ka o doo anya na a ga-ekpe onye o bula ikpe ma kwuo ya ugwo di ka oru ya si di (Mt 16:27; Mkpu.2:23; 20:12, 13; 22:12).

Ebe ichuaja ma o bu nyocha?

Isi 9:4

The American Standard Version nke Ndi Hibru 9:4 na-ekwu banyere Ebe Nso Di Nso di ka "nwere ebe ichuaja olaedo nke ihe nsure oku na-esi isi utu" tinyere igbe ogbugba ndu ah" na ihe ndi ozo, ma n'akuku ya, o na-agu, "Ma o bu, censer." Na King James Version na ndi ozo ole na ole na-agu "ihe nsure oku na-esi isi utu nke ola edo." Ma ihe ka n'onu ogugu na nsughari ohuru ndi a na-agu di ka ihe odide nke Bible na New American Bible na-egosi, gunyere nsughari nke American King/The New Bible. nsogbu ntughari asusu nke o di mma ka anyi mata, ma anyi chere na anyi ma o bu ndi ozo nwere ngwota maka ya ma o bu na anyi enweghi.

Ekwuru Nsogbu

(1) O dighi aha e kwuru banyere "ebe ichuaja nke ihe nsure oku na-esi isi utu" di n'Ebe Nso, di ka e si di iche na Ebe Nso, n'ih odide Grik a nakweere n'asusu Hibru n'ime akuku Akwukwo Nso nke Agba Ohuru, ebe o bu akuku putara ih n'ih odide Agba Ochie. (2) N'otu aka ah, e nweghi aha o bula aha n'ih odide Agba Ochie banyere "ihe nsure oku na-esi isi utu" n'Ebe Nso ma o bu Ebe Nso Kachasi Ebe Nso Nile nke Ulokwuu, di ka o di n'ih odide Hibru nke King James Version—o bu ezie na e ji ihe nsure oku na-esi isi utu mee ihe esure ihe nsure oku na-esi isi utu nke onye isi nchuaja "n'ime akwa mgbochi ah" (Levitikos 16:12-13, 13), bu ebe o na-abanye n'otu oge di nsu.

Di ka Macknight, n'akwukwo ozi ya nke Apostolic Epistles, na-ekwu, si: "Onyeozi ah [nwere ike [kwusi okwu ike, n'ih na n'otu aka ah, o mutara n'aka ndi ukochukwu na wupu ihe nsure oku nke nnukwu onye nchuaja diri g dewere g rap p ya n'ulo n nke nime nime ya d ya d nso akwa mgbochi ya, nke mere na mgbe o na-achu ikpuchi ihe mkpuchi ya n'afu na-abia. ya na icheku oku, tutu o banye n'ebe nsu kasi nsu isure ihe nsure oku na-esi isi utu, nke kwekoru na ntuzi-aka, Levit 16:12, 13.

Ma, ọ buru otu ahụ (ọbulagodi ma ọ buru na e nweghi ihe akaebe na-egosi ya n'akwukwo nso), a ka nwere eziokwu na-egbukepe egbukepe na ọ dighi "ebe ichuaja nke ihe nsure oku na-esi isi uto" a kpotururu aha n'asusu Hibru di ka ọ di n'Ebe Nso, di ka ọ di n'ihe odide Agba Ochie, ọ dighikwa aha e kwuru n'ihe odide Agba Ochie banyere ebe ichuaja di otu ahụ di n'ime Ebe Kachasi Nso. Ma anyi ka na-ahapu icho nkowa kachasi mfe nke na-akowa nke kachasi n'uzo na-enye afọ ojuju. Yabu, anyi na-amalite site na ederede Agba ochie di mkpa wee si ebe ahụ ruo ọru anyi.

Ederede Agba Ochie di mkpa

1. Ọpupu 25-27; 30:1-21 (ihe mgbakwunye), Ntuziaka maka iru na ojiji nke Uloikwuu na arja ya na ogige: (a) Ebe Nso ma ọ bu Uloikwuu (25:1-9); (b) Igbe ahụ, e debere ihe ama n'ime ya (25:10-16); (c) oche ebere nke nwere cherob n'elu ya, edoro ya n'elu igbe (25:17-22); (d) Tebul nke achicha ngosi (25:23-30); (e) Ihe ndoba oriona, ya na oriona ya (25:31-40); (f) akwa mgbochi, maka ihe mkpuchi nke uloikwuu (26:1-14); (g) Ibe osisi ndi e ji olaedo machie, maka mgbidi (26:15-30); (h) akwa mgbochi, iji kewapu Ebe Nso na Ebe Kasi Nso, ya na igbe ahụ na oche ebere ya n'Ebe Nso Kasi Elu, na tebul na ihe ndoba oriona "na-enweghi akwa mgbochi" n'akuku ndida na n'ebe ugwu n'otu n'otu nke NSO (26:31-35); IHE enyo maka onu uzo Uloikwuu (26:36-37) -- ebe e si abanye n'uloikwuu ahụ; Ebe-ichu-aja nke aja-nsure-oku, nke eji ola machie (27:1-8), ka agetiye n'ogige ulo-ikwu n'iru onu-uzo ulo-ikwu ahu; Ogige Uloikwuu (27:9-19).

Igbakwunye: (a) Ebe ichuaja nke ihe nsure oku na-esi isi uto, nke e ji olaedo machie, ma doba "n'ihu akwa mgbochi [NIV, "n'ihu akwa mgbochi ahụ"] nke di n'akuku [NIV, "tupu"] igbe ihe ama, n'ihu oche ebere nke di n'elu ihe ama ahụ" (30:1-10), nke puru iputa na ọ di n'ebe Ebe Nso di n'etiti ebe a na-edebe ihe n'ebere. Ebe Nso—n'ihu ya, n'ihu uloikwuu ahụ, bu nke yiri akuku ahụ nke "ulo nso nke Onyenwe anyi" bu ebe Zekarias, bu onye nchuaja (ma ọ bughu nnukwu onye nchuaja) na nna Jon Onye Na-eme Baptizim, na-esure ihe nsure oku na-esi isi uto, na ebe "ebe ichuaja nke ihe nsure oku na-esi isi uto" di (Luk 1:8-11) -- ya bu, n'Ebe Nso, ọ bughu nani n'Ebe Nso, bu ebe di nso; (b) ite efere nke e ji ola kopa mee, nke e dobere na mpuga uloikwuu nzute nakwa n'agbata ya na ebe ichuaja (nke aja nsure oku), ka Eron na umu ya ndi ikom (onyeisi nchuaja na ndi nchuaja) ga-asa aka na ukwu ha tupu ha eje ozi ma n'ime Uloikwuu ma ọ bu n'ebe ichuaja n'ezí (30:17-21).

2. Ọpupu 40:1-8, ntuziaka maka izu Uloikwuu na ebe a na-edebe ngwa ulo: (a) N'azu TABERNACLE nke Uloikwuu nzute (vs.1-2); (b) Debe igbe ihe-ama n'ulo-ikwu, were kwa akwa-nbochi kpuchie ya (vs.3) -- nke getiye ya n'ime akwa-nbochi ahu we si otu a n'ebe nso kachasi ebe nso Nile; (c) Weta tebul na ihe ndoba oriona (vs.4); (d) Debe ebe ichuaja olaedo maka ihe nsure oku n'ihu igbe ihe ama (nke ga-adi n'akuku akwa mgbochi ahụ ma eleghi anya ọ ga-adi n'etiti karija ino n'akuku ọ bu nke Ebe Nso, di ka igbe ahụ nwere ike na-adaba n'Ebe Nso Kachasi Nso), ma tinye akwa ngebichi nke onu uzo n'uloikwuu nke Uloikwuu nzute (vs.5) -- nke ga-etinye n'ime tebul, na kandul abuo, n'etiti okpokoro, na kandul. Ebe Nso; (e) Dobe ebe-ichu-aja nke aja-nsure-oku n'iru onu-uzo nke ebe-obibi ahu (vs.6) -- nke gadi n'ezí ulo-ikwu; (f) Dobe ite osisa-miri n'etiti ulo-ikwu nzute na ebe-ichu-aja, tiye miri nime ya (vs.7); (g) Hazie Uloikpe ahụ gburugburu, ma kpochie enyo nke onu uzo ama (ya bu, onu uzo ama) nke ogige (vs.8).

3. Ọpupu 40:17-33, Akuko Banyere Izulite Uloikwuu na Itukwasị arja Ya: (a) TABERNACLE n'onwe ya tolitere (vs.17-19); (b) "Ama" na-etinye n'ime igbe, oche ebere e debere n'elu ya, wee tinye ha n'uloikwuu ahụ ma were akwa mgbochi kpuchie ha (vs.20-21) -- si otu a kewapu ha n'ihe

ekwuru na-esote; (c) Tebul (maka achicha ngosi) nke e debere n'uloikwuu di n'ebe ugwu "na-enweghi akwa mgbochi" (vs.22-23) -- ya bu, n'Ebe Nso, nke e kewapuru n'Ebe Nso Kachasi Nso site na akwa mgbochi; (d) Ihe ndoba oriona nke edoro n'akuku ndida nke Uloikwuu chere ihu tebul achicha ngosi n'akuku ugwu (vs.24-25); (e) Ebe ichuaja ola edo maka ihe nsure oku na-esi isi uto nke e debere n'uloikwuu nzute "n'ihu akwa mgbochi" (vs.26027) - ya bu, "n'ihu akwa mgbochi" (NIV) nke kewapuru Ebe Nso na Ebe Nso Kachasi Nso; (f) E debere enyo nke onu uzọ (uzo) nke Uloikwuu (vs.28) --ekewapu Ebe Nso na ngwa ulo ya na ogige di n'ezí; (g) Ebe-ichu-aja nke aja-nsure-oku nke edobere n'onu-uzo nke ebe-obibi ahu (vs.29) -- ma n'ezí ya; (h) Laver debere n'agbata Ulo-ikwu nzute na ebe-ichu-aja, ebe Eron na umu-ya ndikom (onye-isi-nchu-aja na ndi-nchu-aja) nasa aka na ukwu-ha mbe ha naba n'ulo-ikwu nzute na mbe ha nabiari nso ebe-ichu-aja (nke aja-nsure-oku) (vs.30-31); (i) Ulo ikpe gburugburu ebe-obibi na ebe-ichu-aja guzoro, na enyo nke onu uzọ ama nke ogige guzobe (vs.33).

Ihe odide Grik nke Ndi Hibru 9:4

Okwu Grik a sughari na nsughari ochie di ka "censer" na notutu nsughari oheru di ka "ebe ichuaja," bu thuriaterion, site na thomiao, iji kpo ihe nsure oku. O putara n'ime Testament Oheru n'amaokwu a nani, na na LXX (nsughari Agba Ochie nke Grik) nani ugboro abuo, na 2 Ihe E Mere 26:19 na Ezikiel 8:1, ma n'ebe abuo ahu a na-ekwu maka ya di ka e ji n'aka, na n'ime nsughari Agba Ochie nile nke m maara na nsughari di n'amaokwu ndi a bu "ihe nsure oku." Ozokwa, "N'ihe odide, papyri, na Grik oge gboo, ihe thomiterion putara yiri ka o bu censer" (Tyndale New Testament Commentaries [1960] na Ndi Hibru 9:4).

Okwu a na-asukari na LXX maka "ebe ichuaja," na n'ime Testament Oheru, bu otu a, bu nke mere ka e jiri sughari okwu nke ozo di ka "ihe nsure oku" n'asusu Hibru nakwa na 2 Ihe E Mere na Ezikiel, di ka nsughari ndi ochie mere. Ma, ebe o bu na onye dere akwukwo Hibru na-eji ihe ka ukwu n'ime LXX eme ihe na ntuaka ya na nhota ya sitere na Agba Ochie, a na-eme ka okwu maka isughari thumaterion di ka "ihe nsure oku" na-esiwanye ike. N'ezie, Vine's Expository Dictionary of New Testament Words (New One-Volume Edition, 1952), oru a ma ama na nke a na-ejikari eme ihe, n'okpuru "CENSER" ekwughi okwu o bula ozo o putara maka okwu Grik ikpeazu.

N'agbanyeghi nke ahu, megidere echiche ndi di otu ahu, bu eziokwu ahu bu na Philo (na-anwu n'ihe di ka AD, 50) na Josephus (na-anwu n'ihe di ka AD 95), ha abuo dikoro ndu na onye dere akwukwo Hibru na ndi edemede Juu a ma ama na-eji Grik, na-aru oru thuriaterion mgbe o na-ekwu maka ebe ichuaja olaedo ya na ihe ndoba oriona na tebul di n'Ebe Nso. Ma mgbe e mesiri, ndi edemede abuo ozo, Clement nke Aleksandria (na-anwu AD 215) na Origen (AD 185?-245?), mekwara otu ahu. Nke ahu ga-egosi na okwu ahu putara nani, ma o bu ma o dighi ihe ozo o putara, ngwa oru ma o bu ebe e jikotara ya na ihe nsure oku na-esi isi uto, otu ahu pukwara iputa ma o bughu "ihe nsure oku" ma o bu "ebe ichuaja" e ji amu ihe n'oku, nakwa na onye dere Hibru ji ya mee ihe n'echiche ikpeazu— echiche e gosiputara n'otutu nsughari ogbara oheru.

Ozokwa, di ka Thayer's Greek-English Lexicon of the New Testament si kwuo, ma Philo na Josephus, bu ndi a kpoturu aha n'elu, ji thomaterion na otu a na-esi nri mee ihe n'uzo di iche iche maka ebe ichuaja olaedo nke ihe nsure oku na-esi isi uto—mgbe ufodu, na n'oge ndi ozo ozo. Ozokwa, di ka The Expositor's Greek Testament si kwuo, nsughari Grik abuo nke Agba Ochie Hibru - nke Theodotion dere, n'ihe di ka n'etiti nari afo nke abuo AD (tupu 160), na Symmachus,

n'ihe dī ka mmalite nke narị afọ nke atọ (n'afọ 200 AD) -- ha abụọ na-eji thuriaterion maka "ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto, Otú o dī, Opuwu bu isi nke 31." njehie odide, na ekwesiri mezie ya igu Opuwu 30 -- amaokwu 1-10 bu akuku nke di).

N'uzo kwekorọ na ihe anyi kwadoro n'elu di ka a ga-ekwe omume, o di mkpa ugbu a ka a mara na Thayer na-ekwu thuriaterion n'uzo kwesiri ekwesiri na-ezo aka na "ihe maka fumigating ma o bu na-esure ihe nsure oku na-esi isi uto. Arndt & Gingrich, na ha Greek-English Lexicon of the New Testament na ndi ozo Early Christian Literature, n'otu aka ahụ na-ekwu na okwu ahụ putara "nke oma a ebe ma o bu na-ere oku na aria." gbakwunye: "Otú o dī, Hb 9: 4 ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto (di ka Hdt.2,162; Aelian, VH12,51; esp. Nke ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto n'ime ulo nsọ ndi Juu: Philo, Rer. Div. Her.220, Mos.2,94; Jos., Bell.5,218,147,Moul 14,147;Mol 14;Mol 14,147;Mol 14,19;Mol 14;Mol 14;Mol 14;Mol 147;Mol 147;Mol 147;Mol 14;Mol 147;Mol. Okwu ha nke Agba Grik nke e sere site na Papyri na isi mmalite ndi ozo na-abughị akwukwo, hota otutu isi mmalite e ji mee ihe na narị afọ nke abuo, na ufodu n'ime ha na-ezo aka na censer "n'uzo doro anya," na "n'otutu ebe, anyi apughị ikwu ma o bu ihe edoziri ma o bu ibughari"—ya bu, ma a ga-ewere ya di ka ihe e ji akowa ihe e ji eme ihe.

Ya mere, nchikota na isi ihe di n'ihe a e kwuru n'elu bu na onye dere akwukwo Hibru n'ezie gaara ejiwo okwu Grik o mere n'echiche nke "ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto," ma o nweghi ike igosi na o mere. Otú o dī, o buru na o mee otu ahụ, nke ahụ na-edozi nani otu nsogbu site n'imeputa nke ozo: (1) O na-eme ka ahụ ruo anyi ala n'inogide na-eche ihe mere o ga-eji hapu ikpotu otu aria ulo n'uloikwu nke e zoro aka na ya n'uzo putara ihè di ka o di n'Agba Ochie, na dochie "ihe nsure oku na-esi isi uto oia edo" nke a na-ekwughị ma oli n'Akwukwo Nso nke Agba Ochie di ka ihe e ji aru ulo n'uloikwu; ma (2) o na-ejikota "ebe ichuàjà oia edo nke ihe nsure oku na-esi isi uto" na Ebe Kacha Nso, ebe Akwukwo Nso nke Agba Ochie na-enye onodu ya di ka Ebe Nso.

Ya mere, o gwula ma enwere ike inwe mkpakorita di otu ahụ n'echiche ufodu ma o buru na o bughị n'anụ ahụ "na" Ebe Kachasi Nso, anyi ka nwere ihe na-emegiderita onwe anyi n'etiti ihe odide nke Hibru na akuku Akwukwo Nso nke Agba Ochie. Ihe odide nke Ndi Hibru 9:4 na-ekwu maka Nso nke Ebe Nso di ka "inwe" "ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto" (o buru na nsughari ahụ ziri ezi), ebe ihe ama nke Agba Ochie kariri akari na ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto di n'Ebe Nso, n'akuku akwa mgbochi nkewapu ya n'Ebe Nso Kachasi Nso, ma o bughị "n'ime" Ebe Nso n'onwe ya.

Ya mere, anyi na-eche ajuju ahụ ihu ma okwu ahụ bu "inwe (echousa) ebe ichuàjà oia edo nke ihe nsure oku na-esi isi uto" o zuru ezu ma o bu na-agbanwe agbanwe iji kweta ihe ibu onye putara n'uzo ufodu n'ebughị uzo nweta ya n'ime ya. Ka o chorọ ka anyi ghota onye dere ya di ka ihe o putara n'enweghi obi abuo o bu na "ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto" di n'ezie n'Ebe Nso Kachasi Nso? Aziza nke ajuju ahụ di oke mkpa maka ngwota o bu na-eju afọ maka nsogbu ahụ ekwuru na mmalite nke nyocha a.

N'elu ntakiri ntughari uche, o di ka o di mkpa inakwere ohere ahụ n'agbanyeghi ma ekwenyere ihe gbasara omume ma o bu na ekwenyeghi. Onye o bu na n'ime anyi nwere obi, imeju na ngugu n'ime oghere nke ahụ, na otu aka ahụ ogwe aka na ukwu di ka ngwa ngwa n'ezí ahụ. N'otu aka ahukwa,

“ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto” a puru ibu nke e weere di ka ihe mgbakwunye nke Ebe Nso, o bu ezie na o bughị n’ime ya. Anyi ga-achoputakwa nke ahụ ma emechaa.

Ma, ka o di ugbu a, anyi ka nwere ajuju bu, Gini bu nkowa kasi mfe nke na-akowakarị n’uzo kasi mma? Ma aziza ya, di ka nke o bu metutara, ga-adabere ntakiri n’omume mmadu n’ebe akwukwo nso na ndi dere ha bu mmadu. E nwere udi uzo abuo bu isi anyi chorọ itule n’akuku ndi ahụ kwenyere na "ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto" kama ibu "ihe nsure oku na-esi isi uto" ka o buru nsughari ziri ezi n’akuku ebe a na-atule, ma e wezuga abuo ndi ozo na-enwetabeghi nnukwu ego. Anyi ga-amalite na nke ikpeazu.

Mgbali na-akowa esemokwu putara ihè

1. Ntuaka nwere ike na-ezo aka n’Ulo Nso Solomon kama ino n’uloikwuu (1 Ndi Eze 7:48-50; 2 Ihe E Mere 4:19-22): O bu eziokwu na a kporo "ihe nsure oku" ("oku oku," American Standard Version) di ka nke di n’Ulo Nso Solomon, ma di ka akuku nke ihe onwunwe ndi mara mma nke Ulo Nso na ebe ozo "ma e debere ha n’Ebe Nso" ikekwe n’ebe ozo) -- o bughị di ka ino n’Ebe Nso Kachasi Nso, nke a na-akpo "Oracle." A kowaghi nke ikpeazu ruo n’isi nke 8 nke 1 Ndi Eze na isi nke 5 nke 2 Ihe E Mere, n’otu n’otu, ma o bughị na e kwuru na ha nwere ngwa ulo ma e wezuga igbe ogbugba ndu na cherob ndi na-ekpuchi ya. (Lee vs.6-8 na vs. 7-8, n’otu n’otu, n’isiakwukwo ndi di n’elu.)

A na-ekwu na ihe ndi e ji arja ulo a kwunyere n’ebe di nso bu (1) ebe ichuàjà olaedo, (2) tebul achicha ihe ngosi, na (3) ihe ndoba oriona (iri n’ime ha kama ibu otu di ka o di n’Uloikwuu, ma di “n’ihu Ulo Nso” kama ino n’akuku ndida di ka o di n’uloikwuu). Na ngwa na-edeputara di ka okooko osisi na oriona (akuku ma o bu ihe ozo akuku ahụ maputara nke oriona ma o bu "ihe ndoba oriona"), na tong, iko, snuffers, efere, spoons, na firepans ("censers," King James Version, "ash pans" n’akuku) -- niile nke ola edo. A na-eche na ihe ka otutu n’ime ngwa ndi ahụ bu maka iji ya mee ihe n’ihe metutara oru oriona na ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto, na ikekwe tebul achicha ngosi.

A na-eme ya na okwu Hibru (Machta) na amaokwu ndi a na-ekwu maka ya, na "PJILAN) rue, o nweghi igwe mikteret olaedo ma obu machtah olaedo nke a na-arutu aka dika odi n’ime “Okwu-onu” ma obu Ebe Kachasi Nso nke ulo nso Solomon.

2. Wilson’s Emphatic Diaglott (1864): Nke a bu oru dabeere na nkwughachi nke Griesbach nke ihe odide Grik na ogugu di iche iche nke Vatican Manuscript, nke a na-akpo n’ihi na o no na Vatican Library kemgbe o dikaria ala 1481. N’izo aka na Ndi Hibru 9: 2, Wilson na-akowa na nkowa ala ala peji di ka nke a: "Ogugu Vatican. A nakweere ya di ka inye ihe ngwota nke ihe isi ike a nakweere, na di ka nkweko n’uzo zuru ezu n’ihe ndeko nke Mosis." O sugharikwara ya otu a: "N’ihi na a kwadebere uloikwuu - nke mbu - n’ime ya bu ma ihe ndoba oriona, na tebul, na ogbe achicha nke onuno, na ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto [ndi isi obodo gbakwunyere]; a na-akpo nke a Ebe Nso.” O wepuru nrutu aka na v.4 n’Ebe Nso Kachasi Nso “na-enwe ihe nsure oku na-esi isi uto olaedo.

Nke a dabara n’ezie n’ihe ndeko nke Moses. Ma o di ka a ga-asị na nke a bu nani ogugu di otu ahụ n’otutu ihe odide di; na Westcott na Hort, bu ndi ji Akwukwo Nso Vatican kporo ihe nke ukwuu (nke ukwuu nke ukwuu, ufodu chere), n’Agba Ohuru ha n’asusu Grik, tinyere ya n’ime “Ndeputa

"(3) O bu ezie na okwu ahụ n'onwe ya, thomiaterion, putara n'ezie 'ihe nsure oku,' o bughị 'ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto,' na LXX., ma na ndi na-edede akwukwo Grik o bu ihe ozo. Philo na Josephus, na Clemens Alexandrinus na Origen, na-akpo mgbe nile ebe ichuàjà nke incense thuriaterion chrusoun; na asusu Hellenistic bu chrusoun.

"(4) Okwu ahụ apụtaghị na ihe a na-ekwu bu na mpaghara n'ime akwà mkpuchi: o dighi ekwu (di ka ebe a na-ekwu ihe ndi di n'ime 'uloikwuu mbu' na igbe ahụ) n'ime ya (en he), kama inwe (exousa), nke di mkpa nani putara inwe di ka nke ya), di ka njiko ya na ihe nnochianya ya, o bu ezie na o bughị otu uzo n'ime ya. ihe atụ nke ulo nke Delitzsch nyere) di ka boodu akara nke ulo ahia bu nke ulo ahia o bughị n'okporo amá.

“E lee lee lee Op 40:5 debe ebe-ichu-àjà ola-edo maka ihe-nsure-oku nēsi isi uto n'iru ihe ihe-àmà'; Aiz 6:6 na Mkpu 8:3, ebe, n'ohu nke ulo nsọ eluigwe nke dabere n'ihe atụ nke uwa, e jikotara ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto na ocheeze Chineke.

"O bukwa otu e si ejikota ya n'ememe nke Uloikwuu ahụ. Anwuru oku nke ihe nsure oku na-esi isi uto kwa ubochi kwesiri ibanye n'ime akwà mgbochi ahụ gaa n'ebe nsọ nke ebe nsọ, na-anochi anya isi uto nke irio aririo n'ihu oche ebere ahụ n'onwe ya; na n'Ubochi Mkpuchi Mmehie, o bughị nani na nnukwu onye nchuàjà na-esure ihe nsure oku na-esi isi uto n'ime akwà mgbochi ahụ, ma na-efesakwa obara ya. "

Nlebanya na mpupu site na nkowa Pulpit

1. Gini mere ahoputara ka o nochite anya klas ya? Eweputala ihe a e kwuru n'elu n'ihu na isi n'uche ya, o buchaghị nkowa ya nile, bu otu n'ime ihe ngosi nke oma na nke a na-arurita uka nke oma n'udi ya a na-enyocha maka omumu ihe a, na-egosikwa ngusi akwukwo ya bu isi site n'otutu nkowa ndi a na-akwanyere ugwu di ka ihe putara ihe n'onwe ya. Anyi kwuru abuo.

(1) The Expositor's Bible: "Ebe ichuàjà nke ihe nsure oku bu nke ya [Ebe Nso Kachasi Nso] (n'ihu na otu ahụ ka anyi ga-agu n'amaokwu nke anọ, kama ibu 'ihe nsure oku na-esi isi uto'), o bu ezie na ebe ya kpomkwem di n'ebe nsọ di na mputa [Ebe Nso]. ya na obara di ka o fesaworo ebe kasi nsọ."

(2) Akwukwo ozi ndi Hibru, nke Charles R. Erdman dere: "Onye edemede ahụ kwuru banyere 'ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto' di ka nke di n'Ebe Nso Kachasi Ebe Nso Nile n'ihu njiko chiri anya ya na ebe nsọ a n'ememe oge ochie. Ebe ichuàjà ahụ nochiri anya ofufe; Ebe Nso ahụ nochiri anya ngosiputa nke Chineke. N'ihu ya, a na-etinye ha abuo na njiko ozugbo."

Otu o di, o di nnoo mma ikwu na e nwere otutu nsughari ndi na-akwadoghị onodu ahụ e kwuru n'elu, kama na nke ahụ bu The Cambridge Commentary on the New English Bible, bu nke e weputara n'elu tupu e hota ihe sitere na The Pulpit Commentary. Kama isughari okwu Grik echousa ("inwe"), ha na-eji dochie okwu ma o bu nkebi ahiriokwu ntughari, di ka Goodspeed (ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto "guzoro" n'Ebe Nso Kachasi Nso), Moffatt (Ebe Nso 'nwere' ya), Good News Bible (o bu "na" Kasi Nso Ebe, New English Bible ("ebe a" bu ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto "nwere ike guzobe" n'akuku nke abuo).

Ma n'ime ndi na-asughari echousa n'uzo nkiti, ya mere di ka "inwe" (ma o bu "nwere"), di ka The Pulpit Commentary na ndi ozo na klas ya si sugharia, n'usoro n'usoro mkpuru akwukwo, Amplified New Testament, American Standard Version, Berry's Interlinear, Emphatic Diaglott (n'agbanyeghi na-ahapu ma o bu "ebe ichuaja olaedo nke ihe nsure oku na-esi isi uto)" ma o bu "Gold kwuru na Jerusalem n'ihe ndeputa ahụ. James Version, Living Oracles, Marshall's Interlinear, New American Standard Bible, New International Version, New King James Bible, Revised Standard Version, Rotherham, Weymouth -- n'otu aka ahụ ndeputa nke enwere ike igbatị.

2. Okwu Ndi Na-Ama Aka. Okwu ole na ole nke nhota ndi a di n'elu sitere na The Pulpit Commentary, o bu ezie na o bughị isi n'echiche nke isi ihe, na-aju ajuju ma o buru na o bughị ihe ima aka. O bukwana n'ozo ihe ziri ezi ka a doba uche gaa n'ebe ha no na-adabere n'ukpuru Akwukwo Nso, "Na-anwaputanu ihe niile; jidesienu ezi ihe ike." (1 Ndi Tesalonaika 5:21).

(1) Na arumuka (2) e kwuru na o buru na e debeere ihe nsure oku na-esi isi uto nke olaedo maka iji nnukwu onye nchujà mee ihe n'azu akwa mgbochi n'Ubochi Mkpuchi Mmehie, agaraghi etinye ya n'ime akwa mgbochi ahụ kari ebe ichuaja nke ihe nsure oku na-esi isi uto, ebe o bu na onyeisi nchujà choro ya tupu ya abanye.

Ná mmalite, anyi hotara Macknight di ka onye dere ndi Hibru na-ekwu, si: "O puru ibu na ndi nchujà mutara na ihe nsure oku ahụ nke nnukwu onye nchujà ji mee ihe n'ubochi mkpuchi mmehie bu nke ola edo, nakwa na o hapuru ya n'uloikwuu di n'ime, n'ebe di nso n'ihe mkpuchi ahụ, na, mgbe o na-achoro iru oru n'afọ na-abia, site n'itinye aka ya n'okpuru akwa mgbochi ahụ tupu ya etinye ihe nsure oku na-esi isi uto, o puru ibanye n'ime ihe mkpuchi ahụ na-ere oku nke ukwuu. incense." Anyi mesikwara okwu ya ike, bu "nwere ike," na-ekwu na anyi na-eme otu ahụ n'ihina n'otu aka ahụ, o puru ibu na o mutabeghi otu ahụ.

Ugbu a, n'otu aka ahụ, anyi aghaghi ikwu nke ahụ, o bu ezie na o puru ibu na a edebeghi ihe nsure oku na-esi isi uto n'Ebe Nso Kachasi Nso nke di nso n'ebe akwa mgbochi ahụ di, ka onyeisi nchujà doputara ya n'okpuru akwa mgbochi ahụ wee rute ya, n'ezie o di n'ozo ukwuu ikwu na agaraghi edebe ya n'ebe ahụ "ebe o bu na onyeisi nchujà choro ya tupu ya abanye." N'ihina na o nwere ike nweta ya n'uzo Macknight kwuru, tupu o banye na-esure ihe nsure oku n'elu ya, ma o buru na a na-echekwa ya.

(3) Na arumuka (3) a na-atu aro na ebe o bu na asusu nke Akwukwo Ozi Ndi Hibru bu "ndi Grik," na ndi edemede Gris di ka Philo na Josephus, na kwa Clemens Alexandrinus na Origen, "na-akpokari ebe ichuaja nke ihe nsure oku na-esi isi uto thuriaterion chrusoun," onye dere akwukwo Hibru ga-emekwa otu ahụ kama ibu onye na-ese ihe kama iji "onye na-ese ihe" mee ihe n'uzo yiri nke ahụ. LXX, di ka a ga-asị na LXX n'onwe ya abughi ndi Grik, nke o bu.

Okwu ahụ bu "Hellenistic" sitere na Hellen, bu nna ochie nke ndi Hellen, ma o bu ndi Gris, bu ndi biri na Gris na mbu, ma o bu Hellas (okwu Grik maka Gris). Okwu ozo nke nwere otu ntohapu bu Hellenic." Okwu abuo a di ka etinyere n'asusu, omenala, na ihe ndi yiri ya, na-ezo aka na nke a n'oge akuko ihe mere eme abuo kewapuru site na mmeri nke Alexander Onye Ukwu na nari afọ nke ano BC - nke a na-akpobu Hellenic ma o bu oge gboo, na nke ikpeazu a na-akpo Hellenistic.

Ma ọ puru ịbụ na The Pulpit Commentary ji “Hellenistic” mee ihe n’uzo di iche na “Hibraistic,” nke metutara “ndi Grik,” ma ọ bu ndi Gris, n’uzo di iche na “ndi Hibru,” ma ọ bu Ndi Hibru. N’Oru 6:1, anyi akpotula “ndi Grik” (Ndi Gris) di ka e si di iche na “Ndi Hibru” -- ndi mbu bu ndi Juu nke Mgbasasasi na omenala na asusu Grik, na ndi nke ikpeazu bu ndi Juu nke Palestine, ndi omenala ha bu Hibru na Hibru (Aramaic) asusu obodo ha. LXX n'onwe ya bu ntughari nke ndi Grik, iji tinye echiche Hibru maka akuku Akwukwo Nso nke Agba Ochie n'asusu Hellenistic ma ọ bu Grik.

Ndi Gris bu ndi sughariri LXX di nso n’oge ndi Gris kariya onye dere Hibru na ndi ha na ya dikoro ndu, ọ pukwara ịbụ na ha na Grik oge ochie na-enwe mmekorita chiri anya kariya na Grik Koine nke Agba Ohuru. N'agbanyeghi nke ahụ, LXX bu Agba Ochie nke ndi Juu yana ndi Jentailu nke nari afo mbu AD, ma ha maara ya nke ukwu nke na onye dere ndi Hibru ji ya mee ihe n’uzo ka ukwu. Ya mere, o yighi ka ọ no n’ihe ize ndu ma ọ bu onye Grik n’uzo di iche n’ibu onye "Hellenic" ma ọ bu "Hibru."

Ozokwa, cheta na n’okpuru okwu okwu nke “Ihe odide Grik nke Ndi Hibru 9:4 , “anyi dooro uche gaa n’eziokwu ahụ bu na onye edemede Gris bu Josephus bu onye Thayer zoro aka di ka o ji thomiatieron, okwu ahụ di na Ndi Hibru 9:4 mee ihe, maka ma “ihe nsure oku” na ebe ichuaja nke ihe nsure oku na-esi isi uto. Akwukwo ozi.

4. Na mbu ọ nwere ike idi ka arumuka (4) n'elu bu n'onwe ya dikwa ntakiri. Ma ka mmadu na-echekwu banyere okwu ahụ bu "inwe," ka ọ na-aputawanye ihè na enwere ike iji ya mee ihe nke "nke" na-egosighi onodu anu ahụ ma oli. Di ka e kwuru na mbu, onye ọ bu na n'ime anyi nwere obi, imeju, na afo, bu ndi di n'ime oghere nke anu ahụ, ma ukwu na ogwe aka, bu ihe mgbakwunye nke ahụ ma ọ bughị n'ime ya nwere akuku ahụ ndi a ka ahapuru aha. Otutu ndi mmadu na-enwekwa ihe onwunwe na-enweghi obuna ihe mgbakwunye - di ka ulo ma ọ bu ala ma ọ bu ugbo ala, ma ọ bu ihe ọ bu. Ya mere, "ihe atu mara mma nke Delitzsch" nke ulo ahia "inwe" boodu akara nke di n'ulo ahia ahụ kariya n'okporo ama ọ bu ezie na ọ di n'ezí ulo ahia ahụ, na-agho ihe atu kwesiri ekwesị nke otu "ebe ichuaja nke ihe nsure oku na-esi isi uto" nwere ike isi buru nke Ebe Kacha Nso n'agbanyeghi na ọ bughị n'ime ya - ya bu, n'ihì mmekorita chiri anya di n'etiti ha, nke a kwara n'Akwukwo Nso.

Ma nke ahụ yiri ka ọ na-eme ma ihe a na-apughị igbagha agbagha na nke na-akpali akpali, nkwubi okwu na mmesi ike nke The Expositor's Greek Testament, na mgbanwe site na "ebe" di na Ndi Hibru 9:2 na "inwe" na 9: 4, abughị ihe ndaputa kama ọ nwere nzube na ihe bara uru, di ka ndi a:

"Di ka a na-agba ume ugboro ugboro, ọ bu ihe itunanya na n'ikowa arja ulo n'uloikwu ahụ ekwesighi ikwu banyere ebe ichuaja nke ihe nsure oku na-esi isi uto. Ihe isi ike e nwere banyere onodu ebe a e kenyere ya, n'ihì na n'ezie, ọ guzo n'ezí veel, na onye edemede e boro ebubo na njehie. kama ọ bu omume ya mkporita, 'ya nso njiko na ozi nke Nso nke Nso n'ubochi mkpuchi, nke ọ na-ekwu' (Davidson). ama, na ver.10, 'ọ bu ihe kasi nso (hagion ton hagion) Jehova.'

Ọ dikwa mkpa ka e kwughachi ya n'izo aka na v.10, na n'ozuzu ya, ọ na-agu, si: “Eron gae-kpuchirikwa mpi ya [ebe ichuaja nke ihe nsure oku na-esi isi uto] otu ugboro n’afọ; Nke a yiri ihe e mere n’Ebe Nso Kachasi Nso n’onwe ya n’ihe gbasara oche ebere, bu ebe a na-esurekwa ihe nsure oku na-esi isi uto (Levitikos 16:11-14, 15-16).

Ọzọkwa, na Levitikos 4, e kwuru na n'ihu mmehie nke nnukwu onye nchụàjà ma ọ bụ ọgbakọ mere n'amaghị ama (n'uzọ doru anya n'afọ n'agbata ụbọchị mkpuchi mmehie nke afọ, bú mgbe a na-apughị ịbanye n'Ebe Nsọ Kacha Nsọ), onye nchụàjà e tere mmanụ ga-ewebata ọbara anụ ahụ e ji chụọ àjà maka mmehie n'ime ụlọikwuu nzute site n'aka onye nchụàjà e tere mmanụ, fesa ya n'ihu ákwà mgbochi (nkewapụ ebe nsọ na Kachasi Ebe Nsọ Nile n'ihu ebe nsọ nke Jehova), ma debe ihe ísì ụtọ nke "Jehova. n'ụlọikwuu nzute" (vs.1-12, 13-26). Nka yikwara ihe emere n'Ebe Nsọ kacha Nsọ n'onwe ya n'ihe gbasara ebe-nkpuchi-nmehie, ebe anēsure kwa ihe-nsure-ọku nēsi ísì ụtọ (Levitikos 16:11-14, 15-16).

Ọzọkwa, na Levitikos 4, e kwuru na n'ihu mmehie nke nnukwu onye nchụàjà ma ọ bụ ọgbakọ mere n'amaghị ama (n'uzọ doru anya n'ime afọ n'agbata ụbọchị mkpuchi mmehie nke afọ, bú mgbe a na-apughị ịbanye n'Ebe Nsọ Kachasi Ebe Nsọ Nile), onye nchụàjà e tere mmanụ webatara ọbara anụ ahụ e ji chụọ àjà n'ihu mmehie n'ime ụlọikwuu nzute site n'aka onye nchụàjà e tere mmanụ, fesa n'ihu ákwà mgbochi (na-ekwapụ ihe nsọ na Kachasi Ebe Nsọ Nile n'ihu ebe nsọ), ma tinye "n'elu ihe nsure ọkụ na-esi ísì ụtọ nke Jehova n'ihu ebe ịchụàjà ahụ). ụlọikwuu nzute" (vs.1-12, 13-26). Nka yikwara ihe emere n'Ebe Nsọ kacha Nsọ n'onwe ya n'ihe gbasara ebe-nkpuchi-nmehie, ebe anēsure kwa ihe-nsure-ọku nēsi ísì ụtọ (Levitikos 16:11-14, 15-16).

Ọ dighị ariá ụlọ ọzọ dị n'Ebe Nsọ ka a na-ekwu maka inwe mmekọrịta dị ukwuu, ọtụtụ ihe jikoro ya na Ebe Kachasi Nsọ.

Mmechi na nkọwa

N'ihu mmetụta ngụkọta nke ihe ndị a chọputara na ha metụtara isiokwu ahụ dị n'aka, onye dere nlegharị anya a aghaghị ịgbanwe nkwenye ahụ o ji malite. O ji nkwenye malite ná Ndi Hibru 9:4 na nsugharị nke "ihe nsure ọkụ na-esi ísì ụtọ ọlaedo" (King James Version) dị mma karịa nke "ebe ịchụàjà ọlaedo nke ihe nsure ọkụ na-esi ísì ụtọ" (American Standard Version). (N'agbanyeghị, ọ dighị "nke ahụ" dị n'ihe odide Grik, nke mere na "a) bụ ihe a na-anabata nke ọma.) Ọ ghotara na e nwere ike ịsugharị thuriaterion dị ka "ihe nsure ọkụ na-esi ísì ụtọ" ma ọ bụ "ebe ịchụàjà nke ihe nsure ọkụ na-esi ísì ụtọ," dabere n'ihe ndị gbara ya gburugburu. thuriaterion bụ maka "ihe nsure ọkụ na-esi ísì ụtọ," mere ka o yie ka e jikwa ya mee ihe ná Ndi Hibru 9:4 na o chere na ọ bụ nkọwa kasị mfe nke na-akọwakari, n'uzọ kasị mma.

Na Robert Milligan, onye nwere òkè n'ikpuzi nkọwa m gara aga, na nkọwa ya banyere Ndi Hibru nke e biputara na 1875, bụ nke ka bụ otu n'ime ndị kasị mma dịnụ, n'oge ahụ isiokwu anyị na-arurịta ụka nke ukwuu ma gbalisie ike na-anochite anya echiche niile bụ isi n'uzọ ziri ezi, kwubiri site n'isi: "N'ozuzu, ekwenyere m na Alford, na m nwere ike ịsị ma ihe ka n'onụ ọgụgụ nke ndị ọkà mmụta oge ochie na-ekwu ma na 'otụtụ ndị na-ekwu okwu n'oge ochie. nkọwa nke censer; ọ bụ ezie na echeghị m na e wepụrụ ihe isi ike ahụ kparamkam;

Ọ bụ nkwenye m na n'ime nyocha m n'oge a, nke dị nnọọ ukwuu karịa nke ọ bụla m merela ma ọ bụ nwee ike iwepụta oge tupu ma ọ bụ ọbuna na-atụ anya ugbo a, na ịchọta data nke Milligan ekwughị ya, enwere m ike achọputala nkọwa ndị na-abaghị n'uche ya - nkọwa nke ga-eme ka ọ kwusie ike n'uzọ ọzọ maka ya dị ka ha nwere maka m. Ihe ndị a na-eme ka ahụ ruo m ala ugbo a na nkọwa "ebe ịchụàjà" - ma ọ bughị n'alumdi na nwunye ya nke na ozi ndị ọzọ megidere ya enweghị ike ikwado nguzozi azụ na nkọwa "censer". Na m na-akọrọ kwuru data na nke a nyochaa maka nlebara anya na nwale nke onye na-agụ n'onwe ya, ọ bughị na-agbalị ịmanye m ọhụrụ-batara-

na ime ka ọ kwenye. Ọzọkwa, kama nani ikwuputa nkwubi okwu m, edewo m otu ihe nke usoro nyocha nke onwe m na echiche maka ihe ọ bụla ọ bara uru.

Otú ọ dị, ime otú ahụ ewerewo ohere dị ukwuu karịa ka a tụtụ anya ya ná mmalite, n'ihi na mgbe ahụ, echere m nani ụzọ m ga-esi gaa, ọ bughị nkọwa nke m ga-agụnye ka m choputara na ihe m bụ ndị dị mkpa maka nyocha. Ọzọkwa, akụkụ ya nwere ike ibụ nkọwa zuru oke na/ma ọ bụ teknụzụ maka ọdịmma ụfọdụ. Mana nke a gụnyere maka ndekọ nke m yana maka abamuru nke onye ọ bụla ọzọ nwere ike imasi ya.

Enwere ike ikọwa na m na-achotakarị ihe ga-aba uru na ngalaba nke edeburu, wee laghachi wee jiri ya mee ihe n'ebe ahụ. Nke ahụ putara na ụfọdụ echiche na-egosiputa na mbụ na nyocha karịa ka ha mere na usoro nyocha na ederede mbụ. Ọ bụrụ na ihe ụfọdụ yiri ka a na-akpachi anya n'ebe ọ bughị ijikọ ya na ndị ọzọ, ihe e kwuwo okwu ya puru ibụ ihe kpatara ya.

Site na nkọwa ndị a, a na-atụ anya na nwa akwụkwọ ahụ nwere mmasị igu ma tugharịa uche n'ihe ndị e kwuru n'elu otutu oge - n'ihi na ọ nwere ike idị oke egwu igbari n'otu ogugu.

AKWUKWỌ

Nchikota na ntunyere nhorọ ntughari asusu

Nke a bụ inye nchikota ihe ngosi nke echiche ndị a tulerere n'akwụkwọ ma detuo ya, iji weta ha na nlebara anya maka ntunyere na nleba anya dị mfe - abụọ metụtara nkọwa "ihe nsure ọkụ ọla edo", na atọ metụtara nkọwa "ebe ichuàjà nke ihe nsure ọkụ na-esi isi uto".

1. Nkọwa "Golden Censer", na ntụaka nke Ụlọikwuu: (a) Ọ ga-aburiri na a kwadoro ya n'uzọ asusu na Grik ma ọ bụ Grik oge ochie, ma ọ bughị n'asusu Grik dika ụfọdụ chere na mbụ - gụnyere onwe m tupu nyocha nke ukwuu ugbo a; (b) ewepuru aha ọ bụla n'ebe "ebe ichuàjà nke ihe nsure ọkụ na-esi isi uto" n'ebe ọ bụla nọ n'ụlọikwuu ahụ, ebe ọ bụ na a na-egosiputa ya nke oma n'ihe odide Agba Ochie (c) ọ dighi ihe nsure ọkụ a kpọturu aha n'ime ihe odide Agba Ochie ma ọ bụ ihe ndekọ akụkọ ihe mere eme ndị ọzọ nke m ahụworo bụ ariá ulọ "na" Ebe Nso Kachasi Nso, ọ dighikwa ọla edo a kpọturu aha di ka e ji mee ihe n'ime ya. Ọ gwula ma ruo mgbe eweputara ihe akaebe akụkọ ihe mere eme na ihu oma ya, a ga-ahuta nkọwa a ugbo a di ka ihe na-eche n'echiche na yabu na ọ bụ ihe na-erughi afọ ojuju.

2. Nkọwa "Golden Censer", na Ntụaka nwere ike na-ezo aka n'ulọ nsọ Solomon Kama Ụlọikwuu: Ma (a) onye dere akwụkwọ Hibru ekwughị n'uzọ doro anya banyere owuwu ulọ nsọ, kama n'ụlọikwuu ahụ nke mmadu 'kpalitere' (8: 2) na 'mere' nke Moses (8: 5); na (b) e kwughikwa okwu n'akwụkwọ nsọ nke ulọ nsọ "Oracle" (Ebe Nso Kachasi Ebe Nso Nile) di ka ihe ọ bụla nwere ngwá ulọ ma e wezuga igbe ogbugba ndu na cherob ndi na-ekpuchi ya. N'ihi ya, akukụ Akwukwọ Nso ndi na-akowa ulọ nsọ Solomon enyeghi aka n'idozi nsogbu nke Ndi Hibru 9:2-4 .

3. "Ebe-ichu-àjà nke ihe nsure ọkụ na-esi isi uto" nkọwa, kama idobe ebe ichuàjà n'ebe nsọ; Nke a mere na ụdị nke Benjamin Wilson's Emphatic Diaglott (1864). Nkọwa ya bụ: "Ogugu Vatican MS ka a nakweere di ka inye ngwota nke ihe isi ike a kwadoro, yana dika nkweko zuru oke na akauntụ Mosaic." Na ọ na-eme, ma ọ bụ ogugu nke yiri ka ọ nweghi nkwado sitere n'aka ihe odide ndi ọzọ bara uba nke di adi, na n'etiti ndi oka mmuta ederede a na-ewere di ka ihe efu. Ọbuna

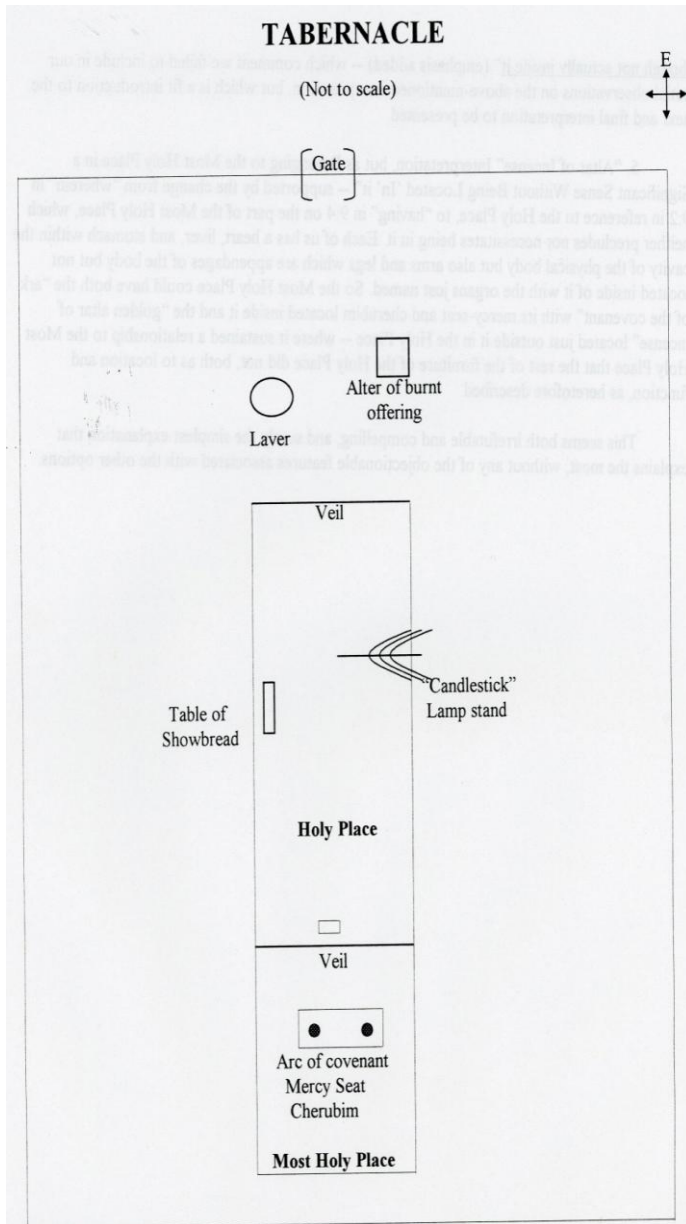
Westcott na Hort, bú ndị ji Akwụkwọ Nsọ Vatican kpọrọ ihe n'ozuzu ya nke ukwuu (nke ukwuu, ụfọdụ chere), kama itinye ya na recension ha nke Agba Oḥurụ n'asụsụ Grik, debere ya na "Ndeputa nke Akwụkwọ Ajuju Kwesiri Ntukwasị Obi." Yabụ, ụdị Wilson n'oge a nwere nkwa na-enweghị ngwụcha nke na ọ dị oke egwu inabata ya.

4. "Ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto" nkwa, ma ikwere na onye edemede nke Hibru nwere echiche na-ezighi ezi na ebe ichuàjà ọla edo di n'ime akwa mgbochi ahụ" - ya bu, n'ime Ebe Nso Kachasi Nso. Edebere ihe di otu ahụ na The Cambridge Commentary on the New English Bible (1967. O na-egosiputa, Otú ọ di, megide (a) ọ bughị nani n'ike mmuo nso nke onye edemede ahụ ma ọ bughị nani na nghota nke Agba Ochie nke ndi Hibru yiri ka ọ di ukwuu. O mere nhichie di otu ahụ, ọ buru na e sitere n'ike mmuo nso, a pughị inakwere ya di ka ngwota na-eju afọ.

Ihe a na-anabata nke oma kari bu okwu AE Harvey n'akwukwo ya Companion na New Testament (nke New English Bible), na-ekwu, si: "O bu ihe ijuanya na onye edemede a yiri ka ọ na-eche banyere ebe ichuàjà a di n'ime ime ulo - ọ gwula ma ọ na-ekwu maka ya di ka ihe mgbakwunye di mkpa nke ime ulo, ọ bu ezie na ọ bughị n'ezie n'ime ya" (mesiri ike gbakwunye) - nke okwu anyi na-adabaghị na-agunye na mmalite nke anyi n'elu, ma nkwa nke na-esote bu nke dabara na nke mbu anyi. na nkwa ikpezu ka eweputara.

5. "Ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto" nkwa, ma di ka ihe di n'Ebe Nso Kachasi Nso n'echiche di iriba ama na-enweghi 'N'ime' ya - kwadoro mgbanwe site na "n'ime" na 9: 2 na-ekwu banyere Ebe Nso, na "inwe" na 9: 4 n'akuku nke Kacha Nso Ebe, nke na-adighi egbochi ma ọ bu mkpa nke imeju nke imeju anyi n'ime ya, onye ọ bula nwere ike ibu n'ime ya n'ime ya. ahụ kamakwa ogwe aka na ukwu nke bu ihe mgbakwunye nke anu ahụ ma ọ bughị n'ime ya na akuku ahụ a na-akpo aha ya, Ebe Kachasi Nso nwere ike inwe ma "igbe ogbugba ndu" na oche ebere ya na cherubim di n'ime ya na "ebe ichuàjà nke ihe nsure oku na-esi isi uto" nke di n'ezí ya na Ebe Nso - ebe ọ kwadoro mmekorita ya na Ebe Nso Kachasi Nso na ebe ndi ozo na-arụ oru adighi aru oru nke ebe a.

Nke a di ka ihe a na-apughị igbagha agbagha na nke na-akpali akpali, na n'ezie nkwa kachasi mfe nke na-akwa nke kachasi, na-enweghi ihe ọ bula n'ime ihe ndi na-adighi mma jikota na nhoro ndi ozo.

The ndị dị n'eluigwe na-asachapụ
 Ndị Hibru 9:23

Ihe odide: "Ya mere ọ dị mkpa ka e were ihe ndị a [àjà anụ ọhịa] mee ka ihe ndị dị n'eluigwe mee ka ihe ndị dị n'eluigwe mee ka ha dị ọcha;

Nke a na-ezo aka n'ọdiche "dị mkpa" n'ime "ihe dị ọcha" nke ihe ndị dị n'eluigwe na nke "mbiputa" ha dị n'ụwa, ma na-ajụ ajuju banyere ihe "ihe ndị dị n'eluigwe" ma ọ bụ "ihe ndị dị n'eluigwe" bụ ndị kwesiri ime ka ha dị ọcha, na ihe mere ha ji dị ha mkpa. Ọ pụkwara ịbụ ihe kariri ike anyị iji ihe ọ bụla yiri nke ahụ mee ka anyị mata n'ezie, n'ihi na ọ bụwo ihe mgbagwoju anya nye ụfọdụ ndị ọkà mmụta ihe odide kasị akọ.

Okwu sitere n'aka ndị ọkà mmụta

1. Robert Milligan kwuru na e boro ebubo na ihe ahụ a kpọturu aha n'elu bụ "ihe dị mkpa na-esite na mmehie nke ndị mmụọ ozi bụ ndị na-edobereghị ala mbụ ha, kama ndị n'ihu nnupuisi ha a tudara n'aka Tataros (2 Pita 2:4; Jud 6). "Ma," ka ọ na-ekwu, "ndị mmụọ ozi anaghị anabata ndị mmụọ ozi n'ime ụlọ anyị, n'ihu ya, a gaghị amanye anyị na nkwubi okwu anyị. Lee ihe e dere na ch.2:16." (Nkọwa nke Ndị Hibru.)

2. N'OGÉ Robertson na-ekwu, si: "N'anya anyị, ọ dị anyị ka ọ na-esiri anyị ike ikwu okwu banyere ememe ime ka ọ dị ọcha ma ọ bụ nraranye nke eluigwe n'onwe ya site n'odidi nke Kraist dị ka Onye Nchụàjà-Emere ihe. Ma foto ahụ dum bụ ihe omimi nke ukwu" (Word Studies in the New Testament).

3. The Expositor's Greek Testament na-ehota Bruce dị ka ndị a: "Ọ na-amasị m ka m ghara ime mgbalị ọ bụla inye nkọwa nkà mmụta okpukpe n'okwu ndị ahụ. Ọ ga-akara m mma ime ka ha ghọta uche m site n'iche echiche banyere ebube na nsopuru na-enweta ọbuna n'eluigwe site n'onu ụzọ nke 'nwa aturu Chineke.' Ekwenyere m na enwere uri karià nkà mmụta okpukpe n'okwu ndị a."

N'aka nke ọzọ, Otú ọ dị, onye nchikọta akụkọ ya nke Ndị Hibru, bụ Marcus Dods, gara n'ihu site n'ikwu:

"Ma ọ bụ ihe na-esiri ike ihapu n'oge a nke arumuka onye edemede na nkà mmụta okpukpe na n'echiche ufodu na n'uzo ufodu nke eluigwe mkpa idi ọcha. Uloikwu nke uwa, di ka ebe obibi nke Chineke, nwere ike ibu na e weere na a ga-edobe nsọ site n'onuno Ya na ọ dighi mkpa ka ọ di ọcha, ma ibu nakwa na-achọ ebe nzuko ya na ndi mmadu, ọ choro ka e mee ka anyi di ọcha na Chineke na mmekorita anyi na Chineke niile. ime ka ihe di ọcha di n'eluigwe mkpa n'onwe ha, kama di ka ndi mmehie banyere, ha choro ka e mee ka ọ di ọcha."

4. N'otu aka ahụ, Marvin R. Vincent na-ehota Delitzch di ka ndi a: "Ọ buru na Chineke nke eluigwe obodo, ya na Ebe Nso, bu, n'uzo kwekoro ekweko nkwa, nke a kara aka maka ndi ogbugba ndu, ka ha wee nweta mmekorita zuru okè na Chineke, mgbe ahụ ikpe omuma ha emeruo ihe ndi a di nsọ nakwa di ka uwa, na ha ga-adi ọcha n'otu uzo ahụ di ka nke ikpeazu nke iwu, ma ọ bughị nani nke na-ezughị okè nke na-ezughị okè nke iwu nke a hoputara maka ndi na-ezughị okè site n'aka Chineke. àjà" (Word Studies in the New Testament).

5. Otú ọ dị, Albert Barnes ji okwu ndi na-esonu mee nkenke n'okwu ahụ: "Ojiji e ji okwu ahụ e mere ka ọ di ọcha mee ihe n'ebe a na-ekwu n'eluigwe aputaghi na eluigwe adiworu adirughi nsọ, kama ọ na-egosi na e mewe ya ka ndi mmehie nwee ohere ugbu a; ma ọ bu ka ha bia fee ofufe n'ebe ahụ n'uzo a na-anakwere." (Ihe e dere na Agba Oheru).

6. N'aka nke ọzọ, Robert Milligan ọzọ na-ekwu, si: "Ọ dighi ihe di mkpirikpi nke ezi idi ọcha nke 'ihe nke eluigwe' ga-, ọ di m ka m na-emezu ihe ndi a choro n'akwukwo nsọ. Na m n'ihu ya nwere mmasi na-eche na maka ugbu a, ma ọ dighi ihe ọzọ, nke a bu maka anyi kama a okwu nke okwukwe karià nke nkà ihe omuma. Mgbe anyi nwere ike n'uzo zuru ezu na-aghota na kowaa otu ihe ọ bula nke Chineke di nsọ (1) di nsọ karià 4. na eluigwe adighi ọcha n'anya ya (Job 15:15), ma eleghi

anya, anyị pụrụ ighota nke oma karija ka anyị na-aghota ugbo a, otú o si buru na 'ihe ndi di n'eluigwe,' bú nke na-anabata obuna obodo nke Chineke di ndu, bú Jerusalem nke eluigwe, kwesiri ka e jiri obara mgbaghara mmehie nke Onyenwe anyi Jizos mee ka o di ocha.

Mgbe ahụ, o na-ajụ, si: "O pụrụ ibụ n'ihu eziokwu ahụ bụ na otutu n'ime ndi nsọ na-anabatara n'eluigwe na-atụ anya onwu nke Kraist, na o bu ezie na a kpoputara ha n'onye ezi omume site n'okwukwe, site n'amara na ntachi obi nke Chineke, ma ha chorọ ka a na-eme ka obara Kraist di ocha mgbe a wusiri ya, iji mee ka ha di nsọ kpam kpam. Lee nkowa na ch.9:15." (Nkowa nke Ndi Hibru.)

Anyi ga-aga n'ihu n'echiche na Milligan, n'ahiriokwu nke mbu e hotara n'elu, o bughị Barnes, ziri ezi. Mana biko buru n'uche okwu ikpeazu a "tupu," na n'otu aka ahụ ajụju Milligan ka ekwuru, nke anyi abuo ga-enwe ohere itu aka ozọ n'okpuru "Mmechi Nlebaanya."

Nlebanya sitere na Akwukwo Nso

1. Ogbugba-ndu nke Mbu na Uloikwuu nke Uwa. "Ihe odide nke ihe ndi di n'eluigwe" bu uloikwuu elu ala nke Mozis wuru na arja ya na arja ya (vs.1-5, 18-22). E jikotara ha na "ogbugba ndu" ma o bu "ogbugba ndu" mbu e mere na Sainai na Izrel anu ahụ, bu nke e 'rarara nye' n'obara nke umu ehi na nke ewu, nke e fesa n'elu "akwukwo ahụ n'onwe ya na mmadu nile" (vs.18-20).

Okwu Grik maka "raraara onwe ya nye" bu egkekainistai, udi egkainizo, 1. Ime ka o di ohuru (2 Ihe E Mere 15:8). 2. Ime ozọ, ozọ (Sir. 33 (36).6). 3. Imalite, doo nsọ, rara onwe ya nye (Deuteronomi 20:5; 1 Ndi Eze 8:63; 1 Samuel 11:14, wdg; Ndi Hibru 9:18; 10:20) -- dika Thayer si kwuo. Milligan na-atu aro ka "weputara" di ka echiche kacha mma na 9:18, bu ebe e kwuru na "ogbugba ndu mbu ahụ e nwebeghi "rarara onwe ya nye n'ejighi obara." Nke a kwekorọ n'ihe Thayer 'malitere.

(NKOWA: O di ka Thayer kwesiri itinyewori 1 Samuel 11:14 na ngalaba No.1, "imeghari," kama ibu N.3.)

2. Ogbugba-ndu nke Abuo ma o bu Ohuru na Uloikwuu nke Eluigwe. Kraist wepuru ogbugba ndu ma o bu ogbugba ndu "mbu" ahụ, "ka o wee mee ka nke abuo guzosie ike" (10:9), bu "ogbugba ndu ohuru" nke o bu onye ogbugbo (9:15), obara ya bukwa obara ogbugba ndu ahụ (Matiu 26:28; Mak 14:24; Luk 22:20; 1 Ndi Korint 11:25) "O sitekwa n'ebe di nsọ banye n'ime obara." n'onwe ya, Ndi Hibru 9:24], ebe o nwetaworo mgbaputa ebighi ebi" (Ndi Hibru 9:12).

"Anyi nwere ... nnukwu onye nchujà, onye na-anodu ala n'aka nri nke ocheeze nke ebube n'eluigwe, onye na-eje ozi nke ebe nsọ, na nke ezi uloikwuu, nke Onyenwe anyi mara, o bughị mmadu [n'uzo di iche na nke uwa oyiri] ... Ugbo a, o buru na o no n'awa, o gaghị abu onye nchujà ma oli, ebe e nwere ndi na-eje ozi di ka onyinye nke eluigwe; Ma ugbo a, o nwetawo ozi nke kasi mma kari, ebe o bukwa onye ogbugbo nke ogbugba ndu ka mma, bu nke e nyere na nkwa ndi ka mma." (8:1-6).

"N'ihu na o buru na obara nke ewu na oké ehi [nke e churu n'aja n'okpuru ogbugba ndu mbu], na ntụ nke nwa ehi na-efesa ndi e meruru emeru, na-edokwa nsọ maka idi ocha nke anu ahụ: anaghi di ocha nke anu ahụ] ghi o

adighi ocha nke anu ahụ sanaghi akonuche
unu asa sana idi ocha nke anu ahụ sa iri sana nke anu ahụ. (9:13-14).

(NKORIRI: Lezienụ anya otú “nraranye,” “ido nsọ,” na “idi ocha” yiri ka e jikọtara ya nke oma. Ma nke a na-ewusi nke a ike site n’okwu nke 1 Ndi Tesalonika 4:3-7, di ka ndi a: “N’ihi na nke a bu uche Chineke, obuna ido nsọ unu; ka unu ghara ikwa iko, ka onye o bula n’ime unu mara otu o ga-esi nweta onwe ya nke mmuo nsọ ya, burukwa onye e doro anya n’ihe e ji aguu ihe ojo mee ihe n’idi nsọ. o bughi Chineke;

Ozo, “Mgbe o churuworo otu aja maka mmehie ruo mgbe ebighi ebi, [o] nodu ala n’aka nri Chineke;... N’ihi na site n’otu onyinye ka O meworo ka ndi edoro nsọ zuo okè ruo mgbe ebighi ebi” (10:12-14). “M gaghị echetakwa mmehie ha na ajo omume ha ozo” (v.17).

IHE: Nke a aputaghi na mgbe mmadu ghoru Onye Kraist, a na-elekotakwa obuna mmehie o nwere ike ime n’odinihu; kama o putara na ozugbo a gbaghaara mmehie o bula o bu, n’adighi ka n’okpuru iwu nke Moses, a naghị echeta ya ozo kwa afọ na o di mkpa ka a kpuchiri mmehie ugboro ugboro n’afọ ruo n’afọ, kama agbaghara ya ruo mgbe niile na-abia, ma idi ire nke obara Jizos Kraist na-aga n’ihu ruo mgbe niile ka o diri maka isachapu mmehie nke Ndi Kraist mere mgbe ha ghoru ndi di otu ahụ.)

3. Uru bara uru n’okpuru ogbugba ndu ohuru maka ndi ka no n’uwa. N’idabere n’okwa-isi nchua-aja nke Kraist na ngozi ndi ka elu o na-enye, a duru Ndi Kraist odu ka ha “jiri nkwa okwu biaruo ocheeze amara [nke a ga-eche na o di n’eluigwe], ka anyi wee nweta ebere [nke gunyere mgbaghara mmehie di ka o di mkpa] wee chota amara iji nyere anyi aka [ma o bughikwa] n’oge mkpa” (4:16). “N’ibu ndi nwere obi ike ibanye n’ebe nsọ [ebe Kraist na “ocheeze nke amara” di, na a ga-enwetakwa uru nke obara ya] site n’obara Jizos, site n’uzo o raara nye anyi, uzo ohuru di ndu, site n’ihe mkpuchi ahụ, ya bu, anu ahụ ya, na-enwekwa nnukwu onye nchuaja n’ulo nke Chineke n’ezi obi, ka anyi jiri ezi obi biaruo nso.” (10:19-22a).

(RIKWA NKE: The ibiaru nso” nke anyi na-eme ugbo a [site na “olile anya ka mma” anyi nwere na Kraist, 7:19] yiri ka o bu site n’ezi ekpere na ezi ofufe na nrubeisi, mgbe anyi na-eche nloghachi nke Kraist, anyi nnukwu onye nchuaja, na mmezu nke nzoputa anyi [9:27-28; cf. Jon 14:1-3-3 Ndiози 18] N’ikpeazu” [Ndi Hibu 7:25] E mesiwu ike na “ezi omume” na “ezigbo,” n’ihi na Jizos gwara ufodu, si: “Unu emebiwokwa okwu Chineke site n’omenala unu, Aisaia buru amuma nke oma banyere unu, si, Ndi a ji egbugbere onu ha na-asopuru m, ma obi ha di anya n’ebe m no, kama ozizi ha na-efe m.” 15:6b-9, ASV -- KJV nke v.6 na-agu, “Ndi a ji onu ha na-abiaru m nso, werekwa egbugbere onu ha na-asopuru m; ma obi ha di anya n’ebe m no.])

Nlebanya mmechi

1. “Ihe ndi di n’eluigwe,” ma o bu “ihe ndi di n’eluigwe,” aghaghị ibu ihe ndi bu eziokwu nke ulokwu nke uwa na ihe ndi e ji aru oru na ihe omume ya bu “mbiputa,” na o ga-adikwa ka o gunyere ma ogbakọ di n’uwa na ogbakọ nke ndi a gbaputara n’eluigwe (lee 12:22-24). Ebe Kachasi Nso, nke bu ndoti ya na ebe esitere na ya banye Ebe Nso kacha Nso n’onwe ya, ga-aburiri uka di n’uwa. A puru ihu nke a site n’eziokwu ahụ bu na e kwuru na Ndi Kraist na-ebi ‘n’ebe di n’eluigwe n’ime Kraist: (Ndi Efesos 1:3; 2:6), nakwa na “umu amaala anyi di n’eluigwe” (Ndi Filipai 3:20)

-- chọchị ahụ bụ alaeze Chineke n'elu ụwa, nke a na-akpọkwa n'etiti ihe ndị ọzọ, "alaeze eluigwe" (lee Matiu 16:18-18).

2. N'ezie a pughị ita ụta Milligan n'ihị iju aro ahụ bụ na e kwesiri iji ọbara Kraist mee ka eluigwe sachaa n'ihị ndị mmụọ ozi ahụ mehiere ma buru ndị a chupuru n'ihị ya, dị ka e si dị na 2 Pita 2:4 na Jud 6—n'ihị na, dị ka Milligan kwuru, ndị mmụọ ozi adighi anabata ndị mmụọ ozi n'ogige nke Akwukwo Ozi 2:1-9).

3. Milligan enweghi aziza nye ajuju nke ya, anyi ga-adikwa mma ka anyi ghara idi na-ekwu okwu banyere ya. Ma anyi nwere ike jiri uru nyochaa ma tlee ihe o putara. Ajuju ya bu: "O u nabata otutu n'ime ndi-nso n'eluigwe na echere onwu Kraist g g g g g site n'okwukwe site n'amara na ntachi obi nke Chineke."

Isi 9:15, di ka Milligan zoro aka na ya, na-ekwu na Kraist bu "onye ogbugbo nke ogbugba ndu ohuru, ka onwu [nke ya] mere maka mgbaputa nke mmebi iwu ndi di n'okpuru ogbugba ndu mbu ahụ, ndi a kpworo wee nata nkwa nke ihe nketa ebighi ebi ahụ."

Mana nke ahụ ekwughị na ha enwetalarị ya. Ma Isi 11:39-40, mgbe o nyesiri ihe atụ sitere n'ihu na mgbe iju mmiri ahụ gasiri, na ma n'oge nke Nna-ukwu na nke Mosis, nke ndi ikom na ndi inyom nke okwukwe, na-ekwu, si: "Ndi a nile, ebe a gbakwara ha ama site n'okwukwe ha, ha enwetaghị nkwa ahụ, ebe Chineke nyekwara ihe ka mma banyere anyi, ka e wee ghara ime ka ha zuo okè ma e wezuga anyi."

Na banyere Devid, onye e gunyere na akwukwo ndeko aha nke ndi kwesiri ntukwasị obi (11:32), Pita onyeozu kwuru na Pentikost mgbe mbilite n'onwu na nriogo nke Kraist, na "o nwuru, e wee lie ya, na ili ya dinyeere anyi ruo taa," na kpomkwem na "o ukwa' ya ` raghighi kwa ayi n'elu-igwe` - □ □ma 2:29, 34.

Ozokwa, a puru itu anya na ihe bu eziokwu banyere Devid ga-abu eziokwu n'ebe ndi ozo nile no, o gwula ma Inok (Ndi Hibru 11:5-6) bu ihe dipuru adipu, bu onye gbanwere ka o ghara ihuta onwu na a dighizi ahụ ya n'ụwa, ma eleghi anya e bugara ya n'eluigwe ma o bu n'ebe ozo gaa Hedis, anyi amaghi nke, ma e wezuga na nke ikpezu bu n'uzo bu isi maka mmu o nke ndi nwuru anwu tupu mbilite n'onwu— na Eze Ilaija, nke a na-ekwughị n'otu udi ahụ n'otu udi 1 ga-ada n'asusu Hibru. 2:11-12).

Ma, o burugodi na abuo ndi a ewezuga n' ihe e kwuru na Ndi Hibru 11:39-40, ha agaghi abu "otutu" nke Milligan. N'agbanyeghi nke ahụ, o buru na ewezuga ha ma buru ha banye n'Eluigwe kama iga Hedis, ihe Milligan kwuru banyere "otutu" eluigwe na-emeru emeru nwere ike ibu eziokwu banyere onuno nke Inok na Ilaija.

Hedis bu ebe ndi mmu o puru iche di n'etiti onwu na mbilite n'onwu, a dighi egosikwa ya di ka ihe efu ma wepu ya ruo mgbe mbilite n'onwu na ikpe zuru ezu (Mkpughe 20:11-15) -- mgbe ahụ ("ubochi ikpezu") a ga-akpolite ndi ezi omume nile nwuru anwu (Jon 6:39,40,44,54). Ya mere, o yikariri ka mmu o nke ndi niile nwuru anwu na-anogide na Hedis ruo mgbe a ga-eme ka ozu ha si n'onwu bilie. Ma a hapughi mmu o Kraist na Hedis, n'ihị na e mere ka o si na ndi nwuru anwu bilie

(Orụ 2:31), ma ụbọchị iri anọ gachara rigoro n’eluigwe (1:3, 9-11) – nke mbụ, ọ dị ka ọ gaghi anwu ọzọ (lee Orụ Ndiọzi 13:34).

Ozokwa, n’ihe metụtara onwu na mbilite n’onwu nke Kraịst, “ihe mkpuchi nke ụlọ nsọ ahụ gbawara abụọ site n’elu ruo n’ala; ụwa wee maa jijiji; e mekwara ka ọtụtụ ozu ndị nsọ dara n’ura bilie [nke putara n’uzọ doro anya na e }},],], m□m□ ah□ ah□ ah□p□p□ ha nime Hedisi, wee banye n’obodo nsọ wee gosi ot□ □t□.”

Ajuju: Ọ bụ naanị na ha laghachiri ndụ ha ruo nwa oge, ka hà so Kraịst laa n’eluigwe? Na anyị enweghi ike ịza n’ezie. Ma enwere ike na nke ikpeazụ bụ eziokwu. Ndị Efesos 4:8 na-ezo aka n’Abụ Oma 68:18, bụ nke a na-ekwu banyere Kraịst, na-asi, “Mgbe Ọ rigoro n’elu, Ọ doọrọ ndota n’agha, nyekwa mmadụ onyinye.” Nke a bụ dị ka omenala ndị ọchịagha na-abanye mmeri mmeri mgbe agha ndị agha nwechara mmeri --eduga ndị agha a dotara n’agha dị ka ihe akaebe nke mmeri n’ebe ndị iro nọ na inye ndị mmadụ onyinye n’uzọ nke njem site na ikwakoro ihe ndị e weere n’agha. Onyinye e nyere ndị mmadụ n’ihe banyere nloghachi nke Kraịst n’eluigwe bụ onyinye ime mmụọ na choochi mbụ, dika Ndị Efesos 4:11-12 siri kwuo.

Nzube e e ' 'Nú nye mmadụ ‘onyinye’, ‘ony’inye’ mana nhota ahụ n’onwe ya mere. O metụtara “ọtụtụ ndị a doọrọ n’agha,” dị ka e si sugharịa ya n’akụkụ akụkụ nke King James Version. Ọ bụrụ na nke a nwere ike ịbụ ihe e zoro aka n’ebe ndị ahụ a kpolitere mgbe Kraịst kpolitesiri (nke ọ puru ịbụ nnọ) n’agha, ha abụworị ndị Setan doọrọ n’agha ruo mgbe Kraịst tohapuru ma kpoga ya n’eluigwe mgbe ọ rigoro ma gosi ha na ya onwe ya dị ka ihe àmà nke mmeri o meriri Setan na onwu, bụ nke e zoro aka na mmeri ya ná Ndị Hibru 2:14-15 .

[Rịba ama: Maka nyocha ọzọ nke mgbe mmụọ nke ndị ezi omume ga-apụ maka Hades na-ezo aka Ebe Mmụọ Gị Ga-aga Mgbe I Nwuru?, Joe McKinney, www.thebiblewayonline.com. -rd]

4. Ya mere, tlee nke a: na (a) ebe ọ bụ na Kraịst si ná ndị nwuru anwu bilie n’otu ahụ ahụ ọ nwuru n’ime ya, ọ bụ ezie na e gbanwere ya site n’ihe na-anwu anwu na nke a puru ire ure gaa na nke anwughị anwu na nke a na-apughị ibibi ebibi, dị ka e si dị na 1 Ndị Korint 15:53-54 , na (b) ebe ọ bụ na e ‘mere ya ka ọ bụrụ mmehie n’ihi anyị’ (2 Ndị Korint 5:21), n’ihi na “Jehova wee mee ka ọ bụrụ mmehie n’ihi anyị” (Aịsaja 5:21) apughị (ch) nbata ya n’eluigwe (na nke ndị ọzọ ma ọ bụrụ na e nwere ndị ọzọ ya na ha nọ) n’uzọ a puru iche n’echiche dị ka onye na-emeru eluigwe ma mee ka ọ dị mkpa ime ka ọ dị ọcha tupu na ruo mgbe Kraịst churu n’ebe ahụ n’uzọ ihe atụ, jiri obara ya chọ ọjà maka ime ka ọ dị ọcha na mkpuchi mmehie, bụ nke a na-anochi anya ya dị ka o meworo?

(N’onodu dị otú ahụ, a gaghi ewere eluigwe dị ka ihe na-adighi nsọ “tupu” nke a, dị ka Barnes si kwuo, bụ nke a kpọturu aha n’elu—ọ gwula ma e burulari na e meruru ya site n’inata Inok na Ilaija—ma ọ ga-adị ugbo a ruo mgbe ‘eji obara Kraịst sachaa’.)

5. N’ikpeazụ, ọ bụ ezie na anyị enweghi ike ịza ajuju Milligan ma ọ bụ nke onwe anyị n’ezie, anyị nwere ike irite uru dị ukwu site n’itule echiche siri ike nke (a) ikpoasi jogburu onwe ya nke Chineke maka mmehie, (b) nsonaazụ jogburu onwe ya nke mmehie na ntaramahụ nke a ga-akwuriri n’uzọ siri ike maka anyị ma ọ bụrụ na a gbaghaara anyị, na (c) egosiputara nhusianya na-

eju anya site n'amara Chineke nke di ebube, nke di ebube nke Chineke. ntaramahuhu sitere na Kraist Jizos, Onyenwe anyi, nke Chineke debere ka o buru "ihe mgbaputa, site n'okwukwe, n'obara ya, . . . Otú o di, nke ahụ bu nzube bu isi anyi nwere na ntule ndi e bu uzọ kwuo, di ka Pol kwuru, si, "Lee ka a na-apughị ichoputacha ikpe Ya, na uzọ Ya si buru ihe a na-apughị ichoputacha achocha!" (Ndi Rom 11:33).

Nkwuwa okwu amd Exhortation

Isi 10:19-25

I. NKWUBIOKWU.

Nke a bu akuku di oke mkpa, yana agbamume ya gbadoro ukwu na nnukwu eziokwu ndi e hiwerela (4:14 - 10:18) ma o bu n'elu nkwubi okwu eweputara na ya. Eziokwu metutara ihe anyi nwere (vs.19-21), eweputara site na okwu ahụ bu "inwe." Na nke o bu n'ime agbamume na-amalite na nkebi ahiriokwu "Ka anyi" (vs.22, 23, 24).

II. Eziokwu: "INWETA" (Vs.19-21).

1. "Ya mere, umunna m, ebe anyi nwere obi ike ibanye n'ebe nsọ site n'obara Jizos" (vs.19). "Ebe nsọ" n'ebe a bu "eluigwe n'onwe ya," nke Kraist n'onwe ya banyere maka anyi, di ka a puru isi kwuo ya, obara nke ya, na site na ya—sitekwa na nke o si nweta mgbaputa ebighi ebi n'ih i anyi (9:24-25; cf. Vs 11-12).

Mgbe anyi "na-abanye n'ebe nsọ site n'obara nke Jizos," anyi na-abanye "site n'uzo nke o nyefere anyi, uzo oheru na ndu, site na akwa mgbochi ahụ, ya bu, anu ahụ ya" (vs.20) - nke n'otu aka ahụ na-ekwu, ya mmadu. O bu nani n'ih i na o weere onwe ya odidi nke mmadu mere o ji nwee ike ihu onwu ma nwee obara nke o ga-awusi n'ih i anyi (lee 2:14-17). Ma mgbe o rigoro azu n'eluigwe, o bu ya na ahụ mmadu ya e kpolitere n'onwu (gbanwere di ka nke anyi ga-adi, lee 1 Ndi Korint 15:50-52 na Ndi Filipai 3:20-21). O si otu a buru onye odee (Archegos, onyeisi ugbo mmiri, ma o bu onye isi ndi isi) ma o bu nzoputa anyi (Ndi Hibru 2:10). Ozokwa, mgbe o na-abia nke ugoro abuo, o ga-abu "ruo nzoputa" ("ruo ogwugwu," 7:25) "ndi na-echere ya" (9:28). O gambia inabata ayi n'ebe Onwe-ya no; ka n'ebe O no ka ayi we no kwa n'ebe ahu (Jon 14:3). Mgbe ahụ, anyi ga-n'uzo nkiti "ba n'ebe nsọ" ebe o bu n'ih i na a gbaputara "site n'obara Jizos."

Otu o di, ugbo a, anyi na-eme ya nani n'uzo ime mmuo, na mmetuta ihunanya na ofufe anyi. Mana nke a di oke mkpa ma o buru na anyi ga-abanye n'uzo nkiti n'oge na-adighi anya. O nwekwara ike buru na e kwesiri iji "nkwuwa okwu" mee ya, n'ih i na a gbaputara anyi "site n'obara Jizos" ma nwee ihe kacha mkpa mere anyi ga-eji na-atu anya onu uzo nkiti mgbe Kraist ga-abia ozo. Ma "nkwuwa okwu" ahụ bu isiokwu bu isi n'akwukwo ozi anyi (3:6; 4:16; 10:19, 35). O bugh i nkwuwa okwu ma o bu nzuzu, kama obi ike, obi ike na ahụ iru ala, dabere n'ih e Chineke meere anyi site na Kraist ma kwe anyi nkwa maka odinihu.

2. "Na inwe onye-nchu-aja di uku onye-isi ulo Chineke" (vs.19) -- ya bu, Jisus Kraist, onye ekwuru n'okwa-nchu-aja-Ya na 1:3, nke eweputaworo ya nke oma site na 4:14 -- neny nkwesi-ike nile nke di n'okpuru na igosi "nkwuwa-okwu" ahuru, na agbamume di n'eso ya.

III. NDUMODU: "KA KA Anyi" (Vs.22-25).

1. "Ka anyi bjaruo nso" (vs.22) -- ya bu, nogide na-abiaru nso -- "n'ocheeze amara [n'elu-igwe], ka anyi wee nweta ebere, nwetakwa amara inyere anyi aka n'oge mkpa" (lee 4:16).

a. “N’ezi obi” -- n’ezi-okwu nile, nkwuwa okwu, na iguzosi ike n’ihe.

b. “N’uju nke okwukwe” -- ma ọ bụ “n’ime nkwenye zuru oke nke okwukwe” -- nkwenye nke okwu Chineke site na Kraịst (lee Ndi Rom 10:17).

c. “Ebe e wusaworo obi anyị site n’ajọ akọ na uche” -- metụtara inwe “ezi obi” --efesa ihe atụ n’ọbara Kraịst (cf. 9:14, 18-22) -- nke dị ka ime ka obi anyị dị ọcha na mmehie, na site na nsụhọ nke mmehie (lee 10:2) ka e mere ka anyị na-acha ọcha ọzọ. ọbara nke Nwa-atụrụ ahụ (Nkpughe 7:14).

IHE: Ihe iru ụka adighi ya na ihe a na ihe a na-esonu kwesiri iwekota onu dika o mere na njiko.

d. “Ebe e werekwa mmiri di ọcha sachaa ahụ anyi” -- ntuaka doro anya banyere baptizim Ndi Kraịst (lee Oru Ndiози 10:47-48) -- mmadu dum, mkpuru obi, na ahụ, edoro nsọ nye Chineke (lee Ndi Rom 12:1; 1 Ndi Korint 6:15, 20-- amaokwu ikpezụ na-agụ n’AV, “na-enye Chineke otuto n’anụ ahụ unu, nke di n’ime mmuo unu). 22:16; Efe.5:26; Taiotos 3:5; 1 Pita 3:21* *Hun Excursus na 1 Pita 3:21. Ibe nke 60

2. "Ka anyi jidesie ike (vs.23) -- ya bu, "jisie nkwaputa nke olileanya anyi ike ka o ghara ida mbà; n'ihhi na onye ahụ kwere nkwa kwesiri ntukwasị obi." AV nwere "okwukwe," ikekwe n'ihhi okwu ahụ bu "nkwaputa," nke o sughariri "oru." Ma okwu Grik nwere okwu elpis, olileanya, kama pistis, okwukwe, o bu ezie na ha abuo nwere njiko, di ka a ga-ahụ n'okpuru ebe a. Na "olileanya" nakwa di ka "okwukwe" nwere ike ibu "kwere ederede" ma o bu "nwere ike ikwaputa okwu Grik." sugharia ya n'uzo o bula n'asusu Bekee O buru na onye ntughari ahụ ghotara ya di ka nnabata, "nkwaputa" ka mma ma o buru na aghota ya di ka nkwaputa ma o bu nkwenye na-akwadoghi, mgbe ahụ "oru" ga-aka mma.

“Olileanya” bu okwu di mkpa n'ezie na Ndi Hibu, na-emekwa na 3:6; 6:11, 18; 7:19 . O bu nchikota nke atumanya na ochicho, na “okwukwe” bu “mmesi obi ike nke ihe a na-ele anya ya, nkwenye nke ihe a na-ahughi anya” (11:1).

Ihe mere e nyere iji jidesie olileanya anyi ike bu na “Onye ahụ kwere nkwa kwesiri ntukwasị obi.” Na njiko ahụ, o di mkpa ka e nyochaa ihe odide nke 6:13-20.

3. “Ka anyi tulee” (vs.24-25) -- ya bu, “na-echebara ibe anyi echiche ikpasu ihunanya na ezi oru” (vs.24).

a. "Ighara ihapu nzuko nke onwe anyi, di ka omenala ufodu si di" (vs.25a) - ma o bu "ighara ihapu nzuko anyi, di ka ufodu na-eme" (NEB). AE Harvey na-ekwu banyere nke a di ka ndi a: “E nwere ike ibu ihe kariri nke a karia iji nwayoo na-aga choochi [bu nke e kwesiri izere n'onwe ya].” Ino n'ebe ahụ na-atu aro (na Grik, ma o buru na o bughu n'asusu Bekee) enweghi ike iguzosi ike n'ebe ndi Kraist ibe anyi no n'oge ihe isi ike—na ihe osise nke oge ndi di otu ahụ sochiri ahiri ole na ole gara n'ihu n'ihu.” (The New English Bible to the New Testament .70.6). N'otu aka ahụ, n'ikowa okwu Grik, egkataleipo, na-ekwu na o nwere ike iputa "ihapu na mkpagbu, ihapu enweghi enyemaka, (colloq. hapu n'efu)."

Ihe e mesiri ike n'amaokwu a abughị enweghị nchebara echiche kwesiri ekwesị maka umunna mgbe anyi kwusiri isonyere ha na mgbako Ndi Kraist, ihe e mesiri ike, malite n'amaokwu na-esonu (26), bu n'ihe ize ndu ahụ anyi na-edo onwe anyi n'okpuru ya site n'ighara 'igbakota'.

b. "Ma na-agbarita ibe unu ume" (vs.25b). "Otu ibe," n'agbanyeghi na o putara, adighi n'ihe odide Grik. Okwu ahụ bu "ma" na-ewebata odiche: "O bughị ihapu nzuko nke anyi ... kama na-agba ume." Ya mere, otu ihe kpatara nzuko anyi bu kontakti Ndi Kraist, agbamume, agbamume, na nkwado nke ibe anyi --"ewuli elu, na agbamume, na nkasi obi" (lee 1 Ndi Korint 14:3).

c. "Na nke ukwu, ka unu na-ahụ ubochi na-abiaru nso" (vs.25c). Nke a na-egosi na ubochi nke nnukwu onwunwa na-abiaru nso, mgbe mkpakorita na agbamume nke ogbako Ndi Kraist ga-adikwa mkpa kari ka a ga-eji gbochie ndaghachi azu na ichekwa na ndapu n'ezi ofufe - ubochi ha maara -- nke ha na-akpokwa ya di ka "ubochi."

Ufodu ewerewo nke a di ka "ubochi Onyenwe anyi" nke Mkpughe 1:10, bu nke Ndi Kraist oge mbu ghotara di ka ubochi mbu n'izu, bu nke ha na-enwechi nzuko anya kwa izu. Ma ihe ndi gbara ya gburugburu, "ighara ihapu" mgbako "ma na-agba ume," yiri ka o na-egosi igbakota maka nzube nke igbarita ibe anyi ume, kama iputa agbamume na-esiwanye ike n'ime izu iji zukota n'ubochi Onyenwe anyi na-abia.

Ndi ozọ ewerewo "ubochi ahụ na-abiaru nso" di ka obibia nke ugboro abuo nke Kraist. Ma, ebe anyi ga-adi njikere maka nke ahụ n'oge o bula, a na-agwa anyi ugboro ugboro na anyi amaghi mgbe o ga-abu, gunyere Kraist n'onwe ya mgbe o no n'owa (Matiu 24:35-44; 25:1-13; Mak 13:31-37; Luk 21:33-36; 1 Ndi Tesalonaika 4:13 - 5:3) N'agbanyeghi nke ahụ, n'ilu nke Talent nke Onyenwe anyi, e nwere nkwuwa okwu na o ga-abu na o ga-abighachi n'oge di anya (Matiu 25:14-30 na v.19 karisia). O nweghi 'n'aka' mgbe e dere 2 Ndi Tesalonaika, o gaghikwa adi tupu e nwee oké ndapu n'ezi ofufe nke Pol onyeozi buruburu n'amuma ruo mgbe ebighi ebi n'odinihu (2:1-12). Ma mgbe Pita onyeozi degaara Ndi Kraist akwukwo ozi ya nke abuo, ndi na-akwa emo no na-aju obuna mgbe ahụ ma o ga-eme, ebe o bu na o diworio ogologo oge e kwere nkwa ya (2 Pita 3:1-13). Ma. Mgbe o dere akwukwo ozi mbu ya, oge eruola ka "ikpe ga-esi n'ulo Chineke malite: ma o buru na o ga-ebu uzọ malite n'ime anyi, ginị ga-abu ogwugwu nke ndi na-adighi erube isi n'ozu oma Chineke? Ma, o buru na a ga-azoputa ndi ezi omume n'ike, olee ebe ndi na-adighi asopuru Chineke na ndi mmehie ga-aputa? Ekwuru nke a n'ihe banyere "onwunwa oku" nke Ndi Kraist na-enweta (1 Pita 4:12-19). E nwekwara ihe mere a ga-eji kwere na "ikpe" ahụ e kwuru okwu ya n'ebe a na-ezo aka n'ahuhu na odachi ndi Kraist buru n'amuma n'Ozioma ndi ahụ.

If so, then it is likely that "the day approaching" referred to in Hebrews 10:25 was the day of Jerusalem's destruction, which was to take place within the lifetime of the generation contemporary with Christ (Matthew 24:1-34; Mark 13:1-30; Luke 21:5-32), and occurred in AD 70, within a comparatively short time after the epistle to the Hebrews was likely written, when the signs of uzọ ya ga na-abawanye. Ihe kpatara ya bu n'ihesi emokwu na esemokwu na-arwanye elu n'etiti ndi ndu ndi Juu na Palestine na ndi nwe ha Rom. Ma ka esemokwu di otu ahụ na-abawanye, oke nke ndi Juu n'ebe Nile na alaeze ukwu Rom biara na-enwewanye egwu - ya na ndi Kraist, n'ihesi na n'oge ahụ a na-eche na ha bu otu otu nke ndi Juu na ndi Jentail Ndi Kraist di ka ndi na-eso uzọ ndi Juu.

Onye-nwe buru amuma na a ga-enwe mkpagbu na-enweghi atu n'oge nnochibido na mbibi nke Jerusalem, ma nye ndi na-eso uzọ ya ntuziaka maka mgbapu. Na Eusebius, na ya Ecclesiastical History, na-ekwu, si: "Otú ọ dị, ahụ dum nke choochi di na Jerusalem, ebe e nyere iwu site na mkpughe Chineke, e nyere ndi ikom nwere ezi nsopuru tupu agha ahụ, chupuru n'obodo ahụ, ma biri n'otu obodo di n'ofe Jodan, nke a na-akpo Pella. Mpu ndi e mere Kraist na ndiozi ya, mesiri chukwute ha, bibie ogbo dum nke ndi ajo omume a kpam kpam n'üwa." (Akwukwo nke Ato, Isi nke Ise.) Nke a ezuola ichetara anyi ihe Pita na-ekwu banyere ibu ndi ezi omume bu ndi a "na-azopotakwaghi ike," nakwa n'uzo di ukwu na mmetuta ya Jisos kwuru, "ma e wezuga na e mewori ubochi ndi ahụ di mkpirikpi, o dighi anu ahụ agaraghi azoputa: ma n'ihidi ndi a hooro, a ga-eme ka ubochi ndi ahụ di mkpumkpu" (Matiu 24:22).

IV. MMUTA (1 PITA 3:21).

1 Pita 3:21 nwere njiko di mkpa na Oru 22:16 nke gunyere "ikpoku aha Onyenwe anyi," na Oru 2:38 gunyere "mgbaghara mmehie" na "ezi ako na uche." N'asusu nke Akwukwo Nso, "ezi ako na uche" (Olu Ndiozi 23:1) bu "ako na uche nke enweghi mmejọ n'ebe Chineke na mmadu no" (24:16). AV nwere 1 Pita 3:21 na-ekwu baptizim bu "oziza nke ako na uche di mma n'ebe Chineke no," nke ga-adi ka o putara na o bu "n'ihidi mgbaghara mmehie," ebe Oru 2:38 na-ekwu na o bu "maka [ma o bu, nye] nsachapu nke mmehie. Na ASV n'ihe odide nke 1 Pita 3:21 nwere baptizim di ka "ajuju nke ezi ako na uche n'ebe Chineke no," nke na-eyighi ka o bu ihe ezi uche di na ya ma oli. Ma n'akuku akuku, o na-ekwu, "Ma o bu, ajuju ma o bu, mkpesa." "Ajuju" adighi ka o na-eme ezi uche n'okwu a, ma "oririo" na-eme ma o buru na o kwesiri ibu "maka ezi ako na uche," nke o nwere ike iputa na ihe doro anya na o putara, di ka otutu nsughari okwu ogbara ohuru si sughari ya - ma o bu di ka "mkpesa" ma o bu ihe kwekoro na RSV na NASB nwere ya " irio Chineke maka ezi ako na uche." Ndi ozo na-akowa ya otu a, di ka ndi a:

Goodspeed: "Aguu maka ako na uche ziri ezi n'ebe Chineke no."

Williams: "Aguu maka ako na uche di ocha n'ihu Chineke."

Rotherham: "Aririo a na-ario Chineke maka ezi ako na uche."

Moffatt: "Ekpere maka ako na uche di ocha n'ihu Chineke."

Montgomery: "Ekpere maka ezi ako na uche n'ebe Chineke no."

MARA: Nke a kwekoro n'Oru 2:38, "e mere baptizim n'aha Kraist maka mgbaghara mmehie"—ya bu, ka e wee nwee ezi ako na uche n'ebe Chineke no, nakwa di ka ngosiputa nke "ochicho" maka ndi di otu ahụ.

Okwu e ji mee ihe na 1 Pita 3:21 bu eperotema. Thayer's Greek-English Lexicon of the New Testament, na-ekwu na o putara: 1. Ajuju, ajuju. 2. A choro. 3. Dika usoro ajuju na ochicho na-agunyekari echiche nke ochicho, okwu ahu si otua nweta njiri mara ya nke ichosi ike, ya bu, ochicho, oke ochicho. O buru na anabatara ojiji nke okwu a, o na-enye anyi nkowa kachasi mfe na nke kachasi mma maka akuku ahụ iwe iwe 1 Pita 3:21: "nke (baptizim) na-azoputa anyi ugbu a [unu] o bughidi n'ihidi na mgbe anyi natara ya, anyi [unu] ewepuwo unyi nke anu ahụ, kama n'ihidi na anyi [unu] chosie ike ka anyi na Chineke di na mma."

Arndt na Gingrich, n'akwukwo Lexicon nke Agba Ohuru nke Agba Ohuru na nke Bekee na Grik, kwuru: 1. Ajuju. 2. Aririo, irio aririo (eperotao 2, irio mmadu maka ihe o bula) -- irio Chineke maka ezi ako na uche 1 Pet. 3:21.

MKPA: Nghota nke okwu ahụ eperotema na 1 Pita 3:21 kwekorọ n'uzọ mara mma na Orụ 22:16, "Bilie, mee baptism, sachapụkwa mmehie gi, na-akpọku aha Onyenwe anyị." Ya bụ, n'ibụ onye e mere baptizim iji sachapụ mmehie, mmadụ na-egosiputa ọchịchọ obi ya maka ezi akọ na uche n'ebe Chineke nọ—n'ezie, aghaghị ime ya ka e wee zoputa ya. Baptizim nke Akwukwo Nso bụ ekpere ezoro ezo maka mgbaghara mmehie. Ikpọku aha Jehova gunyere ekpere. O na-akpọku Jehova.

"N'ihia na o dighi ihe di iche n'etiti onye-Ju na onye-Grik: n'ihia na otu Onye-nwe-ayi bu Onye-nwe-ayi nile, O bu kwa ogaranya nye ndi nile nakpoku Ya: n'ihia na onye o bula nke gakpoku aha Onye-nwe-ayi, agēzoputa ya" Ndi Rom 10:12-13). "Ha wee tọọ Stivin nkume, na-akpọku Onyenwe anyị, na-asi, Onyenwe anyị Jizos, nara mmuọ m" (Olu Ndiozi 7:59).

Ka e wee nweta nzoputa, yabụ, dika usoro ogbugba ndu oheru ahụ siri di, mmadụ ga-akpọku aha Onye-nwe, ma mee nke ahụ n'ihe gbasara baptism ya, ka o wee buru ekpere n'ihu oha maka mgbaghara mmehie.

Anyị na-emechi ihe ndi a site na Kittel's Theological Dictionary of the New Testament (1964): "N'ihia ya, anyi nwere ike isughari 1 Pita 3:21: 'O bughi iwepu ihe ruru aru, kama ikpegara Chineke ekpere maka ezi akọ na uche."

Ozokwa: "N'ihia v.21 anyi kwesiri itu anya alla [ma] ga-esochi ya site na ime ka o di ocha n'echiche ime mmuọ. Ya mere a ga-ewere aririọ maka ezi akọ na uche di ka ekpere maka mgbaghara mmehie ... mgbaghara mmehie nwere njiko chiri anya na baptizim site na mmalite (Mk 1: 4 na par.; Oru 2: 38). (Mpiakota nke Abuọ, p. 688.) [Enwere ike ihu ntule ndi ozo gbasara isiokwu a na Baptizim n'ime Kraist, Joe McKinney, www,thebiblewayonline.com -rd]

Àjà “Kari Mma” Ebellsi 11:4

Ihe odide: “Okwukwe ka Ebel ji churo Chineke aja di nnoo mma kari Ken, bu nke e site na ya gbaara ya ama na o bu onye ezi omume, Chineke na-agbakwa ama banyere onyinye ya: o bu na o nwuwo site na ya na-ekwu okwu’ (American Standard Version).

1. Nlele anya nke onwe.

Ihe mmuta bu isi bu na Ebel ji okwukwe kuzie ihe, a nabatakwarara ya di ka onye ezi omume, nke na-egosi na Ken ejighi okwukwe chuo aja, n'ihia ya kwa, a nabataghi ya. Ma anyi kwesiri imuta otu kacha mma anyi nwere ike isi ihe okwu ndi ahụ (1) “aja site n'okwukwe” na (2) “aja kasi mma” putara. N'akuku ufodu nke ikpeazu na-adị mfe kari nke mbu, ya mere na-arurita uka.

Ntuaka di na Ndi Hibru bu ihe ndi a sitere na Jenesis 4: 2b-5: "Habel bu onye na-azu aturu, ma Ken bu onye na-akọ ubi. O wee ruo n'oge na-adighi anya, na Ken wetara ufodu n'ime mkpuru nke ala ihe aja nye Jehova. Ebel, o wetakwara ufodu n'ime umu eburu uzọ nke igwe ewu na aturu ya na abuba ya. Jehova wee hu Ebel n'anya, o bughikwa onyinye ya ka o lere Ken anya. o we were iwe, iru-ya we da.

E mma, kwuru na Jenesis ekwughị ihe ọ bụla gbasara okwukwe à ná a b d ab r ihe d iche n'etiti àjà ab wa ah, ebe nd Hibru kwuru banyere ihe d icheiche nke onwe (okwukwe) ma o kwugh i okwu ah u n'ebumnobi.

1. "Eji Okwukwe eweta." Ma, ọ bụ ezie na a kpọturughị okwukwe aha kpomkwem n'ihe ndeko Jenesis n'ihe banyere nke ọ bụla n'ime ha, ikwere n'idi adi nke Chineke putara n'akuku nke abuo—nke Ken na Ebel, n'ih i na o 'wetara Jehova àjà' di ka Ebel mere. Okwu Hibru a sughariri ibu "àjà" bu minchah, nke di na LXX ka a sugharia otuyaia, ma ọ bu "àjà" n'asusu bekee, di ka ọ putara n'ihe odide Hibru anyi e hotara n'elu --okwu ndi na-ezo aka n'akuku Akwukwo Nso nye Chineke ma ọ bu chi.

Ma e nwere udi okwukwe di iche iche -- (a) "okwukwe" na idi adi nke Chineke, ma "e wezuga oru" nke nrubeisi, nke na-adighi aru oru, "aga," "ndi nwuru anwu"; na (b) "okwukwe" nke na-arụ oru, na-egosiputa onwe ya site na "oru" ya (Jemes 2:17-26). Ma Jemes 2 na Ndi Hibru 11 mere ka o doo anya na ọ bu nke ikpeazu ka a gurụ mmadu n'ezi omume. Ribakwa ama ihe atụ Agba Ochie na-esonu.

N'akuku mmiri Meriba (Onu Ogugu 20:2-13), n'ime oké osimiri nke Kedesh-bania, bu nke iyi nesi n'otu nkume na-asokari, mmiri adighi mgbe ndi Izrel bu ndi Mozis na Eron duuru biarutere, ndi Izrel wee malite ibibi. Chineke gwara Moses, si: "Were nkpa-n'aka ahu, kpokota nzuko-Ya, gi onwe-gi, na Eron, bu nwa-nne-gi, gwa nkume ahu okwu n'anya-ha, ka o we nye miri-ya;

Ma dika odi ka iwe were ha nke-uku, ha we newesa ndi Israel n'ih i nkpa-bu-ha, na Moses gwara ha okwu, ọ bugh i oké nkume ahu, kama ọ gwara ndi Israel, si, Biko, nurunu, unu ndi nenupu isi; ayi we me ka unu si na nkume di elu di elu puta? Mozis "werekwa mkpara ya tie nkume ahụ ugboro abuo," bu nke a na-enyeghi ya iwu ka o mee, "ma [n'agbanyeghi] mmiri riri nne, ogbako ahụ nuo, na anu ulo ha. Ma nke ahụ akwusighi akuko ahụ.

Jehova we si Moses na Eron, N'ih i na unu ekweghi na Mu onwem, idom nso n'anya umu Israel, n'ih i nka unu agaghi-ewebata nkpokota a n'ala ahu nke M'nyeworo ha. N'ih i ya, ha abuo nwuru tupu abata ala nkwa ahụ.

Ọ bu n'ih i na Mozis na Eron n'oge ahụ kweere na Chineke di adi karja ka ọ bula na mbu? O doro anya na ọ bugh i. Ma ha erubeghikwa Chineke isi kpomkwem, e wezugakwa nke ahụ, ha weere onwe ha otuto maka oru ebube Chineke ga-aru kama inye ya otuto na 'dokwa' ya nso "n'anya ndi mmadu."

2. "Ajà kacha mma." N'uzo doro anya, n'otu uzo ahụ, Ken, n'agbanyeghi na o kweere na Chineke di, o kweghi ka o wee rubere Chineke isi n'uzo zuru ezu di ka Ebel nwere. N'ih i na, "Okwukwe Ebel ji चुओरò àjà di nnoo mma karja Ken," di ka King James Version, American Standard Version, na ndi ozọ si kwuo. Otú ọ di, ederede Grik nwere naani pleiona otú, "ichu àjà karja." Ma ozọ n'akuku di ana? Maka idi mma, dika KJV na ASV siri di? N'ih e banyere onuogugu, a kpotur u "onyinye" ya (otutu) aha? Ma ọ bu, n'udi di iche iche (nke bukwa onuogu), di ka ufodu chere, nke okwu ahụ bu "onyinye" ga-agbazinyekwa onwe ya?

Otú ọ́ dì, ndekọ́ Jenesis ekwughị́ kpomkwem ihe karịrị́ otu ụ́dị́ onyinye site na nke ọ́ bụ́la. Ya mere, ọ́ bụ́rụ́ na, ðì ka ụ́fọ́dụ́ ndị́ na-eche, na-apụ́ta na Ebel wetara onyinye inine (àjà ekele e mesirí weba n'iwu nke Moses) nakwa àjà anụ́manụ́ (ikekwe ðì ka àjà mmehie), nke mbụ́ abughị́ isi ihe ðì iche n'àjà nke abụ́ọ́, n'ihì ya, ọ́ bughị́ kpomkwem ka a kpọturụ́ aha, ebe enweghị́ àjà nke anụ́ nke Ken bụ́ nnukwu ọ́dị́iche. N'ọ́nọ́dụ́ ðì otú́ ahụ́, ọ́ gaghị́ adikwa ka nke Mak 10:46-52 na-akọ́ banyere ọ́gwụ́gwọ́ nke nanị́ otu onye isi site n'aka Kraị́st ka ọ́ na-apụ́ n'obodo Jeriko, ọ́ bụ́ ezie na ðì ka Matiu 20:29-34 si kwuo, ọ́ gwọ́rọ́ mmadụ́ abụ́ọ́ - ikekwe n'ihì ikpọ́ aha otu ahụ́ na ime ka a mata ya (Bartimeos, nwa Timaus) ga-adikwa mkpa ka ndị́ na-agụ́ ya nwee mmasị́ karị́. Mana nke a, ọ́ bụ́ ezie na ọ́ ga-ekwe omume, ma ọ́ bụ́ ma ọ́ bụ́rụ́ na ọ́ ga-ekwe omume, abughị́ eziokwu emechiri emechi na-ezo aka na ndekọ́ Jenesis na Hibru.

Na ọ́tụtụ́ ntugharị́ asụ́sụ́, na-eleghara nke ahụ́ anya ðì ka nhọ́rọ́, na-akwado echiche nke karị́a maka idị́ mma, ðika KJV na ASV, nke e hotaralari, na NKJV na-asugharị́ otu ụ́zọ́ ahụ́. Ma enwere oge ole na ole n'ime akwukwọ́ nsọ́ nke agba ọ́hụ́rụ́ ebe a na-eji ya eme ihe n'enweghị́ mgbagha, n'agbanyeghị́ na a na-ejikarị́ ya eme ihe n'izo aka n'ọ́nụ́ọ́gụ́ ma ọ́ bụ́ ọ́nụ́ọ́gụ́. Ndị́ na-esonụ́ bụ́ mgbanwe ðì iche iche site na okwu ahụ́ bụ́ "karị́rị́ mma," ma ihe niile yiri ka ha nwere ihe jikoro ya na àgwà: "mma na nke a nabatara" (Amplified); "àjà ka mma" (TCNT, NASB, JB, TEV, Spencer, Living Oracles); "àjà bara ụ́ba" (Moffitt); "àjà ka elu" (Berkley); "Àjà ka ukwu" (NEB).

A na-ahụ́ "àjà ka mma" ka ọ́ na-ebute ụ́zọ́ na ọ́dị́iche ðì na "àjà kachasí mma." Ma okwu Grik nke ihe odide anyị́ abughị́ nke e ji mee ihe n'amaokwu ndị́ ọ́zọ́ nke Hibru ma bụ́rụ́ nke a sugharirí ìbụ́ "ka mma" (1:4; 7:7, 19, 22; 8:6; 9:23; 10:34; 11:35) -- ya bụ́, kreisson. Na Alfred Marshall, na Greek-English Interlinear ya (ihe fọ́rọ́ nke nta ka ọ́ bụ́rụ́ ọ́kọ́lọ́tọ́ n'oge anyị́) nwere ihe ndị́ a na Bekee n'okpuru okwu Grik maka "ọ́zọ́": "a ukwu (? Ka mma)." N'ikwu ya n'ụ́zọ́ ọ́zọ́, ya na ya enwere ụ́fọ́dụ́ ndoputa maka "mma" ìbụ́ echiche nke ederede.

Ntugharị́ asụ́sụ́ Rheims na Rotherham, "ìchụ́-aja zuru oke," enwere ike itugharị́ ya ma ọ́ bụ́ n'ụ́zọ́ ðì mma ma ọ́ bụ́ ọ́nụ́ọ́gụ́ (ðì ka ọ́nụ́ọ́gụ́ ma ọ́ bụ́ ụ́dị́). Nsugharị́ nke Wemouth, Williams, na RSV, "àjà a na-anakwere karị́a," ebe ọ́ bụ́ ezie na o doro anya na ọ́ na-egosi pụ́ta eziokwu, adighí egosi ihe mere e ji anabata ya.

N'aka nke ọ́zọ́, Goodspeed na-ekwu, si: "Okwukwe mere ka àjà Ebel ðì ukwu n'anya Chineke karị́a nke Ken." Nke a kwa, ọ́ bụ́ ezie na o doro anya na ọ́ bụ́ eziokwu, n'ihì na okwukwe, nke sitere n'ìnyú okwu Chineke, na-aruputakwa ya n'irube isi, mere ka Ebel chụ́ọ́ àjà ahụ́ ọ́ chụ́urụ́, ma ọ́ ðighị́ na Ken ma o dughị́ ya ka ọ́ chụ́ọ́ àjà yiri nke ahụ́. Ma ọ́ bụ́rụ́ na ihe Goodspeed bu n'obi itụ́ aro bụ́ na ihe o wetara n'onwe ya gaara ezuwo ma bụ́rụ́ nke a na-anakwere ma a si na Ken ji ezi obi na obi ọ́kụ́ ahụ́ Habel chụ́ọ́ àjà, nke ahụ́ apughị́ ìbụ́ eziokwu n'ihì ihe ndị́ e metuwo aka. Otú́ ọ́ ðì, echiche ahụ́ - na ikwere ihe ziri ezi na-eme ka ọ́ bụ́rụ́ ihe ziri ezi na nke Chineke na-anakwere - nwere ọ́tụtụ́ ndị́ na-akwado ya.

II. AKWUKWỌ́ SITE NDÍ Ọ́ZỌ́.

1. N'OGÉ Robertson, Word Pictures in the New Testament: "N'ụ́zọ́ nkị́tị́, 'ìchụ́ àjà ka ukwu' (tunyere polus, ọ́tụtụ́ ihe) . . . gùgù kpomkwem ihe mere àjà Ebel ji ðì mma karị́a nke Ken ma e nweghị́ okwukwe ya. (Nke ahụ́ yiri nkwebi okwu doro anya site n'ihè anyị́ chọ́pụtara n'elu.)

2. The Pulpit Commentary: "Ọ na-emekari ịchota ihe kpatara odidi nke aja Ebel di ka nke na-egosi mkpuchi mmehie, na iche na okwukwe ya gosiputara n'ighota mkpa nke mkpuchi di otu ahụ, gosiputara ya, di ka e kwuworo n'ihu, site n'iwu Chineke. Echiche a nke ebumnuche nke akuko ahụ bu n'ezie na-atu aro site na nkowa nke ihe na-ele ya n'okpuru ihè, ma o bughị n'okpuru ya na-ele ihe na-ele ihe bu subcrinity na-ele ihe bu subscribes. putara ihè n'akuko ahụ e weere n'onwe ya, ma o bu n'izo aka ya n'akuko nke di n'ihu anyi, a na-ekwu na o bu ihe a na-anakwere nke aja ahụ n'ebe a, di ka o di mkpa, n'okwukwe nke onye wetara ya, n'enweghi ihe o bula banyere otu e si kpughee okwukwe ahụ. (Anyi na-edobe okwu ruo mgbe e mesiri, na "Nkwubi.")

3. Adam Clarke, Commentary: "Otutu aja; di ka a ga-asị na o kwuru; Ebel, site n'okwukwe, churu ihe kari otu onyinye; n'ihu ya, e kwuru, si, Chineke gbara akaebe banyere onyinye ya, tois dorois. Onodu okwu ahụ doro anya di ka nke a bu nke a; Ken na Ebel abuo wetara aja n'ebe ichuaja nke Chineke, eleghi anya, ebe ichuaja e wuru maka ofufe ezinulo, ma o bu Cain, o bu onye na-achu aja nke ezinulo. nke ala, site na nke o kwere na-na Chineke, Ebel, ibu onye ozuzu aturu ma o bu na-azu anu, o bughị nani aja eucharistic, nke mkpuru nke ala, kamakwa nke mkpuru nke igwe aturu ya di ka aja mmehie nke Chineke, site na o kwetara na ya bu mmehie, ikpe ziri ezi na obi ebere nke Chineke, nakwa di ka ihe na-adighi mma nke Chineke idi nsọ, afo juru onwe ya na mincha, ma o bu onyinye ekele: Chineke a enweghi ike, mgbe niile na idi nsọ na ikpe ziri ezi, nana na afo ojuju; mara.: (Maka ogwugwo zuru ezu na igbasawanyewanye nke Clarke, lee ihe o kwuru na Jenesis 4:3-5.)

4. James Macknight, Akwukwo Ozi Ndiози: "'E na-achuru Chineke (pleiona otui) aja kari.' Na nsughari a, esorowo m ndi nkatọ ahụ, bu ndi na-agwa anyi na pleiona, [okwu] n'otutu atu, na-egosi n'onu ogugu kari kari n'uru. Ya mere, ha na-achoputa na n'agbanyeghi na Ken kwesiri ichu aja mmehie, o bu naani 'mkpuru nke ala ka o wetara Jehova,' nke na-abughị nke kwesiri ekwesị aja.' O bu, na-ewepukwa mkpuru nke ala, nke bu otu onyinye ndi a kpoturu aha na amaokwu nasonu, o mekwara ka ndi mbu nke aturu ya wetaghachi ya; Nke mere na o we nye mmehie-aja-onu-aja-ya, onyinye-ina-aja-ya, onyinye-ebere], weputa ya bu ezi uche nke Chineke na nke ya. Ebe Ken, na-enweghi echiche nke mmehie, chere na o ga-enye ihe o bula onyinye-inata-iru-oma;

* Kwesiri ibuotuamaokwu, na Ndi Hibu 11, ya bu, v.4.

III. NKWUBIOKWU.

1. Nkwubi okwu nke Pulpit Commentary di ka e kwuru n'elu, na a nabatara onyinye Ebel n'ihu na a nabatara ya, o bughikwa n'ihu udi onyinye ya, anaghi ejikota ya na eziokwu niile. Udi aja o churu bu ihe sitere n'okwukwe ya, nke mere ka a nabata ya na onyinye ya. Ihe nkowa nke Commentary putara bu na o buru na Ken nwere udi okwukwe ahụ Ebel nwere n'onwe ya, onyinye ya di nnoo ka o bu n'ezie gaara abu "kari" kari otu ahụ Ebel si di "kari" kari nke ya. Ma n'ezie nke ahụ abughị eziokwu dum—n'ihu na a si na o nwere udi okwukwe ahụ Ebel nwere, o garaghi ahapu udi aja ahụ Ebel ji ezi obi choro ya mee ihe di iche na nke ya.

O di ka ikwe ka onye dere akuko Jenesis nke nkowa ahụ a kpoturu aha n'elu gbazie onye dere ngalaba Hibu n'okwu a. Malite na nkebi ahiriokwu ahụ, "Nye Ebel na onyinye ya" (Jenesis 4:4), o na-ekwu otu a: "N'ibu ndi na-ebu uzọ nabata onye ya na onyinye ya (cf. Ilu 12:2; 15:8; 2 Kor. 8:12) 'A nabatara aja ahụ maka nwoke ahụ, o bughikwa nwoke ahụ maka aja' (Ainsworth); ma

ka 'nakwere okwu' nke Mozis bú nke Ainsembel kwuru. bú ihe magburu onwe na dabara kariá nke Ken,' na 'mmadú nwere ike na-enwe obi abúọ na nke a bú echiche nke onye dere akwúkwọ ozi ndí Híbrú' (Prof. Lindsay, 'Lectures on Hebrews,' Edin. 1867). N'ihe gbasara iwu nke Chineke. na-eche na ọ bú Chineke họtara site na mbú."

E deputara echiche nke ndí Híbrú dere akwúkwọ akúko bú The Pulpit Commentary maka nkwubi okwu anyí gbaworo aka n'akúkú nke mbú nke ihe e hotara site n'aka ya n'elu, dí ka ndí a: "Ọ na-abúkari ihe mere e ji achọta ihe n'ọdídí nke àjà Ebel dí ka ihe na-egosi mgbaghara mmehie, na e were ya na okwukwe ya putara ihè n'ìghọta mkpa nke mkpuchi mmehie dí otú ahụ, bú nke gosiri ya dí ka e siworo n'uche nke Chineke púta ihè. na-atụ aro site na nkọwa nke ihe onyinye ya bú, ele anya na ihè nke na-esote echiche íchúàjà [ma eleghí anya, íchú àjà "akúko ihe mere eme" ma ọ bú "nkà ihe ọmụma" ga-ka mma okwu;

Site n'okwu a kasí elu, anyí ga-ekweta ma anyí ga-esi ọnwụ na ọ ka na-enyeghí ihe mere anyí ga-eji kwere na okwukwe nrubeisi agaghí eme ka Ken na Ebel chụọ àjà. N'ihe banyere otú Chineke kpugheworo banyere nkà ihe ọmụma Chineke n'azú ihe a chọrọ n'ájà nke anụmanụ, anyí amaghí. Ma ọ dí ka ọ ga-abú na ndí ochie maara nke ọma kariá agba ochie na-eme ka a mara. Dí ka ihe atụ, Jizọs gwara ndí Juu, sí: "Ebreham nna unu níriri ọnu íhụ ụbọchí m, o wee hụ ya, níríà ọnu." (Jón 8:56) -- ihe na-apútaghí ihè ma e wezuga mkpughe nke Agba Ọhụrụ.

2. Macknight, n'akwúkwọ ozi ya, na-ekwu na ndí nkato "gwara anyí na pleiona, n'okwa ntunyere, na-egosi kariá na ọnuogugu kariá kariá uru." Ọ búrụ na o ziri ezi, n'ihí na nke ahụ bú ihe kacha eji eme ya. Ma e nwere ihe ole na ole doró anya, dí ka na Matiu 12:41, 42; Luk 11:31,32 (ihe odide yiri ibe ya); na Orú 15:28, bú ebe a na-apughí imeziwanye "ihe ka ukwu" na nsughari. N'amaokwu ndí ahụ, Jizọs "dí ukwu" (dí ukwu) kariá ma Solomón ma ọ bú Jona. Na nke ọzọ na-ekwu maka "ọ dighí ibu dí ukwu kariá ihe ndí a dí mkpa." Otú ọ dí, ọbuna na nke ikpezụ, ihe ga-eme ka ibu ahụ "kariá" ga-abú ihe ndí ọzọ na ọnu ọgugu. Ma na Matiu 6:25 na ihe yiri ya na Luk 12:23, na-ehota Jizọs na-ekwu, sí, "Ó bughí ndú kariá nri, anụ ahụ adighikwa kariá uwe?" ntụaka ọzọ abughí ka "ọzọ" ọnuogugu, kama ọ bara uru.

3. Ya mere, ọ dí ka ọ bughí isi okwu ọ búla nke Clarke na Macknight nwere ike igosi n'uzọ zuru ezụ, ma na ọ dighí onye ọ búla nwere ike ịgónarí n'uzọ zuru ezụ, na, na, ihe niile na-atule, aro nke ihe gbasara nke puru omume bú nke ukwu na ihu ọma ha. Ma ọ bú otú ahụ ka ọ dí onye edemede a, na-adabere n'echiche ndí a:

(a) N'ihe odide Híbrú, e kwuru n'uzọ nkítí na Ebel chụwo "ájà ka ukwu" kariá Ken. Ọ búrụ na e nweghí ihe ndí ọzọ na-egosi na ọ dí otú ahụ, okwu e ji mee ihe maka "ibawanye" nwere ike ipúta kariá n'ọnu ọgugu kama íbú ihe bara uru kari, ihe odide ahụ n'onwe ya na-ekwukwa banyere "onyinye" (otú ihe) Ebel.

(b) N'otu aka ahụ, ihe ndekọ Jenesis gbakwaara onwe ya nye nkọwa dí otú ahụ. Ken wetara otu ụdí onyinye, ya bú, mkpúrú nke ala, ma Ebel "wetakwara ụfọdú n'ime ụmụ eburu ụzọ mụọ nke ịgwè ewu na aturú na nke abúba ya." Ya bú, ọ bughí naní na o wetara ụdí onyinye ahụ Ken wetara, kama ụdí nke ọzọ na mgbakwunye - ya mere, "onyinye," ọtútu, dí ka ihe odide Híbrú sí dí.

(c) “Ụmụ mbụ” na “abụba” (abụba anụ e gburu n’àjà) bụ ihe e ji mara ụfọdụ àjà a chorọ n’okpuru iwu Mozis 25 narị afọ ma ọ bụ karịa ka e mesiri, ya mere esiteghị n’iwu Sainait. Otú ahụ ka ọ dịkwa maka onyinye inine. N’okpuru iwu nke Moses, a na-eji àjà anumanụ na ihe nri nri mee ihe dị ka àjà ekele, ọ bụ ezie na a na-eji nani àjà anumanụ mee ihe dị ka àjà mmehie ma e wezuga na oké ida ogbenye, mgbe e nwere ike iji dochie ihe nri e nyere n’iwu (Levitikos 5:11-13). Ya mere, àjà Ken na Ebel (na o yikariri ka Adam bu ha ụzọ) bụ ihe atụ nke ndị ahụ e debere n’iwu otutu narị afọ ka e mesiri n’Iwu Mozis na Mt. Sainai.

(A na-enye ihe ndi e kwuru n'elu maka ihe o bula o ga-aba uru di ka ihe gbasara echiche, ma na-agbalisi ike imanye nkwubi okwu ya. Na data o bula ma o bu arumuka megidere ya ga-anabata.)